

Formiranje strateških saveza u politici

Galović, Barbara

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:260426>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International](#)/[Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-03**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Diplomski sveučilišni studij
Poslovna ekonomija - smjer Menadžment

FORMIRANJE STRATEŠKIH SAVEZA U POLITICI

Diplomski rad

Barbara Galović

Zagreb, rujan 2020.

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Diplomski sveučilišni studij
Poslovna ekonomija - smjer Menadžment

STRATEGIC ALLIANCES IN POLITICAL PARTIES

Diplomski rad

Barbara Galović, 0067510502

Mentor: doc.dr.sc., Ante Vuletić

Zagreb, rujan 2020.

SAŽETAK

Strateški savezi česta su pojava današnjice, a označavaju oblike suradnje s ciljem osiguravanja kvalitetnijih rezultata tvrtke u natjecateljskom poslovnom okruženju. U takvom okruženju, menadžment tvrtke analizira suradnju s drugim poduzećima kroz strateške saveze koja u tu suradnju unose svoje znanje, kapital ili tehnologiju. Uzimajući u obzir njegove glavne odrednice, rad primjenjuje koncept strateškog savezništva na političke stranke u predizbornim i postizbornim pregovorima koje za cilj imaju ostvariti rezultat na izborima i ulazak u izvršnu vlast. Analizom izbornog sustava Republike Hrvatske, uz dvije studije slučaja i analizu literature, rad pokazuje punu primjenjivost koncepta strateškog partnerstva u politici te na primjerima pokazuje razloge nastajanja i održavanja strateških savezništava na razini države i regionalne samouprave u Hrvatskoj.

Ključne riječi: strateški savez, politička stranka, politička koalicija, izborni sustav, izbori

SUMMARY

Strategic alliances are a common occurrence today and denote forms of cooperation with the aim of ensuring better quality results of the company in a competitive environment. In such an environment, the management of the company analyses the cooperation with other companies through strategic alliances that bring their knowledge, capital or technology into that cooperation. Taking into account its main determinants, the paper applies the concept of strategic alliance to political parties in pre-election and post-election negotiations aimed at achieving election results and entering the executive branch on county and national level. By analysing the electoral system of the Republic of Croatia, along with two case studies and literature analysis, the paper shows the full applicability of the concept of strategic partnership in politics, and on concrete examples shows the reasons for forming and maintaining strategic alliances at national and regional level in Croatia.

Keywords: strategic alliance, political party, political coalition, electoral system, election

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(vlastoručni potpis studentice)

(mjesto i datum)

STATEMENT ON ACADEMIC INTEGRITY

I hereby declare and confirm my signature that the final thesis is the sole result of my own work based on my research and relies on the published literature, as shown in the listed notes and bibliography.

I declare that no part of the thesis has been written in an unauthorized manner, i.e., it is not transcribed from the non-cited work, and that no part of the thesis infringes any of the copyrights.

I also declare that no part of the thesis has been used for any other work in any other education, scientific or educational institution.

(personal signature of the student)

(place and date)

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Metode istraživanja i izvori podataka	2
1.3. Sadržaj i struktura rada	3
2. POJMOVNO ODREĐENJE STRATEŠKIH SAVEZA	4
2.1. Pojam strateških saveza	4
2.1.1. Strateški savezi kao strategija rasta poduzeća	5
2.2. Proces formiranja strateških saveza	6
2.2.1. Motivi i ciljevi formiranja strateških saveza	6
2.2.2. Pretformacijsko razdoblje dizajniranja strateškog saveza	7
2.2.3. Razdoblje oblikovanja saveza	7
2.2.4. Postformacijsko razdoblje	8
2.3. Prednosti i nedostaci strateških saveza	8
3. POJAM POLITIČKIH STRANAKA I IZBORNIH SUSTAVA	10
3.1. Definiranje političkih stranaka	10
3.1.1. Političke stranke	10
3.1.2. Modeli i nastanak političkih stranaka	11
3.1.3. Funkcije i uloge stranaka	12
3.2. Izborni sustav u Republici Hrvatskoj	15
3.2.1. Razmjerni izborni sustav Republike Hrvatske i njegovi učinci	18
3.2.2. Kreiranje izbornih jedinica i metoda preračunavanja glasova u mandate	22
4. ZNAČAJKE STRATEŠKIH SAVEZA U POLITICI	25
4.1. Definiranje strateških saveza u politici	25
4.2. Razvoj strateških saveza u politici	28
4.3. Načini i razlozi formiranja strateških saveza u politici	31
4.4. Posljedice formiranja strateških saveza u politici	35
5. STUDIJA SLUČAJA: STRATEŠKI SAVEZI U POLITICI U REPUBLICI HRVATSKOJ	38
5.1. Analiza strateških saveza u politici u Republici Hrvatskoj	38
5.1.1. Postizborno koaliranje radi sastavljanja nove Vlade nakon Izbor za Hrvatski sabor 2016. godine	38
5.1.2. Predizborno koaliranje radi sastavljanja većine članova Županijske skupštine Brodsko-posavske županije nakon lokalnih izbora 2017. godine	57
5.2. Usporedba i zaključci provedene analize studije slučaja	62
6. ZAKLJUČAK	65
POPIS LITERATURE	68

POPIS TABLICA

77

ŽIVOTOPIS

78

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Strateški savezi česta su pojava današnjice, a sklapaju ih poduzeća s dugoročnim ciljem korištenja zajedničkih resursa i stvaranja dodatnih vrijednosti u svojem zajedničkom poslovanju. Pojam strateških saveza i dan danas nije u potpunosti definiran, a kao takav koristi se za opisivanje oblika suradnje u različitim sektorima, od vojnog do poslovnog sektora čime se potvrđuje i njegova primjenjivost s obzirom na istovjetne ciljeve njegovog sklapanja. U konkurentnom poslovnom okruženju, menadžment tvrtke analitički pristupa izazovima i prilikama za suradnju s drugim poduzećima, koja u tu suradnju unose svoje znanje, kapital ili tehnologiju. Strateški savez je kao oblik partnerstva karakteristična pojava poslovnog okruženja i različitih industrija. Uvidom u literaturu i koncepte povezane sa strateškim savezima, otvara se prostor za primjenu tih koncepata na analizu političkih dionika (političkih stanaka) u pojedinim politički sustavima. Početno stajalište u toj analizi je da političke stranke, jednako kao i privatne tvrtke, nastupaju kako bi savezništva ojačale svoj utjecaj i prepoznatljivost među biračima te na taj način ostvarile što bolje rezultate na izborima. Iako je često omražena u javnosti, politika je neizostavni instrument svake države neovisno o uređenju političkog sustava. U uređenim demokratskim društvima, kao i u zemljama u tranziciji, građani putem izbora biraju političare odnosno političke opcije kojima se svjetonazorski priklanjaju ili za koje smatraju da najbolje zagovaraju njihove interese. Kao rezultat ustavnog provođenja “narodne volje” rezultati izbora donose relativnog ili apsolutnog pobjednika. S obzirom na postojeće političke trendove fragmentacije političkog sustava, u smislu postojanja sve veće rascjepkanosti zakonodavnog tijela i otežanog donošenja odluka, kako u Hrvatskoj, tako i u Europi, apsolutni izborni pobjednici predstavljaju tek teoretski ishod. Iz tog razloga u ovom radu analizirat će se specifičnosti izbornog sustava Republike Hrvatske (RH), koji omogućava političkim strankama i istovremeno stvara nužnu potrebu za sklapanjem političkih saveza radi formiranja većine i stupanja na vlast. Izborni sustavi određuju način provođenja parlamentarnih i lokalnih izbora te utječu na stranački sustav i oblikovanje vlasti u državama, a često su razlog uzastopnim pojavama koalicijskih vlada.

U odgovoru na takvu situaciju, i u želji za izbjegavanjem raspršivanja glasova, i političke stranke prepoznaju koncept strateškog savezništva te se udružuju u koalicije radi ostvarivanja političkih ciljeva i stvaranja većine u zakonodavnom tijelu za preuzimanje izvršne vlasti. Politički savezi, odnosno koalicije, predstavljaju zajednički oblik vladavine po uvjetima dogovorenim u

pregovorima između dvije ili više svjetonazorski sličnih političkih opcija (što nije uvijek preduvjet). Upravo ti nizovi ustupaka, sklopljeni pod plaštom političkog kompromisa, koji te političke opcije nužno moraju provesti kako bi održali stabilnu parlamentarnu većinu i ostali u vladajućoj poziciji tijekom cijelog mandata ovu temu čine aktualnom za raspravu. Uz sve navedeno, političke koalicije možemo gledati kroz prizmu strateških saveza koji nisu nužno povezani samo na nacionalnoj razini, nego se najčešće formiraju kao predizborne ili postizborne koalicije na svim razinama vlasti.

1.2. Metode istraživanja i izvori podataka

Istraživanje se sastoji od dvije studije slučaja kojima se analizira primjenjivost koncepta strateških saveza u političkoj domeni. Provedena je temeljita analiza literature povezane s konceptom strateškog saveza, ali i politološka literatura na temu teorije koalicije. Metodom analize diskursa razmatrane su medijske i druge javne objave za redovne izbore za Hrvatski sabor 2016. godine i za izbornu koaliranje radi sastavljanja većine članova Županijske skupštine Brodsko-posavske županije nakon lokalnih izbora 2017. godine.

Istraživačko pitanje rada je što su strateški savezi, koji su razlozi i načini njihova uspostavljanja te jesu li kao takvi primjenjivi na predizborno i postizborno formiranje koalicija političkih stranaka, u svrhu pobjede na izborima i formiranja izvršne vlasti. U radu će se utvrditi okolnosti sklapanja takvih saveza, ciljevi koji su njima postignuti i nastojati analitički predvidjeti njihova budućnost. Isto tako, analizirat će se prednosti i nedostaci stupanja u koalicije te razlozi njihovih uspjeha odnosno raspadanja. Kroz studije slučaja pokazat će se kako se formiraju stranačke koalicije na nacionalnoj i lokalnoj razini u Republici Hrvatskoj u skladu sa specifičnostima izbornog sustava te će se razmotriti važnost strateških saveza u politici radi stvaranja šire slike i kvalitetnije predodžbe o važnosti političkih koalicija u kontekstu političkih prilika u Hrvatskoj na nacionalnoj i lokalnoj razini.

Osnovna hipoteza rada, koju je istraživanje potvrdilo, je da su strateški savezi kao koncept jačanja pozicije tvrtke u konkurentnom poslovnom okruženju primjenjivi u procesima predizbornih i postizbornih pregovora između političkih stranaka kojima je cilj maksimalizirati vlastite izborne rezultate te ući u izvršnu vlast. Rad će pokazati da su pravila koja se primjenjuju na dva poduzeća istovjetna i za dvije političke stranke, koje ulažu svoj politički potencijal da bi ostvarile korist nakon izbora.

Iako postoje određena akademska i znanstvena istraživanja strateškog savezništva, još uvijek je samo područje u Hrvatskoj nedovoljno istraženo. Zbog te činjenice, ali i uzimajući u obzir da je u

stranoj literaturi tema detaljnije obrazložena, ovaj rad pridonosi daljnjem istraživanju primjenjivosti koncepta strateških savezništava na pregovore o stvaranju predizbornih i postizbornih koalicija. Ograničenje ovog rada je orijentiranost na pregovaračke pozicije stranaka koje su istaknute u medijima, s obzirom da nije bio moguć uvid u procese iz prve ruke, tijekom pregovora.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad se sastoji od šest poglavlja. U uvodnom dijelu naznačeni su predmet i cilj rada, metode prikupljanja podataka uz prikaz strukture rada. Drugi dio daje uvid u definiranje strateških saveza u ekonomiji, njihove ciljeve i proces nastanka. U trećem se poglavlju daje pojmovno određenje političkih stranaka i analiziran je izborni sustav Republike Hrvatske, njegove posebnosti, prednosti i nedostatke. Četvrto poglavlje započinje definiranjem političkih saveza u politici, a zaključuje se opisivanjem posljedica koji oni imaju u političkom sustavu. U petom poglavlju studijom slučaja donosi prikaz političke koalicije na nacionalnoj i lokalnoj razini u Republici Hrvatskoj, njihovu usporedbu i iznosi se zaključak. Šesto poglavlje zaključuje saznanja iz stručne literature i drugih korištenih izvora te provedenu studiju slučaja.

2. POJMOVNO ODREĐENJE STRATEŠKIH SAVEZA

Jedan od temeljnih načina rasta poduzeća današnjice, sklapanje strateških saveza, poznat je i pod neologizmom – koopedicija. Koopedicija (*coopetition*), nastala spajanjem riječi kooperacija (*cooperation*) i konkurencija (*competition*), opisuje situaciju u Silikonskoj dolini u kojoj firme surađuju na raznim istraživačkim i razvojnim (I&R) ili tehnološkim standardima iako se istovremeno natječu na tržištu krajnjih proizvoda (Gomes-Casseres, 2006: 44). Interes za oblikovanje, poslovanje i uspjeh saveza raste iz dana u dan. Oni su tema mnogih rasprava u akademskih krugovima, zastupljeni su u znanstvenim časopisima, a interes za ovim fenomenom zahvatio je i praktičare, konzultante, pravnike, vladine agencije i nevladine organizacije (Shenkar i Reuer, 2006: 3). Pojam strateškog saveza najvjerojatnije potiče iz vojnog okruženja u kojem je formiran sjevernoatlantski savez, vojno strateški savez, odnosno Varšavski pakt kao njegova istočna alternativa. Ovo je samo jedan od primjera kako se savezi ne sklapaju i nisu isključivo interes kompanija, nego se mogu sklapati na svim razinama djelovanja – od malih lokalnih poduzeća preko multinacionalnih kompanije, pa sve do država (Buble, 2005). U ovom se poglavlju definira pojam strateških saveza, potom se opisuje proces njihova formiranja, zatim se daje pregled njihovih oblika i, u konačnici, utvrđuju pozitivni i negativni učinci djelovanja saveza.

2.1. Pojam strateških saveza

Bez obzira na to što interes za istraživanjem strateških saveza eksponencijalno raste u zadnjih nekoliko desetljeća, još uvijek nije postignut konsenzus oko njegove definicije – što on jest te koje su standardne klasifikacije različitih vrsta strateških saveza (Casson i Mol, 2006: 17).

Gomes-Casseres (2006: 39-41) tvrde kako se strateški savezi istražuju još iz doba industrijske organizacije, dok se moderno shvaćanje pojma temelji na teoriji firme – kasnijoj struji industrijske organizacije. Tradicionalno, firma je bila jedna od standardnih jedinica analize u industrijskoj organizaciji. Međutim, moguće je da ta jedinica navodi na krive zaključke – umjesto samostalnih firmi koje posluju na tržištu sada pronalazimo parove ili grupe udruženih poduzeća koja posluju na istom tržištu.

Strateške saveze moguće je promatrati kao veze između više organizacija odnosno povezivanje poduzeća s dva ekstrema: jednokratni i kratkoročni ugovori te potpuno spajanje dvaju ili više organizacija ili preuzimanje (Contractor i Lorange, 2002: 489). Savezi su interorganizacijski oblici u kojima se angažiraju posebna znanja, umijeća i/ili resursi kooperirajućih poduzeća u svrhu postizanja zajedničkih, pojedinačnih ciljeva, specifičnih za svako poduzeće. Dugoročni su

eksplicitni ugovorni aranžmani u svrhu razmjene i/ili kombinacije nekih (ali ne svih) resursa poduzeća s jednim ili više drugih poduzeća (Burgers, Hill i Kim, 1933). Yoshina i Rangana (1995) strateški savez određuju putem nekoliko temeljnih karakteristika, odnosno, da bi se nečemu dodijelio naziv strateški savez, mora zadovoljiti tri karakteristike: (1) savez sklapaju dva ili više poduzeća koja se ujedinjuju kako bi postigli skup dogovorenih ciljeva i koji ostaju nezavisni po osnivanju saveza, (2) partnerska poduzeća dijele koristi od saveza i kontroliraju uspješnost dodijeljenih zadataka – što je možda i najosobitija karakteristika saveza i ona koja ih čini teškima za upravljanje te (3) partnerska poduzeća doprinose na stalnoj bazi u jednom ili više strateških područja, npr. tehnologiji, proizvodima i sl. Na ciljevima se temelji i definicija autora Mohr i Spekman (1994) koja spominje namjernu stratešku vezu između nezavisnih poduzeća koja dijele ciljeve, teže zajedničkim koristima te priznaju visoku razinu obostrane međuzavisnosti. Casson i Mol (2006: 28), primjerice definiraju kooperativne saveze kao „neograničene aranžmane između dva ili više nezavisnih poduzeća u svrhu poduzimanja komplementarnih investicija na projektu ili skupu projekata te u svrhu podjele koristi“. Prilikom određivanja strateških saveza ističu se dva elementa: (1) svi se savezi sastoje od barem dva partnera koji unose napore kako bi ostvarili zajedničke ciljeve, (2) neovisnost poduzeća uključenog u partnerstvo, bez obzira na oblik strateškog saveza, neizostavan je element, a formiraju se sa ciljem jačanja vlastite konkurentske pozicije u dinamičnoj, konkurentskoj okolini (Tipurić i Markulin, 2007).

2.1.1. Strateški savezi kao strategija rasta poduzeća

Strateške saveze može se promatrati i kao strategiju za razvoj poduzeća i izrazitu primjenu pronašli su u tehnološki-intenzivnim industrijama od 1980-ih godina (Mowery i sur, 1996). Prije su, piše Pucik (1988), u saveze ulazile velike multinacionalne kompanije s malim lokalnim firmama kako bi se proširile na nova tržišta. Naime, poduzeća više jednostavno nemaju vremena samostalno uspostavljati tržišta jedno po jedno zbog čega sklapaju saveze s poduzećima koje već imaju pristup željenom tržištu (Ohmae, 1992). Strateški savezi idealni su „u situacijama visokog rizika samostalnog razvoja, neophodnosti brze ekspanzije, relativno niske, odnosno nedovoljne raspoloživosti vlastitih resursa, komplementarnosti među poduzećima u savezu te velikim i brzim promjenama u okolini“ (Tipurić, 2005: 118). Sklapanje strateškog saveza kao razvojne strategije podrazumijeva stvaranje zajedničke kontrole, što nije slučaj kod spajanja i preuzimanja. Tipurić i Markulin (2007: 17) govore da je manja vjerojatnost da će spajanje ili preuzimanje rezultirati neuspjehom zato što se ono temelji na unificiranoj kontroli na vrhu organizacije koja nije pogodan teren za eskaliranje sukoba među partnerima što može dodatno otežati poslovanje saveza i u konačnici njegova propadanja. Ipak, razlika u ovom efektu vjerojatno postoji s obzirom na različite

vrste strateških saveza. Savezi koji su povezani vlasničkim udjelom ili savezi u kojima se stvara novi entitet vjerojatno puno više motiviraju strane da riješe konflikt i nastave suradnju nego što je to slučaj, s druge strane, s ugovornim savezima.

2.2. Proces formiranja strateških saveza

Formiranje strateških saveza može se promatrati kao proces koji se odvija u nekoliko faza, stoga se u ovom poglavlju analiziraju faze procesa dizajniranja strateškog saveza uz osvrt na njihove posebnosti i specifične rizike koji uvjetuju uspjeh strateških saveza. Baš kao što ne postoji unificirana definicija analiziranog pojma, u literaturi se ne navodi jedinstvena podjela procesa stvaranja strateških saveza na faze. Kale i Singh (2009) razlikuju tri različite faze upravljanja strateškim savezom: fazu stvaranja strateškog saveza, fazu dizajna strateškog saveza te fazu upravljanja savezom nakon stvaranja i dizajniranja istog. Nadalje, za Tipurić i Markulin (2007) strategija i strateški ciljevi prethode dizajniranju saveza što prikazuju kroz pet faza: kooperativna dimenzija strategije, početna koncepcija saveza, izbor strateškog partnera, oblikovanje saveza (na koje utječu izgradnja povjerenja između partnera i prevladavanje različitosti partnera) te implementacija i upravljanje strateškim savezom. Prema navodima Cassona i Mola (2006: 20) egzaktno je broj faza saveza sporan, ali uvijek postoji podjela na pretformacijsko, formacijsko i postformacijsko razdoblje koje će se koristiti u ovom poglavlju. Proces formiranja strateških saveza uvjetovan je motivima i ciljevima poduzeća koji mogu varirati ovisno o kontekstu investicije i poduzeća, ali se i ta ista poduzeća vjerojatno ne drže istog motiva tijekom cijelog razdoblja postojanja strateškog saveza (Shenkar i Reuer, 2006: 13).

2.2.1. Motivi i ciljevi formiranja strateških saveza

Formiranje strateških saveza potaknuto je različitim motivima i ciljevima. Tako Todeva i Knoke (2005) navode velik broj motiva za ulazak u savez koje su klasificirali u četiri temeljne kategorije: organizacijske (učenje i izgradnja kompetencija), ekonomske (povezani s tržištem, troškovima i rizikom), strateške (oblikovanje konkurencije, povezani s proizvodima i tehnologijom, biti ispred konkurenata) i političke (razvoj tržišta). Buble (2005) spominje nekoliko razloga nastajanja strateških saveza: globalizacija, veliki troškovi za istraživanje i razvoj, sprečavanje konkurentskih prijetnji, ubrzanje uvođenja novih proizvoda, izgradnja novih kompetencija, uspostava globalnih industrijskih standarda, ulazak na nova tržišta.

Razlike u motiviranosti mogu se i geografski razlučiti. Naime, dok su azijske kompanije 1980-ih godina započele formiranje međunarodnih saveza upravo u svrhu unapređenja znanja i

kompetencija (potaknute organizacijskim motivima), zapadna poduzeća sklapale su saveze zbog ekonomskih razloga (reduciranja troškova i rizika) (Hamel i sur, 1986). Također, prilika za učenje je jedna od glavnih koristi koje proizlaze iz strateških saveza s ciljem stjecanja pozicije tržišnog lidera kroz internalizaciju ključnih kompetencija koje stvaraju vrijednost (Pucik, 1988).

Kada govorimo o ekonomskim razlozima, prvenstveno mislimo na tržišta, troškove i rizike. Savezi omogućuju poduzećima da nabave druge resurse i tako reduciraju razinu ovisnosti o okolini (Das i Teng, 2000). Strateške razloge za sklapanje saveza spominje Pucik (1988) koji izvor svoje teorije pronalazi u 1980-im godinama kada su kompanije težile biti u korak s brzim tehnološkim promjenama i brzorastućom konkurencijom na globalnom tržištu. Odnosno, jamac opstanka poduzeća bilo je držati konkurente pod kontrolom ili ih preduhitriti u njihovim postupcima.

2.2.2. Pretformacijsko razdoblje dizajniranja strateškog saveza

Pretformacijsko razdoblje dizajniranja strateškog saveza uključuje dva koraka: (1) razmatranje strateškog saveza kao strateške mogućnosti, te (2) odabir partnera za strateški savez.

Tijekom prvog koraka procjenjuje se odluka o ulasku (Das i Teng, 1997). Opravdano je na početku procesa razmotriti formiranje strateškog saveza kao rješenja za nastalu situaciju i usporediti je s koristima i troškovima alternativnih mogućnosti – kao što su organski razvoj ili preuzimanje (Kale i Zollo, 2006: 84). Savezi su opcija kada su i potpuna internalizacija i tržišna transakcija preskupe (Das i Teng, 1997). Također, prije ulaska u savez, razlog mora biti jasan i treba proizlaziti iz strategije poduzeća (Tipurić i Markulin, 2007: 57). Drugi je korak odabir partnera za strateški savez. Tipurić i Markulin (2007: 130) govore da izbor idealnog saveznika uvjetuje kasniju organizaciju saveza.

2.2.3. Razdoblje oblikovanja saveza

Pretformacijsku fazu slijedi razdoblje pregovaranja i osnivanje strateškog saveza. Partneri trebaju prilikom inicijalnog dizajniranja saveza riješiti nekoliko pitanja (Tipurić i Markulin, 2007: 147): „Koji je strateški cilj saveza? Kako će se vrednovati doprinos partnera? Na koji način će se upravljati savezom i kakva će biti unutarnja organizacija saveza?“ Operativni cilj treba definirati na takav način da minimizira konflikt, pri čemu se on može sužavati i proširivati (Tipurić i Markulin, 2007: 148). Partneri koji preuzmu zadatke većeg značaja, kao posljedicu imaju i veći utjecaj unutar saveza, na osnovi čega imaju pravo tražiti veći udio u dobiti ili drugi oblik koristi od udruživanja. Jedna od najvažnijih odluka je odabir organizacijske strategije. Organizacije se nađu u situaciji kada trebaju odgovoriti na sljedeća pitanja: „Je li primjerniji ugovorni ili vlasnički savez?“

Ukoliko se primijeni vlasnički savez na koji način je najbolje podijeliti vlasništvo?“ (Tipurić i Markulin, 2007: 105-148).

Prilikom osnivanja saveza na umu valja ima nastajanje tenzija među partnerima, stoga je bitno definirati područja u kojima bi konflikti mogli nastati. Tenzije gotovo uvijek nastaju oko stvaranja vrijednosti i podjele novostvorene vrijednosti među partnerima (Tipurić i Markulin, 2007: 185). Tipurić i Markulin (2007: 200-201) navode najčešće uzroke sukoba: strukturalna međuovisnost u savezu, neusklađenost individualnih ciljeva i interesa, suradnja nasuprot natjecanju, ovisnost o zajedničkim resursima i asimetrija struktura moći u savezu, nezadovoljstvo vlastitom ulogom u savezu ili načinom obavljanja zadataka i funkcija drugih u savezu, različita percepcija stvarnosti pri zajedničkom odlučivanju, loši komunikacijski tokovi u savezu te neodređenost ili nejasnoće u vezi, nesuglasnost o podjeli dobitka, različite korporativne kulture partnera itd.

2.2.4. Postformacijsko razdoblje

Postformacijska faza dizajniranja saveza uključuje djelovanje saveza te procjenu uspjeha istog i modificiranje saveza u skladu s procjenom. Prilikom djelovanja strateškog saveza, menadžeri uvijek trebaju imati na umu da se radi o dinamičkim strukturama koje se s vremenom mijenjaju i evoluiraju – u skladu s čim je potrebno donositi promjene i prilagodbe u upravljanju savezom (Tipurić i Markulin, 2007: 182). Vrlo su rijetki primjeri stabilnih saveza koji su tijekom cijelog svojeg postojanja u *win-win* odnosima (Hamel i sur, 1986). Ako tijekom djelovanja saveza ipak dođe do sukoba, Tipurić i Markulin (2007: 209) predlažu sljedeće tehnike i mehanizme koji se u tim slučajevima mogu primijeniti: arbitraža, medijacija i mirenje, reorganizacija saveza, primjena strategije utjecaja, pregovaranje i tehnika *no blame review*. Uspješnijem upravljanju saveza pomaže implicitna povratna informacija proizašla iz iskustva upravljanja savezima koja pridonosi tacitnom učenju putem iskustva (Kale i Singh, 2009), dok je drugi način stvaranje zasebne funkcije upravljanja strateškim savezima. Za održive saveze, modificiranje može značiti ispravak nekih oportunističkih odluka, a za neodržive okončanje (Das i Teng, 1997).

2.3. Prednosti i nedostaci strateških saveza

Strateške saveze s drugima poduzeća sklapaju kako bi svoje snage iskoristili u izgradnji konkurentskih strategija i ostvarivanju razvojnih ciljeva, kao što su ulazak na nova tržišta, usvajanje i dijeljenje novih znanja, tehnologija i procesa (Tipurić, 2005: 120). „Sudjelovanjem u raznovrsnim oblicima interorganizacijskog umrežavanja poduzeća su u stanju povećati svoju reputaciju. Unaprjeđujući svoju reputaciju radeći zajedno s drugim poduzećima, poduzeće je u

stanju pristupiti većem broju klijenata, te im je ujedno u stanju i ponuditi širi spektar proizvoda i usluga“ (Morić Milovanović, 2013: 251). Prednost strateških saveza je u tome što poduzeća ne gube svoju neovisnost niti napuštaju svoje poslovne interese, s drugim poduzećima kombiniraju resurse koje ne mogu razviti samostalno, jer bi to bio skup i predug proces, a sve kako bi postigli sinergiju (zbroy vrijednosti stvoreni zajedničkim korištenjem resursa veći je nego da se ti resursi koriste odvojeno) (Tipurić, 2005: 119-120). Ulazak u savez omogućuje razvoj novog proizvoda, postignuti višu kvalitetu s nižim troškovima, poboljšanje reputacije na globalnom tržištu, biti priznat kao ozbiljan i pouzdan konkurent, osigurati opstanak u neizvjesnom vremenu stalnih promjena i tehnoloških inovacija (Morić Milanović, 2013).

Bez obzira na navedene prednosti, ulazak u savez predstavlja rizik od neuspjeha. Prema ocjeni menadžera najčešći razlozi propadanja strateških saveza su: (1) nedostatak kooperacije i povjerenja, (2) neadekvatno planiranje, (3) predetaljno dogovaranje i usklađivanje, (4) slabo upravljanje savezom, (5) nedostatak organizacijskih sposobnosti i resursa za upravljanje kooperacijskim odnosima, (6) strateška neusklađenost, (7) neusklađenost veličina itd (Tipurić i Markulin, 2007: 56-63). S rizikom propadanja povezan je i problem spremnosti poduzeća da ulože svoje vrijeme i resurse u razvoj dugoročnog partnerskog odnosa, koji sa sobom donosi očekivanja u budućnosti, mogućnost da partnerski odnos propadne prije nego što poluči ikakve rezultate (Morić, Milovanović, 2013: 252).

3. POJAM POLITIČKIH STRANAKA I IZBORNIH SUSTAVA

3.1. Definiranje političkih stranaka

Političke su stranke prvi put pojavile u Europi i Sjedinjenim Američkim Državama početkom 19. stoljeća, a nastavile su se razvijati u srednjoj i istočnoj Europi, Aziji, Africi i Južnoj Americi tijekom 20. stoljeća. Vrlo je malo zemalja u kojima nikada nije postojala neka politička stranka – samo su neke zemlje, poput Saudijske Arabije i drugih azijskih država, ostale nestranačkim državama (Axford i sur, 2002: 353). U većini zapadnoeuropskih zemalja stranke su nastale pretvorbom skupštinskih staleža u parlament koji je s vremenom imao sve veću autonomiju i značaj (Vujović, 2018: 36). Političke stranke bile su okosnica demokracije 20. stoljeća (Schattschneider, 1942, prema Čular, 2005: 165). Od početaka do danas „moderna stranačka mašinerija mobilizira tisuće članova i milijune pristaša, a stranke strukturiraju i oblikuju moderni politički sustav“ (Axford i sur, 2002: 353). „Stranke su politički integrirale društvo i osiguravale legitimnost demokratskog poretka. Da bi to uspjele, morale su biti ukorijenjene u društvo i biti prihvaćene od građana kao institucije s kojima se moguće identificirati“ (Čular, 2005: 165).

U ovom su poglavlju dane definicije političkih stranaka, razmatra se njihova organizacija funkcije koje obnaša u društvu te se ispituju obrasci njihova nadmetanja u različitim izbornim sustavima. S obzirom na to da su političke stranke glavna mobilizacijska snaga tijekom izbora, koji se odvijaju unutar određenog izbornog sustava, a stranačka je organizacija preduvjet za ostvarivanje konačnog cilja djelovanja političkih stranaka – dobivanje potpore glasača i u krajnjoj crti dolazak na vlast (Axford i sur, 2002: 352) – pojam političkih stranaka obrađuje se zajedno s pojmom izbornog sustava.

3.1.1. Političke stranke

Sve je veći interes za političkim strankama kako se proširivalo biračko pravo i razvijali izborni sustavi (Axford i sur, 2002: 352). Političke stranke najvažnije su organizacije u modernoj politici (Strøm i Müller, 2009: 25). U javnosti su percipirane, s jedne strane, kao one koje pokušavaju na brzinu progurati izabrane političare i da u ime neke šire ideologije političarima nameću stegu i nadzor, dok s druge strane, postoji mišljenje kako su opasne i nedjelotvorne (Axford i sur, 2002: 351). Prvo korištenje termina stranke imalo je negativnu konotaciju jer ih se poistovjećivalo s frakcijama, pojmom koji je u 19. stoljeću označavao neželjene podjele koje narušavaju društvenu ravnotežu (Scarrow, 2015: 21). „Ljudi su također sumnjičavi prema strankama kada se političari

služe svojim utjecajem kako bi progurali svoje pristaše i financijere“ (Axford i sur, 2002: 351). Ovo je povezano s činjenicom kako se odluke vlade u većini slučajeva podudaraju s odlukama odnosno ciljevima stranke koja čini vladu. S vremenom, kako se povećavao opseg uključenosti stranaka u politički život, tako se i odnos prema njima mijenjao. Konačno, sve se češće političke stranke apostrofira kao prepreku punom razvitku demokracije, a građani u sve većoj mjeri gube povjerenje u demokratske političke institucije naročito kad je riječ o povjerenju u političke stranke (Čular, 2005: 124). O slabljenju identifikacije sa strankama piše i Beyme (2002: 33) koji taj čimbenik, uz opadanje sudjelovanja u izborima i sve veću fluktuaciju glasova birača (takozvana volatilnost), navodi za pretpostavke o propasti stranaka.

Većina definicija političkih stranaka temelji se na poveznici između politike na makrorazini i političkih stranaka. Ipak, ne postoji općeprihvaćena definicija (Maor, 1997: 2). Edmund Burke (1770: 317 prema Maor, 1997: 3) na sljedeći način definira političku stranku: „Stranka je tijelo ujedinenih ljudi, koji svojim zajedničkim naporima promiču nacionalni interes, po nekom određenom principu u kojem su svi suglasni“. Slično razmišlja i Madison (1787: 54 prema Maor, 1997: 3) koji za stranku kaže da je čine građani, bilo da se radi o većini ili manjini u cjelini, koji su ujedineni i aktivirani nekim zajedničkim nagonom strasti ili interesa, štetnih za prava drugih građana ili stalnih i zajedničkih interesa zajednice. Ekonomska teorija demokracije Anthonyja Downsa (1957 prema Hague i Harrop, 2009: 213) stranku definira kao “tim ljudi koji žele kontrolirati aparat vlasti time što će osvojiti položaj na regularnim izborima”. Konačno, Neumann (1963: 352 prema Maor, 1997: 5) u svojoj tvrdnji piše o političkih strankama kao o organizaciji aktivnih političkih agenata društva, onih koji se bave kontrolom vladine moći i koji se za narodnu podršku natječu s drugom skupinom ili skupinama koje imaju različita stajališta. Kao takve, one predstavljaju posrednika koji povezuje društvene snage i ideologije sa službenim vladinim institucijama i povezuje ih s političkim djelovanjem šire političke zajednice.

3.1.2. Modeli i nastanak političkih stranaka

Baš poput poduzeća, i političke stranke možemo promatrati kao organizacije s vrlo složenom strukturom. „Rijetko su monolitne i homogene i može se reći da su prije kolizija suprotnih interesa i ideja koje se u određenim razdobljima udružuju na temelju širih društvenih snaga poput klase, etničke pripadnosti, regionalizma, religije i ekonomskih interesa“ (Axford i sur, 2002: 352). Beyme (2002: 17) razlikuje organizacijske tipologije stranaka, tipologije o spojnicama između države i društva, tipologije o ciljevima stranaka i višedimenzionalni razvojne tipove. Za potrebe ovog rada definirat će se tipologija ciljeva stranaka. S obzirom na to, Beyme (2002: 17) spominje stranke za maksimiranje birača, stranke za maksimiranje položaja i *policy*-orijentirane stranke, od kojih su

prva dva tipa “samo diferencijacija pristupa racionalnog izbora u teoriji koalicija“. Drugi i treći tip teško je razlikovati, jer da bi se dobio položaj, moraju se najprije maksimirati glasovi, jedino se u fragmentiranim stranačkim sustavima događa da male stranke kao “vječni” koalicijski partner kontinuirano radi na maksimiziranju svojeg položaja, ali bez primjerenog povećanja ostvarenih glasova birača (Beyme, 2002: 18).

Axford i sur (2002: 352-353) navode četiri modela stranaka: (1) nerazvijeni model lojalnosti – karakterističan za većinu zapadnoeuropskih zemalja, (2) razvijeni model lojalnosti – imaju ga komunističke stranke bivših istočnoeuropskih država, (3) razvijeni model nelojalnosti – vrijedi za Sjedinjene Američke Države, te (4) nerazvijeni model nelojalnosti – može se primijeniti na mnoge manje razvijene zemlje Trećeg svijeta. Prvi model podrazumijeva postojanje visoke razine lojalnosti i dosljednog sljedbeništva među pristašama prema vođi u na izborima. Drugi model podrazumijeva situaciju kada stranka zahtijeva vrlo veliku lojalnost i gdje postoji strukturiran sustav napredovanja i materijalnih i političkih nagrada. Za zemlje u kojima postoje složeni odnosi među različitim državama i regijama, stranačka je lojalnost razmjerno slaba i postoje razvijene birokratske, lobističke i vladine organizacije, na njih se odnosi treći model. I posljednji je model karakterističan za područja u kojima su stranke slabe, gotovo da i ne postoje. Kao posljedica, u tim se zemljama može pojaviti solidaristička korupcija pri čemu vladajući nagrađuju obitelji i prijatelje.

Političke stranke, osim vodstva odnosno predstavnika, imaju svoje članstvo¹ koje plaća članarinu (Hague i Harrop, 2009: 202). Međutim, u većini zapadnih demokracije tijekom posljednjih 20 ili 30 godina došlo je do slabljenja veze između građana i političke stranke što se očituje kroz smanjenje broja članova političkih stranaka (Čular, 2005: 124), stoga se autor pita mogu li u takvim okolnostima političke stranke nesmetano nastavljati ispunjavati svoje funkcije – političko uključivanje, mobilizacija i demokratska socijalizacija građana.

3.1.3. Funkcije i uloge stranaka

Političke stranke djeluju kako bi se kroz njih izražavala i kanalizirala očekivanja u društvu i zahtjevi (Axford i sur, 2002: 351). S ovom se tezom slaže i Sartori (1976: 41) kada govori o strankama kao kanalizirajućim agencijama, a stranački sustav postaje sustav političke kanalizacije društva (Axford i sur, 2002: 352). Downs (1957: 159 prema Hague i Harrop, 2009: 213) piše da je pokretački motiv stranaka dobivanje što većeg broja glasova jer se tako stvaraju što veći izgledi za

¹ Za razliku od stranaka u Zapadnoj Europi, koje imaju tipično veliko članstvo, u Sjedinjenim Američkim Državama ne postoji takva tradicija velikog registriranog članstva koje plaća članarinu (Hague i Harrop, 2009: 202).

ulazak u koaliciju – “uđe li u koju, dobiva veću moć i više pojedinaca iz njezinih redova ima položaj u koaliciji na vlasti“. Klasičan primjer promatranja političkih stranaka podrazumijeva da su one intervenirajuća varijabla između vladinih institucija i društva (Maor, 1997: 2). Razlog zbog kojeg su političke stranke sveprisutne je i u tome što obavljaju funkcije vrijedne mnogim političkim akterima. Uz to, igraju veliku ulogu u zapošljavanju vrhunskih političara, na koje često padaju važne i bolne političke odluke (Strøm i Müller, 2009: 1). Axford i sur. (2002: 351) tvrde da su političke stranke alat za regrutiranje elita radi njihova integriranja u postojeći politički sustav. „Čak i kad u drugim pogledima slabe, stranke i dalje dominiraju izborima u nacionalna zakonodavna tijela, iz kojih u većini parlamentarnih sustava potom dolaze nacionalni vođe“ (Hague i Harrop, 2009: 205).

Axford i sur. (2002: 353) strankama nazivaju organizacije koje ispunjavaju sljedeće četiri funkcije²: (1) prepoznavanje, razvijanje i usvajanje neke političke ideologije putem političkog programa, (2) mobilizacija i socijalizacija podrške, osobito putem izbornih kampanja i stranačke organizacije, (3) artikulacija i agregacija društvenih i ekonomskih interesa, te (4) regrutacija elita i sastavljanje vlade. Slično njima Hague i Harrop (2009: 201) prepoznaju četiri glavne funkcije političkih stranaka: (1) usmjeravaju vladu, (2) nositelji su političke regrutacije (služe kao mehanizam za regrutiranje i odabir u tijelima zakonodavne i izvršne vlasti), (3) nositelji su agregacije interesa zato što različite zahtjeve formiraju u praktičnije prijedloge, te (4) pristaše i birači na stranke gledaju kao zaštitni znak, leća kroz koju sebi objašnjavaju politički svijet.

Dakle, primarna je svrha postojanja stranke i njezina djelovanja težiti vlasti i mjestu u vladi (putem predstavništva i položaja), premda su razlike maglovite kroz nadmetanje na izborima (Axford i sur, 2002: 353). Orlović (2010: 99) kaže da stranke, na prvom mjestu, po svojoj prirodi teže vlasti, zatim svojim djelovanje nastoje maksimizirati svoju poziciju u vlasti te brinu o raspodjeli resora prema osvojenim mandatima prilikom formiranja vlade. Downs (1957: 25 prema Maor, 1997: 8) za stranke kaže da je to tim ljudi (misleći pri tome na koaliciju članova koji imaju zajedničke ciljeve i oko svih se slažu) koji teži kontrolirati vladin aparat dobivanjem dužnosti na propisno konstituiranim izborima. Na ovu se tezu naslanja i Sartori (1976: 63) koji definira političku stranku kao “svaku političku skupinu sa službenim obilježjem koju predstavlja na izborima i koja je sposobna kroz izbore postavljati kandidate za položaje u vlasti“. Hagues i Harrop (2009: 213) spominju i teoriju prema kojoj stranke ne žele toliko maksimizirati glasove ili osvojiti određene

² Ove funkcije ne mogu uvijek biti zadovoljene – naime, neke stranke nikada još nisu imale svoju vladu, dok neke mogu biti revolucionarne pa potpuno odbacuju cilj obnašanja vlasti (Axford i sur, 2002: 353).

pozicije u vlasti, nego im je cilj utjecati na javnu politiku. Jedan od vodećih zagovornika ove teorije je DeSwann (1973: 88 prema Hague i Harrop, 2009: 213) koji tvrdi da su akterima “pitanja politika najvažnija stvar... bit parlamentarne igre zapravo se sastoji u određivanju najvažnije vladine politike. Ako o strankama gledamo kao o organizacijama kojima je glavni cilj osvojiti vladu, onda Downs (1957: 28 prema Maor, 1997: 8) svoju prethodno navedenu tezu nadopunjuje mislju kako stranke kreiraju politike kako bi osvojile izbore (odnosno pridobile podršku što više glasača), radije nego što žele osvojiti izbore kako bi onda mogle formirati politike. Na ovaj način, pojedina stranka želi osvojiti najveći broj glasova kako bi na temelju njih imala što veću pregovaračku moć prilikom pregovora o koaliciji. U dvostranačkim sustavima³ stranke konvergiraju prema središnjoj ideološkoj poziciji (između ljevice i desnice) jer tamo mogu ostvariti najviše glasova, više nego što mogu izgubiti ako uopće ne izađu na izbore (Hague i Harrop, 2009: 213).

Oprečno tvrdnji o maksimiziranju glasova Riker (1962: 33 prema Hague i Harrope, 2009: 213) da stranke, kako bi osvojile vlast, ne moraju maksimizirati broj glasova, već dobiti dostatan broj glasova za pobjedu – točnije, u dvostranačkom parlamentarnom sustavu strankama je cilj osvojiti dovoljno glasova kako bi sastavile sljedeću vladu. Svoju funkciju političke stranke pronalaze i prilikom artikuliranja i agregiranja različitih interesa u društvu, one su posrednici (kanal) koji omogućavaju građanima da dopru do svojih zastupnika (Vujović, 2018: 38). U demokratskim društvima birači delegiraju nadležne osobe za kreiranje politike odnosno predstavnike, a političke stranke glavni su organizacijski mehanizam putem kojeg se takva delegacija odvija (Strøm i Müller, 2009: 25). Upozorava se kako u pogledu predstavničke funkcije, političke stranke također proživljavaju krizu „postupnim povlačenjem iz društva i slabljenjem veza s građanima“ (Čular, 2005: 165).

Još jedno shvaćanje političkih stranaka daju Riker (1962) i Leiserson (1968, prema Maor, 1997: 9). Funkciju političkih stranaka vide u maksimiziranju njezine kontrole nad političkim dužnostima. Oba autora doživljavaju politički angažman kao želju za kontroliranjem nekakve fiksne nagrade koju je osvojila pobjednička koalicija i podijeljena je među svojim članovima. Kontrola izabranog položaja operacionalizira se u smislu vladinih portfelja ili ministarstava, pa se koalicijsko pregovaranje promatra kao natjecateljski proces koji određuje kako će ti portfelj biti raspoređeni. Političke su stranke važne zato što obavljaju niz drugih funkcija bitnih za demokraciju, kao što su institucionalna kontrola ponašanja generičkih nedemokrata, regrutacija političkog vodstva,

³ Sustav političkih stranaka u kojem se dvije vodeće stranke približno jednake veličine nadmeću za podršku birača, dok preostale stranke imaju malen ili nikakav utjecaj na sastavljanje vlade i njihove politike (Sartori, 1976 prema Hague i Harrop: 2009: 212).

organizacija široke sfere javnog odlučivanja, usklađivanje nacionalnih politika i preuzimanje političke odgovornosti (Čular, 2005: 168). Danas političke stranke nastoje regulirati i kontrolirati druge institucije – kao što su mediji i sindikati (Axford i sur, 2002: 353). Na odnos s medijima osvrnuo se i Čular (2005: 126) rekavši kako funkciju kanala komunikacije između građana i političkih elita, koju imaju stranke, ubrzano preuzimaju mediji koji „osiguravaju uspjeh novim akterima u političkom posredovanju – društvenim pokretima, alternativnim organizacijama, građanskim akcijskim grupama, i ponegdje, novim populističkim strankama“ (Poguntke, 2002 prema Čular, 2005: 126).

Premda od svojih početaka do danas stranke imaju sve važniju ulogu u društvu, Michels (1962) kritizira tu tezu. Tvrdi kako su stranke oligarhijske, a ne demokratske, opisuju ih kao birokratske, a ne participacijske. Stranke više ljudi isključuje, nego što ih ima pravo donositi odluke unutar svojih organizacija – odluke se donose na vrhu i većinu odluka donosi razmjerno malen broj vodećih političara i stranačkih dužnosnika (Michels, 1962). Kritike djelovanja stranaka, s osvrtom na političke stranke u Hrvatskoj, iznosi i Čular (2005: 123) kada ih proglašava odgovornima za neučinkovito predstavništvo, neefikasnost u procedurama javnog odlučivanja, stvaranje prepreka većoj ulozi stručnjaka u kreiranju javnih politika, gušenje individualne inicijative i političke osobnosti pojedinaca, politizaciju javnog života te „zapošljavanje po stranačkim linijama“. Još je oštrij kada ih proziva za korupciju, klijentelizam i podložništvo.

3.2. Izborni sustav u Republici Hrvatskoj

Definicija izbornih sustava najčešće se može pronaći u zakonima, rijetko u ustavnim tekstovima, što omogućuje njihovo lakše mijenjanje (Podolnjak, 2013: 157). Izborni je sustav pravnim propisima „uređen skup društvenih odnosa koji nastaju pri izboru predstavničkih tijela i predsjednika republike“ (Smerdel i Sokol, 2006: 21-22 prema Žugaj i Šterc, 2017: 9). “Većina prijepora o izbornim sustavima odnosi se na pravila o pretvaranju glasove u mandate” (Hague i Harrop, 2009: 160). Bit političkog sustava svake države određena je sustavom izbora zastupnika za parlament, a njegova stabilnost determinira demokratičnost i pokazatelj je političke kulture (Ceranić, 2007: 171). Koliko je odabir izbornog sustava važan, naglašava i Palić (2012: 49) koji tvrdi da je odluka o sustavu vlasti jedan od najznačajnijih ustavnopravnih, institucionalnih i političkih odluka svake države. Nohel i Kasapović (1996 prema Herceg Zeba, 2016: 122) razrađuju elemente vrednovanja kvalitete izbornog sustava i utvrđuju da svaki treba ispunjavati sljedeće zahtjeve: postići adekvatno predstavništvo, koncentraciju i učinkovitost te participaciju,

jednostavnost i legitimnost⁴. Temeljne odrednice izbornog sustava pojedine države su: kreiranje izbornih jedinica i postupak preračunavanja glasova u mandate (Ceranić, 2007: 172). Hague i Harrop (2009: 160) tvrde da je kod izbornom sustava najvažnije osigurati da osvojeni glasovi budu proporcionalni osvojenim mandatima stranaka.

„Teorija izbornih sustava poznaje različite tipologije koje u osnovi izborne sustave dijele na sustav većine, sustav razmjernog predstavništva, mješoviti sustav i poluproporcionalni sustav“ (Palić, 2012: 49). Praksa je pokazala da se u zemljama s razmjernim izbornim sustavom javlja dvostranačje i stvaranje jake vlade, kao što je to slučaj u SAD-u i Engleskoj, dok razmjerni izborni sustav omogućava reprezentiranje svih dijelova društva i pogodan je za stvaranje koalicijskih vlada koje se, za razliku od prethodnih, nestabilne i sastavljene od stranaka vrlo različitih programa što kao posljedicu ima „pad vlade“ (Ceranić, 2007: 172). Razmjerni izborni sustav omogućuje proporcionalan odnos između osvojenih glasova i mandata, dok nerazmjerni nisu „jamstvo da će stranke dobiti broj mandata razmjernan postotku dobivenih glasova“ (Hague i Harrop, 2009: 160-162). Najzastupljeniji su razmjerni izborni sustavi u različitim varijantama, zatim slijede sustavi većine i mješoviti, dok se najrjeđe primjenjuje poluproporcionalni sustav (Palić, 2012: 50). Lijphart (2014: 23 prema Herceg Zeba, 2016: 134) naglašava kako je odabir izbornog sustava jedan od dva temeljna ustavna izbora, dok je za autora Deren-Antonjak (1992: 222 prema Herceg Zeba, 2016: 134) podjela na izborne jedinice ključan element izbornog sustava koji najizravnije utječe na ishod izborne utakmice i prema kojima političke stranke mogu unaprijed znati koliko su im izborne šanse. Na ovo su se osvrnuli i Hague i Harrop (2009: 164) tvrdeći da „važnost povlačenja granica izbornih jedinica za rezultat nerazmjernih izbora potiče stranke da se upuste u *gerrymandering* – manipuliranje granicama kako bi povećale učinkovitost glasova za stranku. Tezu kako izborni sustavi utječu na politički život i povijest pojedinih zemalja tumači i Kasapović (2017: 17) osvrnuvši se na narativ Ferdinanda A. Hermensa (1968 prema Kasapović, 2017: 17) koji je bio začetnik psefološke škole čiji su pristaše zagovarale tezu da su razmjerni izbori opasni za demokraciju zato što omogućuju parlamentarizaciju velikog broja malih, ekstremnih i

⁴ Adekvatno predstavništvo podrazumijeva s jedne strane predstavljanje svih relevantnih društvenih skupina (uključujući i žene i manjine) i s druge strane predstavništvo koje odražava društvene interese i politička mišljenja u parlamentu. Koncentracija i učinkovitost sažimaju društvene interese i politička mišljenja radi djelatne sposobnosti vlade (drugim riječima, tvorba stabilnih vlada i postizanje stabilnog političkog sustava). Participacija se odnosi na mogućnost sudjelovanja birača na izborima kroz izražavanje vlastite političke volje, jednostavnost je postignuta ako su postavke sustava razumljive biraču te se legitimnost očituje kroz opću prihvaćenost izbornih rezultata i izbornog sustava (Herceg Zeba, 2016: 122).

protusustavskih stranaka koje su prepreka neometanom djelovanju vlade te narušavaju demokratski politički poredak.

Idealan izborni sustav ne postoji, već je na državama da odaberu onaj koji najbolje reprezentira volju birača (Ceranić, 2007: 171). S time se slaže i Palić (2012: 49) kada piše da bi predstavničko tijelo po svojoj strukturi trebalo, u najvećoj mogućoj mjeri, reflektirati volju birača⁵ izraženu na izborima. Ipak, biračka volja često postane sporedna u procesu biranja zastupnika za parlament – birači postaju statisti, a glavni nositelj izbora postaje stranačka oligarhija koja kroji izborni sustav po svojoj mjeri (Ceranić, 2007: 171). S obzirom na arhitekturu izbornog sustava, političko se ponašanje često može mijenjati – mijenja se broj političkih stranaka, njihov karakter i vrsta političkog natjecanja, ona utječe i na stabilnost vlade, političku stabilnost, vjerojatnost da ekstremističke stranke budu zastupljene u zakonodavnom tijelu itd. (Grofman i Fraenkel, 2008: 71-72 prema Podolnjak, 2013: 185).

Podolnjak (2013: 155-156) upozorava kako je odabir izbornog sustava, u predizbornoj fazi⁶, vrlo često korišten radi manipulacije, a to naziva još i izbornim inženjeringom. „Izborna manipulacija česta je pojava u izbornom postupku i može poprimiti različite oblike djelovanja s ciljem da se izbornim propisima ili u provedbi izbora pogoduje određenom subjektu ili određenim subjektima koji sudjeluju u izborima kako bi se njegova ili njihova izborna pobjeda učinila što izglednijom... Izbornim inženjeringom smatramo podešavanje izbornih pravila u korist određene političke opcije, stranke, kandidata ili kategorije birača sa svrhom ostvarivanja povoljnijeg rezultata na izborima, odnosno radi postizanja određenih političkih ciljeva“ (Podolnjak, 2013: 155-156).

Koliku važnu ulogu u izbornom procesu ima izborni sustav, pokazuje i talijanski primjer gdje je izborni sustav kreiran tako da “tjera” stranke u sklapanje predizbornih koalicija zbog čega se izbori svedu na bipolarno natjecanje lijevog i desnog centra (izborni prag za stranke koje pripadaju koaliciji iznos 2%, a za strane koje nisu dio koalicije je 4%) uz dodatak da koalicije koje osvoje većinu glasova osiguravaju većinski bonus u broju zastupnika (Podolnjak, 2012: 5).

⁵ Kasapović (2017: 20) upozorava kako na ishode izbora ne utječe samo izborni sustav, odnosno djelovanje institucionalnih izbornih aranžmana, nego i niz ekonomskih, socijalnih, kulturnih, povijesnih, psiholoških čimbenika.

⁶ Predizborna faza sastoji se od tri koraka: izbor izbornog sustava, izborna geometrija te raspodjela predstavničkih mandata (Podolnjak, 2013: 156).

3.2.1. Razmjerni izborni sustav Republike Hrvatske i njegovi učinci

U prvih deset godina svoje nezavisnosti Republika Hrvatska često je i radikalno mijenjala izborni sustav za parlamentarne izbore – od sustava apsolutne većine, preko sustava relativne većine pa sve do razmjernog izbornog sustava za izbor zastupnika⁷, a sve u svrhu pogodovanja tadašnje vladajućoj stranci (Podolnjak, 2013: 164). U prvoj polovici 1990. godine u Hrvatskoj vodeću je ulogu u tvorbi prvih demokratskih institucija imala stara politička elita, reformirana komunistička organizacija te je tadašnji Savez komunista Hrvatske – Stranka demokratskih promjena (SKH-SDP) zagovarala uvođenje većinskog izbornog sustava i parlamentarni sustav vlasti koji se izričito protivio uspostavi predsjedničkog ili polupredsjedničkog tipa vlasti. Međutim, izborima 1990. godine, na kojima je SKH-SDP izgubio, presudnu je ulogu imala nova politička elita i nova vladajuća stranka, Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) koja se u početku nije izjašnjavala o izbornom sustavu i strukturi parlamenta (Kasapović, 1996: 94-95), sve do osvajanja vlasti iste godine nakon koji je HDZ institucionalizirao “polupredsjednički sustav vlasti, 'predsjednički parlamentarizam', i segmentirani izborni model” (Kasapović, 1996: 95). Svaki od prethodno spomenutih izbornih sustava utjecao je na rezultate izbora i politički život zemlje, ali nisu imali učinke koji su drastično mijenjali političku volju birača (Kasapović, 2017: 20). Tijekom stvaranja političkih institucija početkom devedesetih godina u Hrvatskoj, niti jedan politički akter (SKH-SDP i HDZ) nije uvažao interese, ciljeve i preferencije ostalih političkih aktera (Kasapović, 1996: 96). Razmjerni izborni sustav u Republici Hrvatskoj prvi je put uveden 1992. godine parcijalno za određeni broj zastupnika u predstavničkom tijelu donošenjem Zakona o izboru zastupnika u Sabor Republike Hrvatske prema kojem je, uz primjernu razmjernog izbornog sustava, korištenje D'Hondtove metode preračunavanja glasova, jednu izbornu jedinicu (područje cijele Republike Hrvatske) i izborni prag od 3 % glasova, izabrano 60 novih zastupnika (Palić, 2012: 50). Za razmjerni izborni sustav karakteristično je to da bi, u savršenim okolnostima, svaka stranka dobila točno onoliko zastupničkih mjesta koliko je osvojila glasova, ali u praksi većina razmjernih sustava favorizira najveću stranku i diskriminira najmanje stranke (Hague i Harrop, 2009: 165). Godine 1995. nastupile su na snagu sljedeće promjene izbornog sustava: zadržan je kombinirani izborni sustav, ali je promijenjen broj mandata koji su se raspodjeljivali u razmjernom i većinskom segmentu izbora (75 % zastupnika birano je razmjernim sustavom, a ostali sustavom relativne

⁷ Izborni sustav apsolutne većine korišten je 1990. godine, kombinirani većinsko-razmjerni izborni sustav 1992. godine i 1995. godine, a razmjerni izborni sustav 2000. godine (Žugaj i Šterc, 2016: 12).

većine u jednomandatnim okruzima), uvedena je diferencirana prohibitivna klauzula⁸ - razlog je ležao u demotiviranju namjere za koaliranjem te je kreirana posebna izborna jedinica za dijasporu (Herceg Zeba, 2016: 126). Na izborima 1992. i 1995. godine, na kojima je na snazi bio kombinirani izborni sustav, mandatno je natpredstavljen HDZ koji je uz „relativnu glasovnu dobio apsolutnu mandatnu većinu i sastavio jednostranačke vlade“ (Kasapović, 2017: 20). Posljednju izmjena tijekom 90-ih godina izborni je sustav doživio pred sam kraj, 1999. godine, kao rezultat kompromisa i konsenzusa relevantnih političkih stranaka na temelju prijedloga koji je podnijela stručna radna skupina, a koji je kasnije korišten radi izrade novog Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski državni sabor (Žugaj i Šterc, 2016: 12). Njime je u potpunosti uveden razmjerni izborni sustav za 140 zastupnika koji se biraju u deset izbornih jedinica (u svakoj jedinici po 14 zastupnika), određen je jedinstveni izborni prag od 5 % glasova i zadržana je D'Hondtova metoda preračunavanja (Palić, 2012: 51). Može se zaključiti kako je tijekom 90-ih godina izborni sustav zabilježio tri različite značajne prilagodbe: kontinuirane promjene izbornog sustava (kao što je prethodno objašnjeno), uvođenje posebne jedinice za dijasporu 1995. godine i krojenje izbornih jedinica za izbor zastupnika prema novom razmjernom sustavu 1999. godine (Herceg Zeba, 2016: 126). Ovim se promjenama Republika Hrvatska približila praksama koje su se tada, pa sve do danas, primjenjivale u Europi – kao što navodi Nohlen (2013: 32): „U većini postojećih demokracija bira se razmjernim izborima.“

Hrvatski izborni sustav definiran je Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor (NN, 2015) koji je još jedne promjene doživio nakon ustavnih promjena 2010. godine i izmjenama Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina te Izvješća Ustavnog suda Hrvatskom saboru o nejednakoj težini glasa u izbornim jedinicama što je bio ponovni pokušaj da se pogoduje određenoj stranci odnosno strankama kako bi ostvarile što bolji rezultat na nadolazećim parlamentarnim izborima (Podolnjak, 2013: 166-167). Najznačajnije su promjene bile: reguliranje prava glasa za državljane bez prebivališta u Hrvatskoj, tri zastupnika dijaspore, reguliranje načina izbora zastupnika srpske etničke manjine te je svim ostalim etničkim manjima (koje imaju manje od 1,5 % stanovnika) dodijeljeno dvostruko ili dopunsko pravo glasa kojim na parlamentarnim izborima biraju zastupnike u 12. izornoj jedinici, ali u jednoj od 10 općih izbornih jedinica (Žugaj i Šterc, 2016: 14).

⁸ Da bi politička stranka ili nezavisna državna lista sudjelovala na izborima morala je dobiti više od 5 % glasova, dok su državne listu dviju stranaka trebale prikupiti najmanje 8 %, i konačno liste s tri ili više stranaka najmanje 11 % glasova (Herceg Zeba, 2016: 126).

„140 zastupnika u Sabor, ne računajući zastupnike nacionalnih manjina i zastupnike koje biraju hrvatski državljani koji nemaju prebivalište u Republici Hrvatskoj, bira se tako da se područje Republike Hrvatske podijeli na deset izbornih jedinica te se u svakoj izornoj jedinici bira 14 zastupnika u Sabor“ (NN, 2015). Hrvatski zborni zakon spada u red organskih zakona što znači da Ustav za njegove izmjene i dopune traži većinu glasova svi zastupnika u Hrvatskom saboru (Ceranić, 2007: 171). Hrvatski izborni sustav je razmjerni izborni sustav u kojem je omogućen jedan preferencijalni glas⁹, a glasovi koje ostvare liste preračunavaju se u mandate korištenjem D'Hondtove metode (Žugaj i Šterc, 2017: 9). „Sustav razmjernog predstavnštva svakoj relevantnoj političkoj opciji koja se natječe u izborima, trebao omogućiti da u parlamentu bude zastupljena u onom omjeru u kojem ima potporu birača tijela iskazanog na izborima. S druge strane, to pravedno političko predstavljanje ne smije ići nauštrb učinkovitosti političke vlasti, odnosno ne smije dovesti do atomiziranog i fragmentiranog višestranačkog sustava u Saboru (Podolnjak, 2012: 1-2). Neke njegove karakteristike, poput D'Hondtove metode preračunavanja glasova, pogodovale su velikim političkim strankama – Hrvatskoj demokratskoj zajednici i Socijaldemokratskoj partiji Hrvatske – dok su otežale parlamentarnu zastupljenost srednjih i malih političkih stranaka (Palić, 2012: 56). Osim toga, način na koji glasuju manjine „izaziva učinak da klub manjinskih zastupnika tendira predstavljati pivot stranku, odnosno uživa utjecaj na formiranje izvršne vlasti nerazmjern onome biračkom tijelu“ (Herceg Zeba, 2016: 134). Zbog sve toga, često je primarna svrha kluba manjinskih zastupnika biti polugom za formiranje vlade boljom ponuđaču, nego štíćenje položaja pripadnika nacionalnih manjina. U Hrvatskoj se primjenjuje sustav zatvorenih blokiranih stranačkih lista što znači da jedan birač ima jedan glas koji može dati samo jednoj stranci odnosno jednoj listi. Birač ne može ništa mijenjati na toj listi, jedino što može jest uskratiti svoj glas jednoj listi kako bi ga dobila neka druga (Ceranić, 2007: 174). Problem kod ovih lista Herceg Zeba (2016) vidi u tome što one pogoduju izrazitom utjecaju stranačkog vrha (postavljaju se ljudi koji su od velikog povjerenja vođa stranaka i na brzi se način rješava svih konkurenata u stranci), a negoduju utjecaju biračkog tijela. Na tragu ovih kritika, liste su „odblokirane“ uvođenjem opsijskog preferencijalnog glasovanja svedeno na samo jedan preferencijski glas i „ograničeno glasovnim cenzusom koji kandidati moraju ispuniti kako bi preferencijski glasovi koje su dobili postali važećima“ (Kasapović, 2017: 19). Oduvijek se naši političari „boje“ preferencijalnog glasovanja jer se može dogoditi da glasači ne iskažu povjerenje nekoj stranačkoj glavešini, koja bi bila prvi vrhu ili čak nositelj liste, jer su nezadovoljni njegovim rezultatima i tako ga mogu kazniti (Ceranić,

⁹ Birač na glasačkom listiću može označiti jednog kandidata koji ima prednost pred ostalim kandidatima na listi za koju je glasovao (preferirani glas) (NN, 2015).

2007: 174). Nije rijetki ishod izbora da nositelji lista, koji uđu u parlament, izgube poveznicu sa svojim biračkim tijelom, ne štite njegove interese i glasuju za određena zakonska pitanja (na primjer neke zakonske prijedloge) koja njegovi birači ne bi podržali (Herceg Zeba, 2016: 134).

U hrvatskoj se javnosti mnogo raspravlja o odnosima između izbornog sustava i ishoda izbora, posebno pred same izbore, pa niti ne čudi kako se mnogo autora bavilo ocjenjivanjem učinaka primjene razmjernog izbornog sustava. Primjenom indeksa koji mjere stupanj proporcionalnosti Palić (2012: 55) zaključuje kako je hrvatski izborni sustav na niskoj razini na što najviše utječe visina izbornog praga od 5 %, D'Hondtova formula preračunavanja glasova i podjela državnog teritorija na 10 izbornih jedinica. Ishodište problema hrvatskog izbornog sustava Podolnjak (2013: 186) pronalazi u činjenici da vladajuća koalicija može promijeniti izborni sustav prije nadolazećih izbora¹⁰, jer može osigurati apsolutnu većinu u Hrvatskoj saboru koja je potrebna za donošenje izbornih zakona, i tako pogodovati rezultatima sljedeće izborne utakmice. Žugaj i Šterc (2016: 29) temeljem svoje analize predlažu ugrađivanje temeljnih načela izbornog sustava u ustavni tekst što bi spriječilo izbornu kombinatoriku i postigla bi se konstitucionalizacija izbornog sustava, a uz to preporučuju i novi izborni model temeljen na regionalizaciji Hrvatske i demografskim parametrima čime bi se ispravile postojeće nepravilnosti i omogućila uspostava trajnog i stabilnog sustava. Kada se sagledaju učinci primjene razmjernog izbornog sustava, može se primijetiti kako se zapravo podudaraju s učincima većinskog sustava, odnosno javlja se snažno dvostranačje (Herceg Zeba, 2016: 135). U javnosti se optužuje razmjerni izborni sustav kako povlašćuje dvije najveće stranke u Hrvatskoj, HDZ i SDP, a deprivilegira male stranke (Kasapović, 2017: 19). U Hrvatskoj se politička borba odvija prvenstveno između dviju najvećih stranaka kojima se priključuju manje i tvore koalicije (Herceg Zeba, 2016: 135). Stoga se često može čuti i kako je izborni sustav „previše propustan“ jer omogućuje manjim strankama da, na štetu većih i važnijih, zauzmu fotelje Hrvatskog sabora (Kasapović, 2017: 19). Podolnjak (2012: 6) kao jedan od glavnih posljedica primjene razmjernog izbornog sustava u RH navodi neostvarivanje načela pravične zastupljenosti, a razlog vidi u velikom broju stranaka (i neovisnih listi), postupnoj fragmentaciji nekada značajnih stranaka (HSLŠ, HSS, HSP), relativno visokom izbornom pragu od 5% (za koji kaže da je “efektivno” i viši), loše skrojenim izbornim jedinicama te D'Hondtovoju metodi preračunavanja glasova u mandate. Više o izbornim jedinicama i odabiru formule za preračunavanje glasova detaljnije u analizi u sljedećem podpoglavlju.

¹⁰ Zakoni kojima se uređuje izbor zastupnika u Hrvatski sabor donose se najkasnije godinu dana prije održavanja redovitih izbora za zastupnike Hrvatskog sabora (Podolnjak, 2013: 186).

3.2.2. Kreiranje izbornih jedinica i metoda preračunavanja glasova u mandate

„Izborne jedinice određuju se Zakonom o izbornim jedinicama za izbor zastupnika u Hrvatski sabor tako da se broj birača u izbornim jedinicama ne smije razlikovati više od +/- 5 %“ (NN, 2015). Kako bi se izbjeglo stvaranje biračkih utvrda, prilikom kreiranja izbornih jedinica, vodilo se računa da svaka izborna jedinica ima približno jednak broj glasača. Ipak, niti ovaj kriterij podjele nije najbolje rješenje. Naime, kod podjele teritorija Republike Hrvatske na 10 izbornih jedinica problem predstavlja vrlo izražena neravnoteža broja birača različitih izbornih jedinica u kojima se bira identičan broj zastupnika, koji je poznat još i pod nazivom *malapportionment* i predstavlja „suvremeni i rafinirani način narušavanja jednakosti biračkog prava kao konstitucionaliziranog načela koje je svoje mjesto našlo i u nizu različitih međunarodnih dokumenata“ (Palić, 2012: 51). Ustavni sud Republike Hrvatske izdao je i Izvješće o nejednakoj težini biračkog glasa u izbornim jedinicama određenim člancima 2. do 11. Zakona o izbornim jedinicama za izbor zastupnika u Zastupnički dom Hrvatskog državnog sabora, NN 142/10 gdje je detaljno analizira ovaj problem i utvrđeno kako postoje signifikantne razlike u broju birača različitih izbornih jedinica koje je u suprotnosti s odredbom iz čl. 36 st. 1. Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor koja propisuje aberaciju od +/- 5 % birača (NN, 2010). Na problem kreiranja izbornih jedinica prema kriteriju broja glasača ukazuju i Žugaj i Šterc (2016: 10) koji tvrde da se granice izbornih jedinica ne prilagođavaju migracijama što je dovelo do raspona između najveće i najmanje izborne jedinice od čak 93.113 birača. Da izborne jedinice predstavljaju nedostatak hrvatskog izbornog sustava spominje i Herceg Zeba (2016: 135) kada govori o negativnom učinku – nejednakosti u snazi biračkog glasa (najslabija je tamo gdje je najviše birača i obrnuto) – odnosu stanju u kojem nečiji glas vrijedi više od drugog. Umjerena fragmentiranost Hrvatskog parlamenta posljedica je djelovanja krajnje fragmentiranog stranačkog sustava u čemu ključnu ulogu imaju veličina izbornih okruga i zakonski izborni prag: “Premda su kritičari izbornog sustava tvrdili da je 5-postotni zakonski izborni prag prenizak i stoga nefunkcionalan u izbornim okruzima s 14 mandata, to se stajalište nije empirijski potvrdilo zbog velikog broja političkih aktera koji su se natjecali u svim izbornim jedinicama” (Kasapović, 2005: 184). U literaturi se posebna pozornost pridaje problemu grada Zagreba koji je podijeljen na četiri izborne jedinice, zbog broja glasača koji se na tom području nalazi, koji bi, u suprotnom, odlučivali o ishodu izbora¹¹. Također, Primorsko-goranska i Splitsko-dalmatinska županija podijeljene su u dvije izborne jedinice (Žugalj i Šterc, 2016: 14). Prilikom kreiranja izbornih jedinica, primjenjuje se tehnika poznata pod nazivom

¹¹ Na primjer, ako bi u izornoj jedinici Zagreb pobijedila stranka X, onda bi njoj pripalo gotovo 10 od 14 zastupničkih mjesta (Žugalj i Šterc, 2016: 14).

*gerrymandering*¹². Sve je više autora koji se zalažu za uvođenje jedne izborne jedinice u Republici Hrvatskoj (Palić, 2012; Ceranić, 2007; Podolnjak, 2013), dok neki predlažu prelazak na šest izbornih jedinica plus dvije koje se odnose na dijasporu i etničke manjine (Žugalj i Šterc, 2016: 30). Kasapović (2017: 19) zagovornike jedne izborne jedinice naziva nepromišljenicima upozoravajući na političku opasnost – naime, ukidanje posebnih izbornih jedinica ugrozilo bi parlamentarizaciju ne samo regionalnih političkih stranaka, kao što je to u Hrvatskoj, Istarski demokratski sabor (IDS), nego i nacionalnih stranaka s regionalnim biračkim uporištima, kao što su to bili Hrvatska narodna stranka (HNS) i Hrvatska seljačka stranka (HSS). Osim toga, neki autori ukazuju i na problem samog određivanja granica izbornih jedinica pri čemu nisu poštivana administrativno-teritorijalna obilježja prostora Republike Hrvatske, već samo demografski kriterij (Žugalj i Šterc, 2016: 10). Kasapović (2017: 19) također opravdava ovu kritiku vodeći se činjenicom kako bi izborne jedinice, čije se granice poklapaju s prirodnim i povijesnim granicama, bolje prezentirale karakteristične ekonomske, kulturne, ekološke i druge interese i artikulirale ih u Hrvatskom saboru.

Republika Hrvatska prihvatila je D'Hondtov sustav preračunavanja glasova u mandate. Ona je od svih metoda najprihvaćenija jer “pokušava proporcionalno rasporediti broj mjesta u predstavničkom tijelu pritom dajući prednost listama koje su osvojile najviše mandata” (Tadić, 2015: 64). Čl. 37. st. 2. Zakona (NN, 2015) za ovu metodu daje sljedeće objašnjenje: „Ukupan broj važećih glasova koji je dobila svaka lista (biračka masa liste) dijeli se s brojevima od 1 do zaključno 14, pri čemu se uvažavaju i decimalni ostaci. Od svih dobivenih rezultata, zastupnička mjesta osvajaju one liste na kojima se iskaže 14 brojčano najvećih rezultata uključujući decimalne ostatke. Svaka od tih lista dobiva onoliki broj zastupničkih mjesta u Saboru koliko je postigla pojedinačnih rezultata među 14 brojčano najvećih rezultata.“ Tadić (2015: 64) tvrdi kako je upravo D'Hondtova metoda razlog jednostavnijeg (poslijeizbornog) formiranja većine. Postoji više kritika D'Hondtove metode. Za Palića (2012: 52) ona predstavlja političku transplantaciju prakse, koja se koristi u drugim razmjernim izbornim sustavima, koja ne teži ka ispunjavanju temeljnog cilja sustava razmjernog predstavnštva – politički akteri (stranke, koalicije i neovisni kandidati) trebaju sudjelovati u raspodjeli mandata srazmjerno broju glasova dobivenih na izborima. Ceranić (2007:

¹² Termin *gerrymandering* potječe od prezimena američkog političara i guvernera Massachusettsa Elbridgea Gerryja, koji je potpisao zakon kojim su izborne jedinice tako teritorijalno skrojene da maksimalno pogoduju Jeffersonovim Demokratskim republikancima u izborima za državnu skupštinu. *Gerrymandering* je krojenje izbornih jedinica u funkciji pobjedničke relativne većine i unaprijed definiranog pobjednika (Žugalj i Šterc, 2016: 14).

173) tvrdi da ona ne osigurava punu proporcionalnost, odnosno pogoduje jakim strankama jer osigurava njihovu nadpredstavljenost. Naime, stranka koja je prešla izborni prag i ostvarila parlamentarnu zastupljenost, za svaki sljedeći mandat treba ostvariti sve manji broj glasova, što naravno ne odgovara malim i srednje velikim političkim strankama (Palić, 2012: 52). Kasapović (2017: 19) podsjeća kako mnogo kritičari, neopravdano, za ovu metodu tvrde da „krade“ glasove strankama koje nisu prešle izborni prag, premda se ti glasovi ne uračunavaju u postupak podjele mandata nego jednostavno propadaju. Postoje različiti načini koji narušavaju konstitucionalizirano načelo jednakosti biračkog prava koje je poznato pod sintagmom – jedan čovjek jedan glas (Palić, 2012: 52).

4. ZNAČAJKE STRATEŠKIH SAVEZA U POLITICI

4.1. Definiranje strateških saveza u politici

U većini demokracija stranke ne mogu ostvariti većinsku podršku, stoga, ako žele činiti izvršnu vlast, prisiljene su na neki oblik koalicije – izborna koalicija s nekim drugom strankom ili strankama prije izbora ili formiranje koalicije nakon provedenih izbora, a tijekom razdoblja formiranja nove vlasti (Golder, 2006a: 1). Orlović (2010: 99) koalicije definira kao skup političkih aktera koji se udružuju radi maksimiziranja njihove koristi i ostvarivanja 'sinergijskog efekta'. U svojem istraživanju Blais i Indridason (2007: 4-5) počinju s pretpostavkom da je cilj djelovanja svake stranke maksimiziranje “fotelja” na vlasti i upravo zbog toga pristaje na dogovore samo ako oni znače veći broj osvojenih mjesta. Činjenica da je koalicijska vlada u modernoj povijesti postala pravilo, a ne izuzetak, proučavaju je mnogi autori. Golder (2006a: 2) tvrdi da je razumijevanje formiranja izbornih koalicija važno je jer (1) mogu imati značajan utjecaj na ishode izbora, vladin sastav i politike; (2) imaju važne normativne implikacije na reprezentativnu prirodu vlasti; i (3) prilično su česta pojava. “Tvorba koalicija u parlamentarnim sustavima u eri profesionaliziranih biračkih stranaka u cjelini je postala jednostavnijom. Birači odlučuju o sastavu vlade mnogo češće nego u doba masovnih i klasnih stranaka kad je pat među taborima često iznuđivao dugotrajne pregovore prema načelu gravitacije koje je bilo u snagama centra” (Beyme, 2010: 155). “Koalicije predstavljaju organizacije i pojedince koji se ujedinjuju i udružuju svoje resurse i stručnost da bi uvećali snagu za što uspješnije ostvarivanje postavljenog cilja” (Orlović, 2010: 99). Koalicija “podrazumijeva zajednički cilj, zajedničko rukovođenje i zajedničko donošenje odluka” (Orlović, 2010: 99). Kako će se ta tri pitanja regulirati, ovisi o programskoj heterogenosti i homogenosti aktera, ali i pravila igre u savezu koja su određena pisanim sporazumima (Orlović, 2010: 99). Koalicijski sporazumi su pisani dokumenti koji sadrže temeljne ciljeve, sadržave i pravila političkog udruživanja koalicijskih partnera (Kasapović, 2005: 190).

Kasapović (2005: 190) kada govori o koalicijskim sporazumima, osim predizbornih i postizbornih, spominje još i prijeizborne i poslijeizborne – koji su sklopljeni prije izbora i potvrđeni, dopunjeni ili prošireni nakon njih, te međuizborne – sklopljene tijekom zakonodavnog mandata. Koalicije mogu biti predizborne i postizborne. Predizborne koalicije proizlaze iz procesa pregovaranja u kojem stranački čelnici moraju postići dogovor o podjeli pozicija u vlasti i vrsti politike koju bi provodili kad bi došli na vlast, stoga se često javlja da stranke ustupaju urede i odriču se politika (Golder, 2006b: 211). “Predizborna koalicija je skup stranaka koje se ne natječu neovisno na izborima, bilo zato što se javno slažu da koordiniraju svoje kampanje, natječu se zajedničkim

kandidatima ili na zajedničkoj listi ili zajedno ulaze u vladu nakon izbora” (Golder, 2006a: 12). Predizborne koalicije trebale bi pridonijeti smanjenju neizvjesnosti jer je većina njih nastala s ciljem formiranja učinkovite vlade, osnaživanja birača u odabiru koalicijske vlasti i signaliziranja biračima na identitet potencijalne buduće vlade (Golder 2005: 649–650 prema Chiru, 2017: 3). “Predizborne koalicije predstavljaju povezivanje i udruživanje stranaka u izborne saveze s ciljem da se povećaju šanse za uspjeh na izborima” (Orlović, 2010: 99). Sona Golder (2005: 645–646 prema Chiru, 2015: 2) tvrdi da su predizborne koalicije važne za proučavanje zbog toga što utječu na sastav i politike vlade; postupak formiranja vlade mogu učiniti transparentnijim i tako pružiti jači politički mandat; a česta su pojava u postindustrijskim demokracijama. Visoki predizborne koalicijske sporazume ocjenjuju vrlo visoko iz razloga što se dogovorima prije izbora birače suočava s jasnim izborom: glas za stranku glas je i za koaliciju, čiji je stranka saveznik, ali i za potencijalnu buduću vladu, dakle nema neočekivanih i neugodnih iznenađenja poslije izbora (Kasapović, 2005: 190). U svojoj analizi Golder (2006b: 211) otkrila je da je vjerojatnije da će se stvoriti predizborne koalicije između ideološki kompatibilnih stranaka, da će se formirati kada je očekivana veličina koalicije velika, ali ne prevelika, i kada su potencijalni koalicijski partneri slične veličine, te da je veća vjerojatnost da će nastati ako je stranački sustav polariziran, a izborne institucije nerazmjerne. Za razliku od profesorice Kasapović, Chiru (2015: 2) smatra da postojanje predizbornih koalicija u osnovi mijenja pregovaračko okruženje u kojem se pregovara o potencijalnoj vladi i da vjerojatnost preživljavanja kabineta koji ih uključuju slijede predvidljive, a opet različite obrasce od onih u redovnim koalicijskim vladama. Postizanje predizbornog koalicijskog sporazuma ima svoju cijenu – stranke moraju biti spremne na odabir zajedničkih kandidata, što znači da moraju ponekad i odustati od svojih kandidata, a podržati kandidata druge stranke, biti spremne na nezadovoljstvo svojeg biračkog tijela (što predstavlja poseban izazov u sljedeći izborima kada stranka možda neće nastupati u istoj koaliciji, ali će birači zapamtiti što se prije događalo) (Blais i Indridason, 2007: 5). Za ovu se vrstu koalicija najviše interesiraju male stranke (Orlović, 2010: 99). Još je jedna od prednosti vlasti, sastavljene od stranaka koje su bile u predizornoj koaliciji, koje će utjecati na dulje trajanje takve vlasti jest činjenice da se u većini slučajeva partneri unaprijed definiraju glavne političke dimenzije koje u konačnici čine okosnicu njihovog programa (Chiru, 2015: 5). Konačno, logika dugog opstanka vlasti sastavljene od predizbornih koalicija leži u suradnji na svim stranačkim organizacijskim razinama tijekom kampanje u kojoj presudnu ulogu ima zajednička borba radi ostvarivanja zacrtanog cilja, pa je i međusobno razumijevanje potreba i prioriteta partnera u vladi kasnije puno veće (Chiru, 2015: 5). Iako se u literaturi (Strøm, Budge i Laver, 1994: 316 prema Golder, 2006b: 210) tvrdi da su stranke primorane na spajanje prije izbora kako bi iskoristile izbornu ekonomiju razmjera te da što je

izborni sustav više nesrazmjeran, to su veći poticaji za predizborne saveze, Golder (2006b: 210) ne podržava ovo razmišljanje i smatra da se predizborne koalicije stvaraju u vrlo proporcionalnim izbornim sustavima.

Za razliku od njih, postizborne koalicije nastaju kada (niti) jedna stranka samostalno nema potrebnu većinu za formiranje vlade pa je primorana stupiti u koaliciju (Orlović, 2010: 99). Huber (1996: 185 prema Golder, 2006a: 3) za izbore u proporcionalnim sustavima kaže da „služe prvenstveno kao uređaji za odabir predstavnika u procesima pregovaranja nakon izbora, umjesto kao uređaji za odabir određenog izvršnog tijela“ te su zbog toga linije odgovornosti nejasne, a ne može se niti sa sigurnošću reći kako se preferencije birača odražavaju u vladi koja se u konačnici formira. Uspoređujući predizborne i postizborne koalicije Golder (2005: 645–646 prema Chiru, 2015: 3-4) tumači da “glasovi naroda koji dopuštaju predizbornoj koaliciji da formira vladu pružaju novom kabinetu i veći legitimitet i jači politički mandat od koalicija formiranih nakon objave izbornih rezultata”. U prilogu stabilnosti ide i činjenica da, za razliku od vlada proizašlih iz postizbornih koalicija, vlade temeljene na koalicijama najvjerojatnije mogu se oslanjati na niz institucionalnih mehanizama razvijenih još tijekom pregovora, a s ciljem nadziranja provedbe ugovora između partnera (primjer su koalicijski odbori koji odlučuju o spornim kandidaturama na regionalnoj ili nacionalnoj razini, a koji se nakon izbora koriste za rješavanje sukoba između članova sastavnica nastalih u lokalnim i regionalnim izabranim ili imenovanim tijelima ili na razini vladinih agencija) (Chiru, 2015: 4). Štoviše, “predizborne vlade”, ili bilo koje drugo predstavničko tijelo može trajati dulje zbog puno jače suradnje u zakonodavnom području¹³.

Iain McLean (1997: 118 prema Orlović, 2010: 100) razlikuje koaliciju unutar stranaka i između stranaka: “To proizlazi iz činjenice što je mnogo birača, a svaki ima političke preferencije, ali je samo nekoliko političkih stranaka i samo jedna vlada. Formiranje koalicija ima potpuno različite oblike u zemljama sa malim brojem većih stranaka od zemalja s više manjih stranaka. U prvom se slučaju koalicije tvore uglavnom unutar stranaka, a u drugome uglavnom među njima.”

Orlović (2010: 99) poznaje još dvije vrste koalicija: (1) programske – nastaju udruživanjem programski bliskih stranaka i imaju veće šanse za dugoročnim opstankom; (2) tehničke – koalicije

¹³ Jedan od oblika takve suradnje je većinsko dodjeljivanje zakonodavnih dužnosti među strankama članicama predizborne koalicije, dok vlade nakon predizborne koalicije čak distribuiraju zakonodavne dužnosti oporbenim strankama kako bi povećale kapacitet praćenja i ograničile zlouporabu moći od strane partnera (Carroll 2007: 15 prema Chiru, 2015: 5). Kao posljedica toga, predizborni koalicijski kabineti imaju veću kontrolu nad zakonodavnom politikom - činjenica koja će im, zauzvrat, vjerojatno pomoći da duže prežive (Chiru, 2015: 4-5).

koje se, bez obzira na nedostatak programske sličnosti, formiraju radi jednog ili više zajedničkih ciljeva.

Česta je pojava da na nacionalnoj razini neka stranka bude dio vlasti, a istovremeno na lokalnoj razini u opoziciji, što je pokazatelj da relacije vlasti i opozicije nisu jednostavne ni jednoznačne (Orlović, 2010: 99). Nesumnjivo, sjedište vlasti je na nacionalnoj razini, a koalicije na lokalnoj razini mogu se testirati u svrhu potencijalnog koaliranja na razini cijele države (Orlović, 2010: 99).

4.2. Razvoj strateških saveza u politici

Mišljenje o političkim koalicijama intenzivno se kreiralo šezdesetih godina prošlog stoljeća kada je nastupila poslijeratna obnova europskih gospodarstava tijekom kojeg su vladajuće koalicije bile stabilne i nisu donosile nekolebljive politike (Hague i Harrop, 2009: 215). Ovakvo stanje nije dugo trajalo jer se već devedesetih godina pokazalo kako koalicije nisu dovoljno fleksibilne da proizvedu brze političke promjene (Hague i Harrop, 2009: 215).

“Stvaranje koalicijskih vlada vrlo je složen postupak koji pretpostavlja niz povoljnih pravnih, političkih i kulturnih uvjeta” (Kasapović, 2005: 181). “Političke stranke, tijekom koalicijskih pregovora, 'doprinosu formiranju političke volje naroda', ali brinu i o vlastitim interesima” (Orlović, 2010: 123). S jačanjem demokratizacije stranaka odgovornost prema biračima sve je veća, a na biraču je veliki teret prilikom donošenja odluke (Beyme, 2002: 155). Naime, vrlo je mali broj stranaka koje svoje koalicijske namjere jasno i čvrsto komuniciraju svojim biračima, stoga se može dogoditi da birači mimođu stranku koja je bila njihova prva preferencija kako bi glasom za drugu preferenciju pogodio vjerojatnoj koaliciji (Beyme, 2002: 155). Također treba spomenuti da formiranje predizbornih političkih koalicija ograničava izbor birača, manje je alternativa dostupno biračima, a političari na taj način izbjegavaju kazne izbornog sustava (Blais i Indridason, 2007: 3).

Prilikom razmatranja pregovora za sklapanje koalicija, u obzir treba uzeti tri tipa stranaka: (1) stranke koje nastoje osvojiti maksimalan broj glasova (*vote-seeking*), (2) stranke kojima je cilj osvojiti što više mjesta u vlasti (*office-seeking*) i (3) stranke kojima je najvažnije ispunjenje političkih ciljeva (*policy-seeking*) (Orlović, 2010: 111). Cilj je pregovora postići kontrolu parlamenta i funkcioniranje vlade te da se vlast i odgovornost podijele tako da se ne dođe u pat-poziciju (polarizacija i neefikasnost) (Strøm i Müller, 2009: 32). “Koalicije utemeljene na politikama (*policy-based coalition*) djeluju prema razrašenim sporazumima o javnim politikama i poglavito su usmjerene na njihovo ostvarenje. Koalicije koje nemaju takve sporazume (*policy-blind coalition*) zasnivaju se uglavnom na općim načelima, dobrim nakanama i širokim ciljevima.

Njihovi koalicijski sporazumi stoga su nalik na akcijske programe i deklaracije u kojima se natoji udovoljiti svima (Kasapović, 2005: 198). Kada se spominje kontroliranje parlamenta, treba objasniti i pojam stranačke discipline u parlamentu prilikom glasanja. U odnosu na poštivanje koalicijskog sporazuma, razlikuje se uvijek disciplinirani, disciplinirani u svim pitanjima utvrđene politike, bez discipline osim kod specifičnih političkih pitanja i bez ikakve discipline (Orlović, 2010: 117). Akteri koji sudjeluju u pregovorima motivirani su vlašću, rukovode se programom i žele iz pregovora izaći sa što više, a zbog cjelokupne kompetencije koja se između njih stvar, često podsjećaju na izbornu kampanju (Laver i Schofield, 1998: 91 prema Orlović, 2010: 114). Pregovori za sastavljanje koalicijske vlade dugotrajni su, a često podrazumijevaju izmjenu sudionika, tema i uloga (Kasapović, 2007: 181). Iako je za proces pregovaranja između stranaka najvažnije maksimiziranje udjela u vlasti, Blais i Indridason (2007: 5) tvrde da ulogu u pregovorima imaju i javne financije. Orlović (2010: 98) tvrdi da se u koalicijskim pregovorima odgovara na pitanje koje će stranke ući u vladu, određuje se raspodjela resora u vladi između stranaka, utvrđuje vladina politika. De Swaan (1973, prema Orlović, 210: 111) u pregovore o koaliranju uključuje pojam 'politička distanca' koji označuje težnju aktera (stranke) da postane dio one vladajuće koalicije koja će što je više moguće približiti politiku njegovim političkim preferencijama i to je razlog zašto se najveći pregovori vode upravo oko zajedničkog programa odnosno glavne državne politike. Za Lavera i Schofielda (1998: 69 prema Orlović, 210: 111) nakon utvrđivanja programa sljedeća stavka pregovora je raspodjela resora – osim utvrđivanja tko će činiti vladu, vrlo je važno i tko će dobiti koji od resora. Andeweg (2011: 189-190) pak tvrdi da se broj osvojenih resora određuje na temelju osvojenog broja mandata, držeći se pravila proporcionalnosti, koje može doživjeti i određene deformacije pa se, zbog jače pregovaračke moći neke strane, može dogoditi da manje stranke dobiju “bonus portfelj” koji uspiju ispregovarati jer su prijekopotrebni za većinu. “Uspjeh izbornog saveza ovisi i o tome jesu li birači voljni prenijeti svoje glasove između stranaka koje pripadaju istom bloku” (Blais i Indridason, 2007: 6). Pitanja pregovaračke moći dotiče se i Alan (1996: 340 prema Orlović, 2010: 111) koji tvrdi da stranke dobiju poziciju u koaliciji ne samo na temelju mandata u parlamentu, nego i na značaju njihove uloge može li se koalicija uopće formirati ili ne. Najpovoljnije okruženje za lako stvaranje i održavanje većine je umjereno fragmentirani stranački sustav koji sadrži manji broj stranaka koje čine većinu, a s tim su i troškovi pregovaranja manji, kao i sukobi između aktera pregovora (Kasapović, 2005: 181).

Budge i Keman (1990: 102 prema Orlović, 2011: 112) kreirali su poredak fotelja u ministarstvu po važnosti: prvi na rang ljestvici je premijer, zatim slijede potpredsjednici vlade, nakon njih ministar financija, vanjskih poslova, unutarnjih poslova, obrane, pravosuđa, gospodarstva, socijalne

politike, obrazovanja, zdravstva, stanovanja (graditeljstva), infrastrukture, poljoprivrede, industrije i religije. Kad se utvrde ove pozicije, prelazi se na državne tajnike i zamjenike ministara. Budge i Hans (1990: 101-104 prema Kasapović, 2005: 194) ističu da bi se resori trebali dijeliti razmjerno udjelu stranaka u parlamentarnim mandatima ili razmjerno snazi stranaka unutar koalicije. Prilikom raspodjele ministarskih mjesta posebno se vodi računa o korespondenciji između preferencija stranaka, broju osvojenih mandata, a svako se ministarsko mjesto razmatra kvalitativno i kvantitativno u smislu da se u obzir uzim odnos moći u koaliciji na temelju koje se određuje tko će i kako kreirati politiku, a tko je provoditi (Budge i Keman, 1990: 89 prema Orlović, 2010: 112).

U posljednje se vrijeme koalicije sve više formiraju u predizborno vrijeme i tada se akteri tih koalicija ponašaju odgovorno prema svojim biračima (Orlović, 2010: 112). Razmatrajući pregovarački proces u predizbornim koalicijama, Lupia i Strøm (2008 prema Chiru, 2017: 3) smatraju da predizborne koalicije mogu povećati pregovaračku moć svojih članova u odnosu na vanjske partnere ili protivnike jer smanjuju i nesigurnost (za glasače i ostale političke konkurente) i transakcijske troškove. Što se tiče tijeka pregovora kod predizbornih koalicijskih partnera, Golder (2006a: 5) objašnjava kako stranački čelnici tijekom tog procesa moraju postići dogovor oko zajedničke izborne strategije i raspodjele pozicija koje bi im mogle pripasti, što može uključivati odlučivanje o tome kojoj će stranci pripasti snažnija ministarska mjesta, odabir kandidata od kojih stranke trebaju odstupiti u korist kandidata svojih koalicijskih partnera ili pak određivanje vođe koji će postati premijer ili preuzeti neku drugu važnu izvršnu funkciju. Osim toga, postupak stvaranja predizborne koalicije uključuje rasprave o distribucijskim i ideološkim pitanjima, a uza sve to stranački čelnici moraju izmjeriti poticaje za stvaranje izborne koalicije i poticaje za samostalno kandidiranje (Golder, 2006a: 5). Iako se koalicije često formiraju unutar istog ideološkog spektra (samo od stranaka dvaju blokova: ljevice i desnice), kad to nije slučaj “preferencija za koalicije povezane s politikama koristi stožernim ili prilagodljivim strankama centra koje mogu mijenjati koalicije” (Hague i Harrop, 2009: 294).

Proces formiranja koalicijskih vlada nerijetko se odvija daleko od birača u “zamagljenim prostorijama”, u očekivanju da će se njihove želje uvažiti (Orlović, 2010: 98). Međutim, u fragmentiranim višestranačkim sustavima nije nimalo jednostavno izvoditi volju birača iz rezultata izbora (Bayme, 2002: 155). Na uspješnost sastavljanja, smatra Kasapović (2007: 181) utječu tip stranačkog sustava, koalicijski potencijali parlamentarnih stranaka i razvijenost političke kulture uopće.

Rezultat pregovora je potpisivanje koalicijskog sporazuma koji sadrži precizna pravila i obaveze (Orlović, 2010: 113). U teoriji je postizanje sporazuma jednostavno (potrebno je odlučiti u kojim će se izbornim jedinica koalirati i koji će kandidati biti na listama uzimajući u obzir utjecaj na bolji rezultat), ali preferencije stranaka ne odnose se samo na što veći broj mandata, nego i postizanje sporazuma koji će dati što povoljnije uvjete (Blais i Indridason, 2007: 5). Koliko će vremena do tog trenutka proći ovisi o broju stranaka koje sudjeluju u pregovorima i mandatarima odnosno koordinatorima pregovora. Zato je važno na početku odrediti tko je ovlašten za donošenje odluka u pregovorima u ime stranke, najčešće najviši organ stranke daje mandat i okvir ili platformu stranačkom vodstvu (Strøm i Müller, 2009: 33). Često se u javnosti znaju pojaviti detalji pregovora koji su u tijeku zato što se osim pravih pregovora nerijetko odvijaju i preliminarni razgovori, stoga se treba biti oprezan kako “curenje informacija” ne bi narušilo krhke dogovore i atmosferu postizanja konačnog dogovora (Orlović, 2010: 114). Koalicijski sporazum može biti formalan i neformalan, za internu upotrebu ili javno priopćen, ali ga je potrebno razlikovati od onoga što premijer iznosi u javnosti, prilikom izbora vlade, manje je detaljan i bavi se politički lakšim pitanjima (Andeweg, 2011: 196). Do raskida koalicijskog sporazuma dolazi zbog političkih pitanja, a ne zbog podjele resora (Orlović, 2010: 117). U procesu koaliranja vrlo je važan i mehanizam upravljanja sukobima i za tu se svrhu oforme tijela koja prate i kontroliraju poštivanje sporazuma (Orlović, 2010: 117). Mehanizmi rješavanja konflikata unutar koalicije mogu biti formalni i neformalni: u prvu skupinu mehanizama ubraja se raznovrsna vladina tijela (najčešće je riječ o unutarnjeg kabinetu vlade i kabinetskim odborima), dok u drugu skupinu pripadaju tijela izvan vlade odnosno tijela koja osim vladinih dužnosnika obuhvaćaju i druge stranačke dužnosnike (odbori koje čine predsjednici koalicijskih stranaka, članovi vlade i razna druga tijela po potrebi) (Kasapović, 2005: 192-193). Sporazumom se regulira hoće li zbog kršenja pravila automatski biti raspisani novi izbori ili postoji mogućnost traženja novog koalicijskog partnera (Orlović, 2010: 117).

4.3. Načini i razlozi formiranja strateških saveza u politici

“Formiranje vlade je jedno od najvažnijih pitanja u parlamentarnim demokracijama” (Orlović, 2010: 97). Kako bi se ona formirala, potrebno je u parlamentu imati većinu, koju je zbog proporcionalnog izbornog sustava teško ostvariti pa su u višestranačkim sustavima koalicijske vlade gotovo neizbježne (Orlović, 2010: 98). “U razmjernom izbornom sustavu jedna stranka rijetko dobije većinu mjesta; stoga većinske vlade nisu uobičajene i koalicije su vrlo česte (Hague i Harrop, 2009: 165). Logika formiranja koalicija temelji se na uvjerenju da je stranačkim čelnicima stalo do osvajanja funkcije i politike (Müller i Strøm, 1999 prema Golder, 2006a: 6) i počiva na

usporedbi kolika je korist samostalnost nastupanja na izborima, a kolika u savezu s drugim strankama (Golder, 2006a: 6). Autori Blais i Indridason (2007: 3) proučavali su kako političke stranke odgovaraju na izborne sustave u državama – može se formirati strateško spajanje, mogu se formirati nove stranke, poticati birače na strateško djelovanje i ograničiti broj kandidata. U zemljama koje parlamentarnu vlast biraju razmjernom izbornom metodom, rijetko koja opcija dobije većinu, a čvrsta veza između rezultata izbora i sastavljanja vlade slabi (Hague i Harrop, 2009: 292). Osim toga, s obzirom na definiciju i pravila korištenja D'Hondtove metode, Tadić (2015: 70) smatra da ta metoda preferira liste koje su osvojile veći broj glasova zbog čega se mnogi odluče zajednički nastupati na izborima i udružiti svoje političke programe. Pokazalo se da izborni sustavi utječu na odabir strategija stranaka prilikom nastupanja na izborima, a formiranje izbornih saveza jedna je od tih (Blais i Indridason, 2007: 2). U fragmentiranim situacijama bez osvajanja većine Müller i Strøm (2000 prema Hague i Harrop, 2009: 292-293) tvrde da vlada može biti formirana na tri načina: (1) većinska koalicijska kojoj dvije ili više stranaka koje se kombiniranom većinom mjesta u parlamentu udružuju u vladi (karakteristično za Belgiju, Nizozemsku, Francusku i Njemačku); (2) manjinski savez koji tvore stranke koje čak i zajedno nemaju parlamentarnu većinu (ovaj se oblik javlja u Danskoj); i (3) jednostranačka manjinska vlada koju sastavlja najveća stranka (uobičajeno se mogu naći u Švedskoj i Norveškoj).

Orlović (2010: 106) opisuje još neke faktore koji utječu na formiranje koalicija: “familijarnost” stranaka – njihova prošlost u kojoj su vladale zajedno; “inercija” – kada su stranke reafirmirale prethodnu koaliciju; odnosi između predsjednika odnosno lidera stranaka; međunarodno okruženje i kontekst. Uspješno formiranje koalicijske vlade omogućava provođenje politika za koje su stranke osvojile mandat odnosno stekle legitimitet na izborima (Orlović, 2010: 98). Golder (2006a: 7) navodi nekoliko razloga formiranja predizbornih koalicija: koalicija privlači veći broj glasova ili mjesta nego što bi koalicijske stranke osvojile u zbroju ako bi nastupale neovisno; snažni empirijski dokazi da neproporcionalni izborni sustavi više pogoduju velikim strankama ili koalicijama svojim mehaničkim učinkom na prevođenje glasova u mjesta odnosno mandate.

Motiv za formiranje koalicija, prema Orloviću (2010: 99), je u ostvarivanju rezultata koji je veći nego da stranke nastupaju individualno, to jest samostalno djeluju. Ovo su u svojem istraživanju potvrdili i Blais i Indridason (2007: 20) koji su pokazali da stranke ne sklapaju saveze tamo gdje bi samostalno prošle u drugi krug ili nastupanjem u savezu ne bi prešle niti izborni prag, a tamo gdje postoje dva bloka koja su relativno uravnotežena, stranke se odlučuju na koaliranje. Rezultat se ogleda u osvajanju vlasti, mandata, resora u vladi ili slično (Orlović, 2010: 99). Za predizborne

je koalicije ključno to da one mogu utjecati na vjerojatnost da stranka uđe u vladu, stoga se za taj potez i odlučuju stranački čelnici misleći da će to povećati njihovu vjerojatnost ulaska u vladu do te mjere da je očekivana korisnost od formiranja koalicije veća od očekivane korisnosti da samostalno izlaze na izbore (Golder, 2006a: 7). Svojim udruživanjem u koaliciju, stranke mobiliziraju veći broj građana i “promoviraju različitost i solidarnost među srodnim grupama” (Orlović, 2010: 99). “Malo je zemalja u kojima se stranke izjašnjavaju koga bi htjele za partnere tijekom izborne kampanje, prije nego što se znaju rezultati” (Hague i Harrop, 2009: 293). Prije ulaska u koaliciju, Orlović (2010: 99) tvrdi da bi svaka stranka treba “promisliti ciljeve i očekivanja, definirati potencijalne partnere, pretpostaviti kakvi su izgledi na uspjeh, kao i moguću reakciju građana (birača), način rukovođenja i komuniciranja, uloge i zadatke članova i njihove resurse.

Za razliku od predizborne koalicije, koja može utjecati na vjerojatnost izborne pobjede, koalicije formirane nakon rezultata izbora, na to ne mogu utjecati. Također, ograničenje ideološke kompatibilnosti s kojim se suočavaju potencijalne koalicije vjerojatno će biti jače prije izbora nego kasnije, javlja se zato što birači svoje povjerenje ne žele dati koalicijama čije stranke ideološki nisu spojive (Golder, 2006a: 5). “Kako među strankama nema nepremostivog ideološkog jaza, sve su sposobne sklapati bipolarne koalicije koje pretpostavljaju i približavanje *policy* pozicija, a time i dodatno smanjivanje ideoloških razlika (Kasapović, 2007: 181). Ipak, nakon izbora stranke imaju više slobodnog prostora za ulazak u ove vrste vladinih koalicija jer glasači više nisu tako neposredno ograničenje za djelovanje političara (Golder, 2006a: 5). Češće se koalicije formiraju poslije poznatih rezultata izbora, kroz “zamršene pregovore čelnika relevantnih stranaka. Dok ta aktivnost traje, stara vlada ostaje u prosjeku 30 dana kao tehnička vlada” (Hague i Harrop, 2009: 293).

Koliko stranke “profitiraju” od ulaska u koaliciju, što u njega ulažu, s kojim identitetom i rejtingom pristupaju savezu, a s kakvim posljedicama iz njega izlaze, uvijek je neizvjesno (Orlović, 2010: 99). “Nekada je u kraćem roku izvjestan dobitak u vidu određenog broja mandata – kod predizbornih koalicija, ili ministarska mjesta – kod postizbornih, ali dugoročno se može gubiti identitet kao i stranački simpatizeri, odnosno birači” (Orlović, 2010: 99). U koaliciju se najčešće udružuje minimalni broj stranaka potrebnih za formiranje vlade, što je prednost za stranke koje na taj način dobivaju više mjesta u vladi, nego da su koaliciji pridružile još nekoliko stranaka (Hague i Harrop, 2019: 293-294).

Orlović (2010: 99) piše kako udruživanje u koaliciju ne mora voditi postizanju većeg uspjeha, u usporedbi s rezultat koje bi stranke pojedinačno ostvarile. U svojoj je analizi Tadić (2015: 72) dokazao kako (1) stranke većinskog bloka (stranke koja na izborima dobiju više glasova od drugih koalicija i stranaka) uvijek pobjeđuju ako nastupaju na izborima u koaliciji, (2) manjski blok (stranke koje dobiju manju glasova od drugih stranaka) može pobijediti u otprilike 10% ako sve stranke izađu samostalno, a one predizborno koaliraju i (3) ako sve stranke na izbore izlaze samostalno, D'Hondtova metoda ide u prilog većinskom bloku u 96% slučajeva.

U svojoj analizi Tadić (2015: 73) pokušava odgovoriti na pitanje hoće li stranke koje udruženo izlaze na izbore dobiti više mandata nego da su izašle samostalno, stoga provodi analizu u kojoj simulacijom dolazi do rezultata da “koalicija dviju stranaka može u nešto više od 20% slučajeva osigurati do jedan mandat više udruženim strankama nego da su izašle samostalno na izbore”. Iako neki tvrde da bi stranke ostvarile bolji rezultat kada bi išle na izbore zajedno, ne može se sa sigurnošću reći bi li sklapanje predizbornih koalicija zadržalo njihove birače (Tadić, 2017: 77).

Još jedan od razloga formiranja koalicija leži u primjeni D'Hondtove metode. Naime, učinak disproporcionalnosti, čija je osnova izborni prag od 5 %, omogućava velikim strankama (za koje je vrlo velika vjerojatnost da pređu izborni prag u svim izbornim jedinicama u RH) da očuvaju proporcionalnost glasova i omogući stabilno formiranje većine nakon izbora, za razliku od malih stranaka (koje pređu izborni prag u samo nekim izbornim jedinicama). Međutim, na izborima gdje se predstavnici zakonodavnih tijela biraju relativnom većinom, može se dogoditi da pobjednik, u slučaju više ozbiljnih kandidata, dobije mali postotak glasova (Hague i Harrop, 2009: 169).

Laver (2003: 26 prema Kasapović, 2005: 199) smatra da “nema precizne definicije kraja stare vlade i početka nove”. Postoje dva teorijska pristupa (Grofman i Roozendaal, 1997; Laver, 2003; i dr. prema Kasapović, 2005: 199) – atributski¹⁴ i događajni¹⁵. Eric C. Browne (1984 prema Kasapović, 2005: 200) dao je jednu od najprihvaćenijih definicija kraja mandata prema kojoj on može

¹⁴ Vlada traje u skladu s postojanjem većinske stranke, ideološkom kompaktnošću, nisko fragmentiranog stranačkog sustava te formalne investiture i u skladu s ovom tvrdnjom duže će trajati one vlade koje su jednostranačke ili vlade minimalnih pobjedničkih koalicija koje su ideološki kompaktne, djeluju u nisko fragmentiranom stranačkom sustavu i čiji je mandat otpočinjao formalnom investiturom u parlamentu (Kasapović, 2005: 200).

¹⁵ Novi pristup koji počiva na tezi da vlade djeluju u svijetu kritičnih događaja – međunarodnih sukoba, financijskih i ekonomskih kriza, bolesti i smrti ključnih političkih aktera, političkih skandala (Kasapović, 2005: 200).

nastupiti: (1) zbog novih parlamentarnih izbora; (2) promjenom premijera; (3) promjenom stranačkog sastava vlade; i (4) dobrovoljnim ili nedobrovoljnim odstupanjem vlade koje potom prihvaća državni poglavar. Grofman i Roozendaal (1997 prema Kasapović, 2005: 200) pak tvrde da kraj mandata koalicijske vlade može znači sljedeće: (1) nove parlamentarne izbore; (2) smrt ili bolest najvažnijih članova vlade; (3) izglasavanje nepovjerenja vladi u parlamentu; (4) raspad koalicije zbog unutarnjih sukoba; (5) dobrovoljno odstupanje vlade; te (6) sukob vlade i državnog poglavara. O razlozima raspada koalicijskih vlada, s naglaskom na zapadnoeuropske demokracije, raspravljaju i Müller i Strøm (1997, 2000 prema Kasapović, 2005: 200) gdje kao razloge navode: (1) tehničke uzroke (redoviti parlamentarni izbori, ustavni razlozi i smrt premijera); (2) obrasce ponašanja (prijevremeni izbori, izglasavanje nepovjerenja aktualnoj vladi u parlamentu, unutar koalicijski sukobi); (3) kritične događaje (neparlamentarni izbori, pritisak javnog mnijenja, privredna kriza, unutarnja sigurnost, osobni razlozi članova vlade).

4.4. Posljedice formiranja strateških saveza u politici

Orlović upozorava da, kod koalicija koje imaju slične programe i obraćaju se sličnom biračkom tijelu, postoji opasnost apsurdne situacije “da se jave konkurentski procesi u odnosu na birače i da nastanu problemi jer one mogu 'međusobno ugrožavati političke identitete’”. Formiranje koalicijskih vlada povećava ulogu i značaj malih stranaka koja je povećava nesrazmjerno u odnosu na njihov broj glasova i mandata, posebno ako imaju presudnu ulogu u formiranju većine (kao primjer se navode Zeleni ili Liberali u Njemačkoj) (Orlović, 2010: 106).

Kako bi vođe određenih stranaka imali još više slobode djelovanja, mogu nastojati jačati grupne ili osjećaje zajedništva, na primjer solidarnost i ideološka podrška socijalističkim idejama mogu vođama lijevih stranaka dati slobodu da se okrenu umjerenijim, centrističkim politikama, koje bi na izborima trebale pridobiti u biti nesocijalističke birače (Axford i sur, 2002: 362).

Hoće li koalicija preživjeti cijeli mandat ovisi o jačini saveza između stranaka i općenito demokratskog okružja. Ukoliko koalicijske stranke ne krenu u međusobni rat zbog podjele fotelja neposredno nakon izbora, (što je obično i uzrok raspada koalicija i pada vlade), dobre su šanse da prežive mandat. Razmjerni izborni sustav se u tom slučaju pojavljuje kao faktor koji prisiljava stranke na postizanje kompromisa što je ujedno i temelj politike (Ceranić, 2007: 172).

Laver (1996 prema Hague i Harrop, 2009: 294) razlikuje (1) minimalnu pobjedničku vladu koju sastavljaju najčešće dvije ili tri stranke, dovoljno za osiguranje parlamentarne većine; (2) preveliku koaliciju u kojoj se više stranaka nego što je potrebno za minimalnu pobjedničku koaliciju; (3)

višestranačku koaliciju u kojoj u savez ulaze nekoliko ideološki različitih stranaka, najčešće stranke ljevice i zelene.

Neke stranke u Republici Hrvatskoj imaju neopisivu potrebu na perfidan način izigravati volju birača nakon izbora i ući u postizbornu koaliciju čak i s deklariranim političkim protivnicima samo da bi ostvarili neki oblik participacije u vlasti. Na taj način političari pokazuju koliko drže do hrvatskog demosa i da smatraju građane važnima samo u izbornoj godini. Iako zabrane u izbornom zakonodavstvu nikada nisu najpopularnija rješenja, možda bi trebalo razmisliti o nekim ograničenjima postizbornog koaliranja. Ako neke stranke žele zajednički istaknuti listu za izbore neka istaknu, ali nakon što izbori završe stranke ne bi smjele imati mogućnost kalkuliranja “s kim mogu dobiti više”. Ipak, kao jedino pravedno i moguće rješenje nameće se daljnje razvijanje i sazrijevanje političke kulture (Ceranić, 2007: 175).

Propisivanje diferenciranog izbornog praga, kojim se nastojalo otežati parlamentarnu zastupljenost prijeizbornih koalicija, se pokazalo promašenim obzirom da su stranke, nakon pojedinačnog ulaska u predstavničko tijelo za koje im je bio potreban manji broj glasova, stvarale poslijeizborne koalicije i tako zaobišle prilično visok izborni prag (Palić, 2012: 51).

Formiranje koalicija ima pozitivne i negativne učinke. Činjenica da koalicijske vlade šire zastupljenost i predstavljenost u izvršnoj vlasti jedna je od prednosti (Sodaro, 2004: 190 prema Orlović, 2010: 119). Tu su još i povećanje stupnja dogovaranja, pregovaranja i kompromisa u izvršnoj vlasti, zatim fleksibilnost i prilagodljivost (parlamentarni sustav omogućava formiranje i rušenje vlade) koja omogućuju formiranje nove koalicije bez čekanja novih izbora.

“Kada se vlasti izgleduje nepovjerenje za trajanja mandata i ona odstupa, obično kao rezultat istupanja jednog od koalicijskih partnera, postupak za sastavljanje vlade počinje iznova, često bez sudjelovanja birača” (Hague i Harrop, 2009: 295). Kritike najviše proizlaze iz proporcionalnog izbornog sustava jer njegovi oponenti smatraju da su koalicijske vlade posljedica takvog izbornog procesa (Orlović, 2010: 119). Kritike su često upućene i na nestabilnost vlasti u kojima su koalicije, ali u većem dijelu europskog kontinenta trajanje koalicijskih vlada doseže i do dvije godine (Müller i Strøm, 2000b prema Hague i Harrop, 2009: 294). Orlović (2010: 119) navodi još nekoliko značajnih kritika: koalicije su najčešće postizborne i nastaju kao rezultat tajnih pregovora stranačkih lidera koji se odvijaju iza zatvorenih vrata i građanima nejasni; formirana vlada nije odraz preferencija birača, već postignutog dogovora između stranaka; uslijed usuglašavanja i postizanja kompromisa stranke “zaborave” na svoja predizborna obećanja što je kod

jednostranačkih vlada teže moguće; male stranke mogu imati nesrazmjerno veći utjecaj u izvršnoj vlasti u usporedbi s podrškom koju imaju među biračima; potencijalna neefikasnost u donošenju odluka za koje je potrebna suglasnost svih koalicijskih partnera; pitanje trajanja i nestabilnosti koalicijskih vlada.

5. STUDIJA SLUČAJA: STRATEŠKI SAVEZI U POLITICI U REPUBLICI HRVATSKOJ

5.1. Analiza strateških saveza u politici u Republici Hrvatskoj

Političko koaliranje, bilo predizborno ili postizborno, česta je pojava i odvija se na svim razinama vlasti u Republici Hrvatskoj – lokalnoj (gradovi i općine), područnoj (županijskoj) te nacionalnoj (parlament i Vlada Republike Hrvatske). Neke od njih dugog su vijeka i iste ih stranke sklapaju se na gotovo svakim izborima, dok su neke vrlo specifične i izuzetak, kreirane pod drukčijim okolnostima radi višeg cilja, kao što je “spas Vlade” koja se može naći pred raspadom i ne uživa ili granično uživa povjerenje Hrvatskog sabora koje je propisano Zakonom¹⁶.

Podolnjak (2018: 59) tvrdi kako je procedura sastavljanja vlade na europskim razinama nakon održanih parlamentarnih izbora suočena s najvećim izazovima (ako se uspoređuje s ostalim izborima), prije svega se to ogleda u dužini trajanja pregovora, a ključni je razlog u tome da stranačko natjecanje postaje sve kompleksnije, postojeći višestranački sustavi se fragmentiraju i u parlamente ulaze nove stranke, koje bitno narušavaju ranije bipolarne stranačke sustave. Posljedica takvih kompleksnih procedura su pregovori o formiranju vlade koji uključuju veći broj stranaka koje su po svojim karakteristikama i programima vrlo različite, što je još veći izazov za postizanje koalicijskog dogovora.

U ovoj studiji slučaja opisan će se okolnosti nastanka, tijek pregovora, funkcioniranje, rasplet i sve pojedinosti sklapanja postizborne koalicije nakon izbora za Hrvatski sabor 2016. godine te predizborne koalicije prije lokalnih izbora 2017. godine.

5.1.1. Postizborno koaliranje radi sastavljanja nove Vlade nakon Izбора za Hrvatski sabor 2016. godine

Od osnutka Republike Hrvatske, njezinu izvršnu vlast najčešće su činile koalicije stranaka (tablica I.).

¹⁶ Prema Zakonu o Vladi Republike Hrvatske (NN, 2014a) prema članku 6. predsjednik Vlade i članovi Vlade mogu podnijeti ostavku. Nadalje, prema članku 7., ako predsjednik Vlade prihvati ostavku pojedinog člana, donosi rješenje o razrješenju tog člana i o tome izvješćuje Hrvatski sabor. Novog člana predsjednik Vlade predlaže na prvoj idućoj sjednici Sabora kada se glasanja o povjerenju novog člana.

Tablica I. HRVATSKE VLADE OD 1990. DO DANAS

Premijer	Mandat	Tip vlade	Stranke u Vladi	Uzrok kraja mandata
Stjepan Mesić	30.5.1990.-24.8.1990.	Jednostranačka	HDZ	Odluka predsjednika države
Josip Manolić	24.8.1990-17.7.1991.	Jednostranačka	HDZ	Odluka predsjednika države
Franjo Gregorić	17.7.1991.-12.8.1992.	Svestranačka	HDZ, SDP, HNS, HSLs, HDS, SDH, SSH	Prijevremeni izbori
Hrvoje Šarinić	12.8.1992.-3.4.1993.	Jednostranačka	HDZ	Odluka predsjednika države
Nikica Valentić	3.4.1993.-7.11.1995.	Jednostranačka	HDZ	Prijevremeni izbori
Zlatko Mateša	7.11.1995.-27.1.2000.	Jednostranačka	HDZ	Redoviti izbori
Ivica Račan	27.1.2000.-30.7.2002.	Koalicijska	SDP, HSLs, HSS, HNS, IDS, LS	Odstup vlade zbog izlaska HSLs-a
Ivica Račan	30.7.2002.-23.12.2003.	Koalicijska	SDP, HSS, LS, HNS, Libra	Redoviti izbori
Ivo Sanader	23.12.2003.- 12.01.2008.	Koalicijska	HDZ, HSLs, HSU, DC i nacionalne manjine	Redoviti izbori
Ivo Sanader	12.01.2008.-6.7.2009.	Koalicijska	HDZ, HSS, HSLs, HSU i nacionalne manjine	Redoviti izbori, dao ostavku prije kraja mandata
Jadranka Kosor	6.7.2009.- 23.12.2011.	Koalicijska	HDZ, HSS, HSLs, HSU i nacionalne manjine	Uručen mandat predsjednika RH zbog ostavke Ive Sanadera
Zoran Milanović	23.12.2011.-22.01.2016.	Koalicijska	SDP, HNS, IDS i HSU	Redoviti izbori
Tim Orešković	23.1.2016.-19.10.2016.	Koalicijska	Domoljubna koalicija (predvođena HDZ-om) i MOST	Redoviti izbori
Andrej Plenković	19.10.2016.-22.07.2020.	Koalicijska	HDZ, MOST	Prijevremeni izbori
Andrej Plenković	22.07.2020-danas	Koalicijska	HDZ, Reformisti i nacionalne manjine	Redoviti izbori

Izvor: Autor prema Kasapović, 2005: 207; Vlada RH, <https://vlada.gov.hr/vijesti/jadranka-kosor-nova-predsjednica-vlade/8825>, pristupljeno 18.9.2020.; Vlada RH, <https://vlada.gov.hr/prethodne-vlade-11348/11348>, pristupljeno 18.9.2020.; Vlada RH, <https://vlada.gov.hr/vijesti/izglasano-povjerenje-novoj-vladi-predsjednik-vlade-plenkovic-svjestan-odgovornosti-i-izazova-vjerujem-u-hrvatsku/19496>, pristupljeno 18.9.2020.; Vlada RH, <https://vlada.gov.hr/vijesti/sabor-potvrdio-povjerenje-novoj-vladi-koju-ce-predvoditi-andrej-plenkovic/30016>, pristupljeno 18.9.2020.

Razlog tome je u izbornom procesu i formiranju ovog tijela vlasti. Najvažnija odrednica za uspješno sastavljanje koalicijske vlade je stranački sustav ili efektivan broj političkih stranaka u parlamentu, dok je najpovoljniji institucionalno-politički sklop za sklapanje koalicijske vlade umjereni pluralizam – tri do pet efektivnih stranaka u parlamentu (Kasapović, 2005: 181). “Promjenom Ustava 2000. godine u Republici Hrvatskoj je uveden parlamentarni sustav umjesto takozvanog polupredsjedničkog po francuskom uzoru', odnosno jedna inačica parlamentarne vlade, s neposredno izabranim predsjednikom države i sustavom 'provjera i ravnoteža' između najviših državnih tijela” (Podolnjak, 2018: 56). Sartori (1997: 101, prema Podolnjak 2018: 57) tvrdi da je u parlamentarnom sustavu vlada imenovana, podržana i eventualno smjenjivana s pomoću parlamentarnog glasovanja. Tako je i u Republici Hrvatskoj gdje se o vladi, njezinim članovima i programu odlučuje glasovanjem u Hrvatskom saboru. Kao što je prethodno navedeno, izbor 151 zastupnika novog saziva Sabora provodi se u 10 velikih izbornih jedinica (daju 140 zastupnika), jednoj jedinici za dijasporu i jednoj za dijasporu i to po D'Hondtovoju metodi, ali samo za liste koje su prešle izborni prag od 5%, što ne vrijedi potonje dvije jedinice u kojima su predstavnici birani po drukčijim pravilima (Tadić, 2015: 74-75). Proces propisan ustavnim odredbama je sljedeći: Predsjednik Republike povjerava mandat za sastavljanje Vlade na temelju osvojenih zastupničkih mjesta i obavljenih konzultacija, a najvažnije je da uživa većinsko povjerenje svih zastupnika u Saboru (NN, 2014b). Nakon toga, u roku od 30 dana mandatar predlaže Hrvatskom saboru članove nove Vlade i program Vlade koji također većinom svih zastupnika trebaju biti podržani (NN, 2014b). Cijeli je proces opisan u tablici II.

Tablica II. USTAVNI POSTUPAK FORMIRANJA HRVATSKE VLADE

Korak 1	Predsjednik raspisuje izbore koji se održavaju najkasnije 60 dana nakon isteka mandata ili raspuštanja Sabora.
Korak 2	Provedba izbora.
Korak 3	Državno izborno povjerenstvo objavljuje službene rezultate izbora.
Korak 4	Predsjednik na temelju raspodjele zastupničkih mjesta u Saboru i obavljenih konzultacija povjerava mandat za sastavljanje Vlade osobi koja uživa povjerenje većine svih saborskih zastupnika.
Korak 5	Mandatar je dužan najkasnije 30 dana od prihvaćanja mandata od Predsjednika predstaviti sastav Vlade i njezin program Saboru i zatražiti glasanje o povjerenju.
Korak 5a	Ako mandatar ne sastavi Vladu unutar 30 dana od prihvaćanja mandata, Predsjednik mu može produžiti mandat na najviše još 30 dana, a ako ni tada ne uspije sastaviti Vladu ili ako ona ne dobije povjerenje Sabora, Predsjednik povjerava mandat za sastav Vlade drugoj osobi.
Korak 5b	Ako se Vlada uopće ne sastavi, Predsjednik imenuje privremenu nestranačku Vladu i istodobno raspisuje prijevremene izbore za Sabor.
Korak 6	Vlada stupa na dužnost kad joj povjerenje iskaže većina svih zastupnika u Saboru, a potom predsjednik i članovi Vlade pred Saborom polažu svečanu prisegu.
Korak 7	Na temelju odluke Sabora o iskazivanju povjerenja Vladi rješenje o imenovanju predsjednika Vlade donosi Predsjedniku uz supotpis predsjednika Sabora, a rješenje o imenovanju članova Vlade donosi predsjednik Vlade uz supotpis predsjednika Sabora.

Izvor: Rešetar, V. (2016.), Analiza procesa pregovaranja za sastavljanje hrvatske vlade nakon izbora 2015. godine, *Političke analize*, 7(26): 50-58, str. 55.

Parlamentarni izbori za Deveti saziv Hrvatskog sabora održani su 11. rujna 2016. godine. Bili su to izvanredni izbori nakon što je Sabor 16. lipnja iste godine sa 125 glasova za izglasao nepovjerenje Tihomiru Oreškoviću koji je obnašao dužnost predsjednika Vlade (Dnevnik.hr, 2016a). Naime, u zakonski propisanom roku Domoljubna koalicija, koja je na izborima osvojila relativnu većinu od 59 mandata, nije uspjela formirati parlamentarnu većinu. Stoga je tadašnja Predsjednica Republika Kolinda Grabar-Kitarović raspisala nove izvanredne parlamentarne izbore

održane u rujnu 2016. godine (Hina, 2016a). “U teorijama koalicija oduvijek se smatralo važnim unutarstranačko frakcioniranje, jer se polazilo od toga da ni koalicija ni pojedine njezine članice nisu homogeni politički akteri” (Laver i Schofield, 1990 prema Kasapović, 2005: 182). Kada se ovu tezu razmatra u trenutku izbora 2016. godine, može se zaključiti da su unutarstranačke frakcije – jedna koja nije više podržavala tadašnjeg predsjednika HDZ-a Tomislava Karamarka i druga koja je na vlast željela dovesti novo lice Andreja Plenkovića – uvjetovale raspadanje koalicije, ali i potrebe za traženjem novih rješenja. Na izborima 2016. godine po izbornoj jedinici u prosjeku je bilo 16 lista (Državno izborno povjerenstvo (2016a.)), izborni prag bio je prema Zakonu 5%. Ovdje vidjeli s kim je HDZ koalirao, a s kim SDP po izbornim jedinicama: pa zaključiti i da su manje stranke ušle u parlament. Rasplet izbora bio je sljedeći: Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) je sa 36,27% glasova osvojio 61 mandat (što je 43,6% mandata), Socijaldemokratskoj partiji Hrvatske (SDP), sa svojim koalicijskim partnerima, povjerenje je dalo 33,82% birača što je pretvoreno u mandate 54 zastupnička mjesta (38,6% mjesta u Saboru), slijedio je Most sa 13 mandata (9,3% saborskih mandata) i 9,91% glasova, stranci Živi zid pripalo je osam, Istarskom demokratskom saboru (IDS) tri, stranci Milan Bandić 365 dva mandata te po jedan mandat strankama Hrvatski demokratski savez Slavonije i Baranje (HDSSB) i Neovisna lista – Željko Glasnović (Bohutinski, 2016). Tako je ukupno bilo šest stranaka koje su prešle izborni prag, odnosno postale parlamentarne stranke. Neproporcionalan odnos između osvojenog broja glasova i mandata može se pripisati razmjernom izbornom sustavu, a posebno podjelom države na izborne jedinice koja pogoduje relativno najjačoj stranci (u ovom slučaju HDZ-u) te D'Hondtovoju metodi.

Tablica III. REZULTATI IZBORA ZA HRVATSKI SABOR 2016. GODINE - DESET
IZBORNIH JEDINICA + XI. IZBORNA JEDINICA

Izborna jedinica	Ukupan broj važećih glasova	Koalicija SDP, HNS, HSS, HSU	% glasova	HDZ	% glasova	Druge liste s mandatima	% glasova	Izgubljeni glasovi	% izgubljenih glasova
I.	196.963	77.541	39,36%	62.310	31,63%	32.123	16,31%	24.989	
II.	194.774	68.603	35,22%	69.224	35,54%	48.377	24,84%	8.570	
III.	177.245	93.164	52,56%	43.786	24,7%	22.274	12,57%	18.021	
IV.	157.797	46.694	29,59%	60.380	38,26%	40.197	25,47%	10.526	
V.	164.029	41.382	25,22%	77.278	47,11%	24.553	14,97%	20.816	
VI.	170.017	58.746	34,55%	59.653	35,08%	39.862	23,45%	11.756	
VII.	216.392	76.786	35,48%	76.049	35,14%	38.141	17,63%	25.416	
VIII.	178.659	63.890	35,76%	35.753	20,01%	65.982	36,93%	13.034	
IX.	207.117	49.843	24,06%	102.768	49,61%	26.358	12,73%	28.148	
X.	219.324	59.953	27,33%	95.486	43,53%	36.454	16,62%	27.431	
Ukupno I.-X.	1.882.317	636.602	33,82%	682.687	36,27%	374.321	19,89%	188.707	10,02%
XI.	20.913	-	-	13.117	62,72%	5.211	24,91%	2.585	12,36%
Ukupno I-XI.	1.903.230	636.602	33,45%	695.804	36,56%	379.532	19,94%	191.292	10,05%

Izvor: Autor prema Podolnjak (2012: 3) i korištenjem Državno izborno povjerenstvo (2016b.), Izvješće o provedenim izborima za zastupnike u Hrvatski sabor 2016., https://www.izbori.hr/site/UserDocsImages/Izbori_izvjescia/Izvjesce_o_provedenim_izborima_Sabor_2016.pdf, pristupljeno 19.9.2020.

Analizom navedenih rezultata neki bi mogli pomisliti da je riječ o većinskog, a ne razmjernog izbornog sustava, jer od “ne bi smio dovesti do veće nerazmjernosti rezultata od većinskog sustava, a osobito sustava relativne većine, iako u nekim državama koje koriste razmjerni izborni sustav rezultat može značajnije odstupiti od poštovanja načela razmjernosti između glasova i mandata” (Podolnjak, 2012: 4). Iz tablice III. može se potvrditi riječi Žarka Puhovskog (prema Podolnjak, 2012: 4) kada tvrdi da je veliki postotak glasova koji je bio dodijeljen strankama koje nisu prešle izborni prag (19,94%) zbog D'Hondtove metode pripao strankama koje nisu bile izbor tih birača, ali su prešle prag s čim se djelomično slaže i Grdešić (2007: 38 prema Podolnjak, 2012: 4) koja smatra da D'Hondtovom metodom budu nagrađeni izborni pobjednici jer im se dodjeljuju glasovi onih koji su pali ispod izbornog praga. Također, postojeći izborni sustav “pogoduje regionalnim strankama čije je glasačko tijelo koncentrirano na manjem teritoriju i stoga im odgovara podjela države na veći broj izbornih jedinica” (Podolnjak, 2012: 4), ali ne ide u korist nacionalnim strankama koje mogu osvojiti i veći broj glasova, ali oni nisu dovoljni da bi prešle izborni prag, rasprše se (tablica IV.). “Rezultati izbora pokazali su da će postizborni postupak sastavljanja Vlade biti ne samo znatno teži i duži nego ikad dosada nego i nesaglediv te s krajnje neizvjesnim ishodom. Stoga su inicijalne dobronamjerne sugestije i upozorenja (usmjerena na naglašavanje potrebe za ozbiljnim odgovornim ponašanjem aktera naspram potrebe relativno brzog dogovaranja Vladine većine) bili, u specifičnim hrvatskim političko-ekonomskim (ne)prilikama, racionalno-funkcionalno logički (Rešetar, 2016: 51). Iako je do ove spoznaje Rešetar (2016: 51) došla analizom izbora 2015. godine, pokazalo se da niti u 2016. godini situacija nije bila drukčija.

Tablica IV. BROJ GLASOVA I MANDATA “MALIH NACIONALNIH” I REGIONALNIH STRANAKA NA IZBORIMA ZA HRVATSKI SABOR 2016. GODINE (REZULTATI I. - X. IZBORNE JEDINICE)

Stranka	Broj glasova	% na razini države	Broj mandata
IDS, PGS, RI (VII. i VIII.)	43.180	2,29	3
HDSSB, HKS (IV. i V.)	23.573	1,25	1
AUTOHTONA HSP (I.-X.)	6.225	0,32%	-

Izvor: Autor prema Podolnjak (2012: 3) i Državno izborno povjerenstvo (2016b.), Izvješće o provedenim izborima za zastupnike u Hrvatski sabor 2016., https://www.izbori.hr/site/UserDocsImages/Izbori_izvjesca/Izvjesce_o_provedenim_izborima_Sabor_2016.pdf., pristupljeno 19.9.2020.

Budući da izbori nisu imali relativnog pobjednika, počeli su pregovori za sastavljanje 14. Vlade Republike Hrvatske. S obzirom na to da HDZ nije imao predizbornog koalicijskog partnera, moglo se očekivati da će sastavljanje koalicijske vlade biti duži proces. Pregovori u formalno trajali više od mjesec dana, točnije do 19. studenog 2016. kada je izglasano povjerenje novoj Vladi u kojoj su dvije stranke koje su na izborima osvojile ukupno 46,18% glasova uspjele formirati većinu u Hrvatskom saboru. “Relativno brzo sastavljanje vlade, dakako, nije samosvrhovita i formalna zadaća ili samodostatno i sigurno jamstvo njezine stabilnosti, djelotvornosti i odgovornosti, ali je isto tako nepotrebno, prekomjerno i bezrazložno odugovlačenje (zbog uskih stranačkih kalkulacija, zanovijetanja i probitaka) problematično, poglavito u kriznim ekonomsko-socijalnim okolnostima i uz eskalaciju međunarodnih problema (ekspanzija terorizma, izvanrednih migracijskih tokova i dr.) te kada je ionako vrlo poznat repertoar mogućih postizbornih koalicijskih opcija“ (Rešetar, 2016: 51). Pregovori su se intenzivno vodili između HDZ-a, na čelu s predsjednikom stranke Andrejom Plenkovićem i Mosta, na čelu s Božom Petrovom. “Dakle, presudni akteri formiranja vladajuće koalicije ('kako bi se držala vlast i proizveo održiv paket političkih usluga' (Laver, 2005: 231 prema Rešetar, 2016: 50) postali su saborski zastupnici iz stranke pivota, Mosta (Rešetar, 2016: 50). Za potrebe ove analize važno je napomenuti da je na izborima 2015. godine HDZ s Domoljubnom koalicijom osvojio 59 mandata, a Most 19 mandata, dok je 2016. godine na temelju povjerenja glasača HDZ samostalno osvojio 61 mandat, a Most nije ostvario jednak uspjeh te su osvojili 13 mandata. Tako je Most u vrlo kratkom vremenskom periodu od male lokalne inicijative postala ključni parlamentarni veto igrač na hrvatskoj političkoj sceni. U godinu dana od pomalo zatečenih reakcija izbornim uspjehom koji je uslijedio osvojivši 19 mandata s retorikom nezainteresiranosti za fotelje u vladajućoj strukturi, godinu dana kasnije s manjim brojem osvojenih mandata postaju ključna opcija bez koje nije moguće sastaviti parlamentarnu većinu. Most je napravio zaokret u retorici te se okrenuo *policy-seeking*, odnosno nastoji ugraditi čim više vlastitih kadrovskih rješenja i zahtjeva u program nove vlade. Za razliku od onda, kada je Most kod sebe držao ključ za sastavljanje nove parlamentarne većine, pozicija HDZ-a, kao najjače stranke i relativnog izbornog pobjednika ovaj put nije bila toliko bezizlazna. S obzirom na prethodnu suradnju Mosta i HDZ-a, bilo je jasno da odlaskom Tomislava Karamarka HDZ dobiva blagu prednost zbog svjetonazorskog gledišta koje je više puta i spomenuto. Iako je Most odugovlačio s odlukom stvarajući pritisak u medijskom prostoru kao dio pregovaračke taktike, HDZ je osnažen dolaskom novog predsjednika Andreja Plenkovića koji je od samog početka davao vrlo jasne znakove kako se prethodni pregovori s puno ustupaka neće ponoviti, ali i ne ostavivši puno manevarskog prostora za neke druge opcije, uskrativši sam sebi neke druge eventualne koalicijske potencijale.

Još tijekom vrhunca predizborne kampanje Andrej Plenković, nositelj liste HDZ-a u I. izbornoj jedinici i predsjednik stranke, govorio je kako “velike koalicije”, što je sinonim za koaliciju HDZ-a i SDP-a, neće biti (Puljić-Šego, 2016a). Klarić (2016) smatra da su se godinama i izborima preferencije hrvatskih građana “nepovratno promijenile”, državom više ne vlada samo HDZ ili samo SDP. Razlog pronalazi u demokratskom sazrijevanju nacije, ali i buntu i nezadovoljstvu građana. Posljedično, Vlada se u RH danas više ne može sastaviti bez treće opcije. Ovaj se scenarij i potvrdio zato što pregovori o “velikoj koaliciji” nikada nisu bili niti započeti. Ali, jesu između prve i trećeplasirane stranke po broju osvojenih mandata na izborima.

Međutim, treba naglasiti kako ovo nije prvi put da su se odvijali dogovori između Mosta i HDZ-a. Bilo je to i nakon prethodnih redovnih parlamentarnih izbora 2015. godine, ali su završili neslavno. “Nakon što je pregovaračko kolo sreće okrenulo puni krug, a Karamarku prvom popustili živci pa je u pretposljednem činu odbio potpisati tripartitnu vladu i ispao iz 'Mostove' igre, izgledalo je definitivno da 'Most' ide s SDP-om” (Raspudić, 2016). Hrvatski su birači godinama zazivali jačanje treće opcije koja će se izdići iznad podjela na lijeve i desne, crvene i plave, partizane i ustaše, što se manifestiralo u potpori Mostu, “koji je na sve načine izbjegavao rasprave o svjetonazorskim podjelama” (Klarić, 2016). Ipak, bez obzira na loš prvi pokušaj, Most se ipak odlučio za programski i svjetonazorski bližeg partnera, ali ta vlada nije bila dugog vijeka. Evo kako Raspudić sažima mišljenje koje se tada stvaralo u javnosti: “Most i Petrov, kao njegova najistaknutija figura, postali su odjednom sluge HDZ-a, mali provincijalni klerikalci, pijuni Opusa Dei, govorilo se o prevari birača, pa čak i o izbornoj krađi u dosad neviđenoj medijskoj histeriji, koja je kulminirala time da je javna televizija, kojom dominiraju SDP-u bliski kadrovi, cijeli dan 'prenosila', a u biti proizvodila i napumpavala vijest kako neka ekipa na Facebooku poziva na prosvjed protiv koalicije HDZ-a i Mosta, praktično na nepriznavanje rezultata izbora i pravo svih aktera da koaliraju s kim hoće” (Raspudić, 2016).

U istom je razdoblju Plenković naglašavao kako su postizborno moguće samo koalicije sa strankama koje su HDZ-u programski i svjetonazorski bliske: “Otvoren sam za suradnju s Mostom, ne smetaju mi njihove kritike, niti nosim teret bivše vlade HDZ-a i Mosta” (Puljić-Šego, 2016b). Ipak, iz HDZ-a se spominjao i mogući drugi scenarij, a to je kombinatorika koji bi omogućila HDZ-u da složi većinu bez Mosta (Vuković, 2016). Bilo je slučajeva u hrvatskoj povijesti, primjerice 2003. godine, kada je u manjinsku koalicijsku vladu s HDZ-om ušla samo jedna stranka Desni centar, koja je u Saboru imala jedno zastupničko mjesto, a zajedno su imale 67 ili 44,1 posto mjesta u parlamentu. Međutim, apsolutna većina koja je podupirala tadašnju vladu stvorena je “nizom posebnih političkih sporazuma nakon izbora” između HDZ-a i Hrvatske stranke umirovljenika,

HSLŠ-a, Hrvatske demokratske seljačke stranke i zastupnicima etničkih manjina (Kasapović, 2005: 188-189). Vizija postizbornog ishoda za čelnika Mosta, koji je bio nositelj stranke u X. izbornoj jedinici, bila je sljedeća: “Otvoreni jesmo i za jednu i za drugu stranu¹⁷, ali pod uvjetima koji uključuju i promjenu ljudi. Ali, ja ne vjerujem da su oni (mислеći pri tome na HDZ, op.a.) sazreli kao stranke da će promijeniti ljude koji su doveli Hrvatsku u sadašnju situaciju” (Dnevnik.hr, 2016b). Jedna od pregovaračkih tema bilo je, naravno, i mjesto predsjednika Vlade. Za HDZ je bilo jasno kako “samo pobjednik, bio on relativni, a pogotovo apsolutni, može biti premijer nakon izbora” (Puljić-Šego, 2016b).

U javnosti se tako intenzivno pisalo samo o jednom mogućem ishodu izbora – sklapanju koalicijske vlade između Hrvatske demokratske zajednice i Mosta. Na ovim parlamentarnim izborima HDZ je predvodio novi predsjednik Andrej Plenković koji je svojim dolaskom stranku želio transformirati i kaže da ju je “profilirao u desni centar gdje ju je vidio naš prvi predsjednik dr. Franjo Tuđman” (Slobodna Dalmacija, 2016). Bio je uvjeren da je upravo njegova stranka ta koja će imati mandat za formiranje buduće hrvatske vlade. Za razliku od Plenkovića, Petrov je kontinuirano isticao spremnost na promjene, glas naroda, javni interes ispred bilo čega drugoga, prilika za nešto novo i dobro za državu (Slobodna Dalmacija, 2016). Za analizu izborne utakmice, ali i koaliranje, potrebno je uzeti u obzir izborne programe stranke i njihove svjetonazore odnosno ideologije kojima pripadaju. Dok je Most biračima obećavao niz populističkih mjera koje HDZ-u nisu prihvatljive, iz stranke Andreja Plenkovića moglo se čuti kako je Most bio neodgovoran u dijelu obećanja, što se posebno odnosi na program otpisa i reprogram dugova građana prema bankama. Ono gdje bi Most i HDZ mogao stvoriti kompromis su porezna politika koja bi trebala imati zadaću rasterećenja rada i poduzetništva, dok Mostu nije odgovarala HDZ-ova najava o smanjenju PDV-a. Ove sve dvije opcije slažu i oko smanjenja oporezivanja dohotka, reforme javne uprave te stabilnosti kune (Šunjerga, 2016). Za razliku od prethodnih izbora 2015. godine, kada su prema biračima otvarane različite teme i komuniciralo se o gotovo svim bitnim pitanjima i problemima, i dalje na “uopćeno i s malo argumentiranih prijedloga rješenja” (Lalić, 2015: 17), u 2016. godini napravljen je iskorak u komuniciranju programa stranaka i njihovih rješenja za pitanja koja su od interesa javnosti. Lalić (2015: 17) ukazuje i na to da je na istim izborima 2015. godine pojavom Mosta i njihove konkretnije retorike izazvano veliko sporenje među političkim akterima, medijima i građanima (kao primjer se navodi reforma javne uprave), dok su dvije najveće stranke HDZ i SDP

¹⁷ Pri tome je mislio na dvije najveće stranke u Hrvatskoj – HDZ i SDP. Kao što je i prethodno vidljivo, jedino su se te dvije stranke izmjenjivale u izvršnoj vlasti sa svojim koalicijskim partnerima.

uglavnom koristile zastarjele ideologije i ideje, “s očitim nedostatkom svježih i suvislih prijedloga javnih politika”. Na izborima 2016. godine stranke su se u svojim nastupima više poziva na programske odrednice, nudile rješenja na konkretne probleme. Međutim, za razliku od HDZ-a koji je tradicionalno više otvarao ideološke teme i igrao na kartu emocija kod birača, Most je više slao racionalne poruke s konkretnim rješenjima i potezima koji su ključni za bolju budućnost.

Tablica V. USPOREDBA PREDIZBORNIH PROGRAMA I IDEOLOŠKIH
KARAKTERISTIKA HRVATSKE DEMOKRATSKE ZAJEDNICE I MOSTA

	SVJETONAZORSKE ODREDNICE	PROGRAMSKE ODREDNICE
Hrvatska demokratska zajednica	Baštini povijesnu ulogu stožerne stranke u stvaranju samostalne i neovisne hrvatske države na temelju politike pomirbe i zajedništva domovinske i iseljenje Hrvatske dr. Franje Tuđmana te u ostvarenju slobode hrvatskog naroda i pobjede u Domovinskog ratu	Gospodarski rast – pametna ulaganja, veće plaće i mirovine; racionalizacija državne potrošnje; povećanje ukupnih prihoda proračuna; smanjenje poreznih opterećenja; privatni sektor nositelj ekonomskog razvoja države
	Okuplja sve slojeve hrvatskog naroda i drugih građana Republike Hrvatske; u središtu politike HDZ-a je čovjek sa svojim neotuđivim dostojanstvom, pravima i odgovornostima	Nova radna mjesta – vraćanje dostojanstva radu; osiguravanje sigurnosti i stabilnosti radnicima
	Narodna i stožerna državotvorna stranka koja promiče hrvatske nacionalne interese, domoljublje te tradicionalne, demokršćanske i univerzalne humanističke vrijednosti	Društvena pravednost – ulaganje u obrazovanje, znanost, zdravstvo, mlade, obitelji; razvoj države na temelju principa socijalne osjetljivosti, solidarnosti i partnerstva
	Promiče vrijednosti slobode, demokracije, pravne države, poštovanja temeljnih ljudskih prava, obiteljskih vrijednosti, ravnopravnosti žena i muškaraca, solidarnosti te socijalno-tržišnog gospodarstva	Demografska obnova i izgradnja institucija – jačanje obitelji, stvaranje sigurnog društvenog okruženja s ciljem zaustavljanja trenda prirodnog pada stanovništva, borba protiv korupcije, ravnomjeran razvoj Hrvatske
	Dio je europskog desnog centra i smješta Hrvatsku u europski kulturni i civilizacijski krug	

Most nezavisnih lista	Promiče pogled na obitelj kao temelj društveno osjetljivog i uspješnoga gospodarstva te zdravog i demografski naprednog društva	Politika zaštite nacionalnih interesa
	Zalaže se za sudjelovanje svih građana u društvenim procesima na svim razinama vlasti te upućuje građane na pravo neposrednog ili posrednog upravljanja vlastitom državom te promiče prihvaćanje općeg dobra kao cilja i kriterija kojemu se uređuje politički život	Poticanje izvrsnosti na ključnim područjima – energetici, gospodarstvu, poljoprivredi, turizmu; maksimalno korištenje izvora poput EU fondova
	Poštuje višestranačje u kojem demokratska vlast treba održavati slobodnu volju većine građana, a zalaže se za hrvatsko društvo u kojem se poštuju sloboda i ravnopravnost građana te njeguju odgovornost i istinoljubivost	Inzistiranje na modernom obrazovnom sustavu te kurikulumu bez svjetonazorskih podjela
	Zalaže se za hrvatsku državu kao socijalnu zajednicu utemeljenu na pravednosti, učinkovitosti i solidarnosti građana te načelu vlastite održivosti, kao i demokratsko društvo utemeljeno na trajnim i sveopćim vrijednostima	Refinanciranje dugova građana i poduzetnika; rast agregatne potrošnje; osiguranje odgovarajućih uvjeta za rad poduzetnika;
	Promiče nacionalne povijesne, tradicionalne i suvremene vrijednosti hrvatskog društva te razvija jedinstveni identitet hrvatskog naroda kako u RH tako i u drugim državama u kojima Hrvati žive kao starosjedioci ili doseljenici	

Izvor: Autor prema HDZ (2016.), Hrvatska demokratska zajednica Izborni program 2016., https://moj.hdz.hr/sites/default/files/sazetak_hdz_program_gospodarski_rast_nova_radna_mjesta_i_drustvena_pravednost.pdf.pdf, pristupljeno 20. 8. 2020.; HDZ (2018.), Statut Hrvatske demokratske zajednice, https://www.hdz.hr/userfiles/pdf/hdz_statut_2018.pdf, pristupljeno 20. 8. 2020. i Most nezavisnih lista (2017.), Statut Mosta nezavisnih lista, <https://most-nl.com/statut/>, pristupljeno 20. 8. 2020.

Već tijekom izborne noći 11. rujna 2016. godine uslijedile su prve najave odluka i izjave čelnika vodećih lista iz kojih se moglo iščitati kakvi su im planovi za budućnost. Budući da nije bilo apsolutnog pobjednika, koaliranje i formiranje sljedeće Vlade bila je najvažnija tema. Andrej Plenković iznova je ponovio rečenicu koja je mogla čuti tijekom cijele predizborne kampanje, a odnosi se na spremnost na razgovore isključivo s opcijama koje su HDZ-u programski i svjetonazorski bliske. Iz stožera HDZ-a još se moglo čuti da “izmišljena koalicija” sa SDP-a nikako nije opcija (Slobodna Dalmacija, 2016). Božo Petrov bio je nešto odlučniji i stroži rekavši: “U ovom trenutku teče rok od 5 dana. Ako im je stalo do uređene države, onda to mogu pokazati djelima, a ne riječima kroz sva jamstva koja smo zatražili. Nama je stalo, i od toga nećemo odustati... Ako im je ovo što tražimo teško, ako nas mogu zaobići, neka to naprave odmah. Naše prijedloge mogu i zanemariti, odluka je na njima. Most ne postoji zbog fotelja, mi se za ove reforme možemo boriti i iz saborskih klupa... Jamstva su 5% onoga što su obećavali u svojim programima i 5% onoga što se stvarno treba odraditi” (Slobodna Dalmacija, 2016). I drugi stranački ljudi ponavljali su slične teze – Most nije spreman niti milimetra odstupiti od svojih uvjeta za suradnju se velikim strankama, misleći pri tome na HDZ i SDP.

Jasno je kako u ovakvim okolnostima svaka strana u pregovorima mora biti spremna na velike ustupke i dugotrajne pregovore. Činilo se kako Most, zbog svojih jasnih koalicijskih stavova i zahtjeva, određuje smjer pregovora, a da bi HDZ trebao popustiti jer su mu potrebne Mostove “ruke” u Saboru. Ali, treba u vidu imati kako HDZ u pregovore ulazi sa 61 mandat (što je za sedam više od Narodne koalicije koju je predvodio SDP), a Most s 13. Zbog toga Puljić-Šego (2016a) tvrdi kako bi prednost HDZ-a u odnosu na SDP zapravo oslabila pregovaračku, pa i ucjenjivačku poziciju Mosta. Šunjerga (2016) smatra da, ako želi i dalje biti u Vladi, Most se treba ponašati kompromisno, a ne ucjenjivački. Iz HDZ-a se moglo čuti (Vuković, 2016) kako je Most “težak i nepredvidiv za pregovore”, a vrlo brzo su dolazili i lokalni izbori o kojima se trebalo voditi računa ako se planira koalicija s Petrovom, što bi moglo ojačati njihove pozicije na lokalnim izborima i time posebno naštetiti HDZ-u u Dalmaciji odakle su korijeni Mosta.

Most je imao sedam zahtjeva: demokratizacija hrvatskog političkog i izbornog sustava, smanjenje financiranja političkih stranaka (što nikako nije odgovaralo HDZ-u koji nije htio da stranke još više ovise o donatorima), ukidanje ZERP-a i proglašenje isključivog gospodarskog pojasa (protuargument je da je to vrlo složen i dugotrajan proces koji se ne može učiniti jednostranim aktom), izmjene ovršnog zakona (nepošteni i nesavjesni ovrhovoditelji trebaju biti kažnjeni, a treba smanjiti i manipulacije u ovrhama), izmjene Zakona o HRT-u, promjene Zakona o plaćama lokalnoj i područnoj samoupravi, ukidanje poreza na tvrtke (Poslovni.hr, 2016a). Njima treba još

dodati i zahtjev za mjesto potpredsjednika u Saboru i ostanak dotadašnjih Mostovih ministara u Vladi.

Za pregovore s drugim strankama Hrvatska demokratska zajednica oformila je radnu skupinu čiji je zadatak bio razgovarati s drugima i u ustavnim rokovima formirati stabilnu Vladu (Vuković, 2016). Iz te se stranke u medijima moglo pročitati kako neće, kao nakon izbora 2015., pristati na prethodno navedene Mostove ultimatumе, primjerice Mostu se ne smiju prepustiti najvažnija ministarstva poput gospodarstva, financija i policije (Puljić-Šego, 2016a). Plenkoviću je najvažnije da ishod pregovora bude politička stabilnost Hrvatske. U pregovore je krenuo s Mostom s kojim je bio spreman postignuti suradnju, ali su za to potrebne obje strane – upoznat je s njihovim prijedlozima, ali tvrdi da za određene točke HDZ ima vlastite prijedloge (HRT Vijesti, 2016).

Pregovori su se održali u nekoliko višesatnih “rundi” tijekom tih mjesec dana. Oni nisu bili otvoreni za javnost, ali su detalji bili izneseni u izjavama za medije nakon održanog sastanka. Prvi je sastanak održan dva dana nakon izbora. Prema riječima Andreja Plenkovića razgovaralo se o strateškom dogovoru i dugoročnoj suradnji koja bi trebala rezultirati stabilnom parlamentarnom većinom i četverogodišnjom vladom. Božo Petrov atmosferu je ocijenio pozitivnom i konstruktivnom te rekao da se raspravljalo o jamstvima koje je njegova stranka tražila uoči izbora (Danas.hr, 2016a). Najviše je neslaganja oko proglašenja Zaštićenog ekološkog ribolovnog pojasa (ZERP)¹⁸ i Ovršnog zakona (Danas.hr, 2016a). “Cilj razgovora bio je pojasniti sedam točaka koje je Most predstavio uoči izbora“ (Arežina i Kristović, 2016), rekao je Plenković te nadodao da će tim stručnjaka razmotriti zakonske prijedloge i neka druga pitanja koje zahtijevaju šire konzultacije. HDZ zahtijeva da Sabor donosi prijedloge zakona su “kvalitetno pripremljeni, doprinose boljem uređenju određenih područja” (Arežina i Kristović, 2016). Druga je održana 19. rujna, a raspravljalo se o sedam Mostovih točaka. S jedne strane Plenković je rekao da je dio tih zahtjeva ostvariv, bit će dio budućeg programa vlade te da postoji kvalitetan ulog povjerenja partnerstva u budućem radu. S druge strane Petrov je zaključio da su na putu donošenja kompromisnih rješenja te da se vode argumentirati razgovor u kojem se vodi računa o svakom detalju (Vijesti.hr, 2016). HDZ je podržao Mostov prijedlog da se u budućnosti koriste tri preferencijalna glasa prigodom glasovanja za Hrvatski sabor, izbore za Europski parlament, oko toga je kako je rekao Plenković brzo postignut dogovor. Vjerovali su da će i oko pitanja financiranja

¹⁸ HDZ je podsjetio kako ima iskustvo dugog niza angažmana na vanjskopolitičkim pitanjima i da vrlo dobro zna koje su nadležnosti EU u zajedničkoj ribarstvenoj politici te kakve posljedice ima isključivi gospodarski pojas na razgraničenju na moru, zbog čega ovaj Mostov prijedlog zahtijeva puno detaljniju, stručniju, ne samo vanjskopolitičku, nego i međunarodno-pravnu analizu.

političkih stranaka, prava državnih dužnosnika, saborskih zastupnika također pronaći kvalitetna rješenja (Ezadar, 2016). Još jedan Mostov zahtjev koji je HDZ-u bio neprihvatljiv je prijedlog da se osobama koje su počinile teška kaznena djela onemogućiti kandidiranje na izbornim listama. Problem je u tome što se zabrana odnosila i na počinitelje kaznenog djela korupcije. Most je predlagao da se ta odredba uvede u sve izborne zakone¹⁹ (Danas.hr, 2016b). 26. rujna bili su poznati ishodi treće runde pregovora. Osim visokog suglasja oko sedam Mostovih jamstava, otvorene su i teme vezane uz glavne programske postavke i smjernice buduće Vlade. Također, Plenković je potvrdio kako je Mostu predložen sastav buduće Vlade i raspodjela “fotelja”, koji se razlikovao od prošlog ustroja. Ideja je da ustrojstvo Vlade reflektira prioritete programa HDZ-a i Plenković je bio siguran da će se prijedlog donijeti konsenzualno (Hina, 2016b). I Petrov je potvrdio da je postignuto suglasje oko sedam jamstava, a da su pregovori išli dalje s naglaskom na glavne programske postavke i smjernice buduće Vlade. Još je jednom naglasio da Mostovi zastupnici neće dati potpise podrške Plenkoviću prije nego što se dogovori cijeli paket suradnje u budućoj Vladi (Marić, 2016). Kako se napredovali pregovori oko programske platforme i ustrojstvu Vlade, 30. rujna pojavila se vijest da Most prekida pregovore zato što ima novi zahtjev – traži mjesto šefa Sabora. Iz HDZ-a su smatrali kako razloga za takav ustupak nema jer je velika razlika između broja mandata koje je osvojio Most u odnosu na HDZ (Zagrebinfo, 2016). Početkom listopada završio je još jedan krug pregovora koji je po prvi održan u prostorijama Mosta. U izjavi za medije Plenković je pohvalio konstruktivnost pregovora i rekao je da je vrijeme kvalitetno iskorišteno i da se uskoro bliži konačni dogovor, nakon što se modeli rješenja predstave u strankama. Ishod ovih pregovora vidi kao kvalitetnu i dugotrajnu suradnju s Mostom. Prijedloge za postizanje dogovora Petrov je predstavio Mostovim tijelima (Večernji list, 2016). Bio je i otkriven očekivani datum završetka pregovora – u roku, do 14. listopada, kada bi trebao biti novi saziv Sabora. Bio je to ključni tjedan u kojem su se odvijali i pregovori oko podjele resora (Večernji list i Hina, 2016). Naravno, ponovno se otvorilo pitanje kome će pripasti pozicija predsjednika Sabora, ali ta se odluka nije otkrivala do kraja samih pregovora, unatoč pritiscima javnostima. Stav Mosta oko tog pitanja tijekom cijelih je pregovora bio vrlo jasan – oni ne odustaju od te pozicije. Smatraju da tri najvažnije funkcije u državi – predsjednik, premijer i predsjednik Sabora – ne mogu pripasti HDZ-u²⁰, već se premijerska pozicija i predsjednika Sabora trebaju podijeliti između starijeg partnera HDZ-a i mlađeg partnera Mosta (Puljić-Šego, 2016c).

¹⁹ Zakon o izboru zastupnika u Hrvatski sabor, Zakon o lokalnim izborima, Zakon o izborima zastupnika iz Hrvatske u Europski parlament i Zakon o izboru predsjednika.

²⁰ U tom je trenutku Predsjednica Republike Hrvatske bila Kolinda Grabar-Kitarović (HDZ), premijer Tihomir Orešković (HDZ), a Andrej Plenković je pretendirao na tu poziciju.

Kako su dani i sastanci odmicali, tako su se i zahtjevi mijenjali. Od sedam Mostovih zahtjeva ostao je samo jedan – Zakon o financiranju političkih aktivnosti i izborne promidžbe koji nije bio korigiran u odnosu na izvorni Mostov prijedlog i ide u hitnu saborsku proceduru. Od drugih je zakona Most odustao i oni su bili upućeni u Sabor u ime Kluba Mosta, pod opravdanjem da se ne želi brzati i izbjeći moguće pogreške (Toma, 2016). Postizanjem postkoalicijskog sporazuma između Mosta i HDZ-a nakon šest krugova iscrpljujućih pregovora stranke su dogovorile rotirajući saborski mandat u kojem će prvi predsjednik Sabora biti Božo Petrov, a nakon dvije godine njegovo mjesto bi zauzeo Gordan Jandroković. Prema dogovoru Mostu je pripalo četiri ministarstva te mjesto potpredsjednika Vlade (Danas.hr, 2016c). Koalicijski je sporazum Petrov ocijenio kao kompromis podjednako dobrog i podjednako lošeg i da će biti temelj stabilne vlade, uz zahvalu HDZ-a što je prepoznao njihovih sedam jamstava. Plenković je u izjavi za medije također izrazio očekivanje o stabilnoj vladi i učinkovitom radu u naredne četiri godine, a zahvalio je Mostu na postizanju sporazuma (Poslovni.hr, 2016b).

“Načini vladanja koalicijskih vlada općenito ovise o nekoliko elemenata: koalicijskim sporazumima, mehanizmima rješavanja sukoba u koaliciji, koalicijskoj disciplini u glasovanju²¹, obrascima podjele resora i načinima imenovanja u njima, te o dogovoru o sadržajima politika i imenovanjima na visoke javne položaje izvan vlade i parlamenta” (Strøm i Müller, 1997, 2000 prema Kasapović, 2005: 190). Iz dostupnih izvora nije moguće zaključiti da su formirana tijela za rješavanje sukoba koalicijskih partnera. Što se tiče koalicijske discipline glasovanja, iz prakse se može vidjeti kako je upravo njezino kršenje dovelo koaliciju do raspadanja. Što se tiče razmjernog odnosa podjele, HDZ-u je pripalo 18 od 22 mjesta u Vladi (82%), Mostu četiri mjesta (18%). Budući da je HDZ osvojio 36% glasova na izborima, a most 9%, može se reći da je taj omjer pretočen i na odnos pozicija u novoformiranoj vladi. Prilikom podjele pozicija u ministarstvima vodila se računa o dvama pravilima: 1. najvažniji resori pripadaju najjačoj stranci, i 2. resori se dijele prema *policy* orijentacijama pojedinih stranaka (Kasapović, 2005: 195). Također, uvažio se zahtjev Mosta da im pripadnu resori kao i u mandatu prethodne vlade. Najvažnija mjesta u Vladi Republike Hrvatske pripalo je predsjedniku HDZ-a Andreju Plenkoviću, ali je zato fotelje ministra vanjskih poslova pripala HDZ-u, a unutarnjih poslova Mostu, time je potvrđeno pravilo u kojem se fotelja ministra vanjskih i unutarnjih poslova dijeli između dva najveća koalicijska partnera (Kasapović, 2005: 195).

²¹ “Koalicijska disciplina znači zabranu glasovanja članica koalicije u tzv. Različitim većinama, tj. sa strankama vladine opozicije. Uže pojmljena koalicijska disciplina obuhvaća samo glasovanje o zakonima u parlamentu, a širi pojam obuhvaća i glasovanje u parlamentarnim odborima, povjerenstvima i sl.” (Kasapović, 2005: 194).

Tablica VI. RASPODJELA MINISTARSKIH MJESTA TIJEKOM MANDATA VLADE 2015.-2016. I 2016.-2020. GODINE

Vlada	2015. - 2016.	2016. - 2020.
Premijer	Tihomir Orešković (HDZ)	Andrej Plenković (HDZ)
Potpredsjednik Vlade	Tomislav Karamarko (HDZ)	-
Potpredsjednik Vlade	Božo Petrov (Most)	Božo Petrov (Most)
Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta	Tomislav Panenić (Most, gospodarstvo) i Darko Horvat (HDZ, poduzetništvo i obrt)	Martina Dalić (HDZ)
Ministarstvo vanjskih i europskih poslova	Miro Kovač (HDZ)	Davor Ivo Stier (HDZ)
Ministarstvo obrane	Josip Buljević (HDZ)	Damir Krstičević (HDZ)
Ministarstvo uprave	Dubravka Jurlina Alibegović (nezavisna)	Ivan Kovačić (Most)
Ministarstvo financija	Zdravko Marić (nezavisni)	Zdravko Marić (nezavisni)
Ministarstvo unutarnjih poslova	Vlaho Orepić (Most)	Vlaho Orepić (Most)
Ministarstvo pravosuđa	Ante Šprlje (Most)	Ante Šprlje (Most)
Ministarstvo poljoprivrede	Davor Romić (Most)	Tomislav Tolušić (HDZ)
Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije	Tomislav Tolušić (HDZ)	Gabrijela Žalac (HDZ)
Ministarstvo graditeljstva	Lovro Kuščević (HDZ)	Lovro Kuščević (HDZ)
Ministarstvo zaštite okoliša i energetike	Slaven Dobrović (Most)	Slaven Dobrović (Most)
Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture	Oleg Butković (HDZ)	Oleg Butković (HDZ)
Ministarstvo rada i mirovinskog sustava	Nada Šikić (HDZ)	Tomislav Ćorić (HDZ)
Ministarstvo kulture	Zlatko Hasanbegović (HDZ)	Nina Obuljen Koržinek (HDZ)
Ministarstvo turizma	Anton Kliman (HDZ)	Gari Capelli (HDZ)

Ministarstvo znanosti i obrazovanja	Predrag Šustar (HDZ)	Pavo Barišić (HDZ)
Ministarstvo zdravstva	Dario Nakić (HDZ)	Milan Kujundžić (HDZ)
Ministarstvo hrvatskih branitelja	Tomo Medved (HDZ)	Tomo Medved (HDZ)
Ministarstvo državne imovine	-	Goran Marić (HDZ)
Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku	Bernardica Juretić (HDZ)	Nada Murganić (HZ)

Izvor: Autor prema Vlada RH (2016a.), Izglasano povjerenje novoj Vladi. Predsjednik Vlade Plenković: Svjestan odgovornosti i izazova, vjerujem u Hrvatsku!, <https://vlada.gov.hr/vijesti/izglasano-povjerenje-novoj-vladi-predsjednik-vlade-plenkovic-svjestan-odgovornosti-i-izazova-vjerujem-u-hrvatsku/19496>, pristupljeno 19. 9. 2020. i Vlada RH (2016b.), 13. Vlada RH, <https://vlada.gov.hr/o-vladi/clanovi-vlade/sazivi-vlada-93/13-vlada-rh/19500>, pristupljeno 19. 9. 2020.

Kada govorimo o elementu načina vladanja koalicija, dogovoru o sadržajima politika, one su postale sve važniji dio koalicijskih pregovora, a u konačnici i sporazuma, o čemu svjedoče i dugotrajni pregovori između Mosta i HDZ-a opisani u ovom poglavlju. “Koalicijske vlade mogu djelovati na temelju općeg sporazuma o svim politikama, sporazuma o brojnim ali ne i svim politikama, sporazumu o odabranim područjima politike, ali mogu djelovati i bez ikakva sporazuma” (Kasapović, 2005: 198). Glavni programski dokument Vlade Republike Hrvatske 2016.-2020., rezultat je koalicijskih pregovora, a naziva se “Program Vlade Republike Hrvatske za mandat od 2016. do 2020.” u kojem se navode temeljna polazišta, ciljevi i 12 temeljnih poglavlja na koje se Vlada odlučila fokusirati: 1. Poslovno okruženje, poduzetništvo i investicije; 2. Obrazovanje, znanost i šport; 3. Gospodarstvo, poljoprivreda i ruralni razvoj; 4. Kreiranje radnih mjesta i zapošljavanje; 5. Demografska obnova, obitelj i mladi; 6. Javna uprava i pravna sigurnost; 7. Javne financije i monetarna politika; 8. Ravnomjeran razvoj svih krajeva Hrvatske; 9. Zaštita socijalno najugroženijih, zdravstvo, solidarnost i partnerstva; 10. Branitelji, kultura, manjine i mediji; 11. Nacionalna sigurnost i obrana i 12. Europska Hrvatska i vanjska politika (Vlada RH, 2016c). Posljednji element funkcioniranja jedne koalicijske vlade odnosi se na “kadroviranje”

izvan vlade i parlamenta, a u Hrvatskoj su to najčešće uprave i nadzorni odbori javnih poduzeća, javnih ustanova i javnih fondova (Kasapović, 2005: 199), što je preširoko za diplomski rad.

Unatoč obećanjima da je će ovo biti jedna stabilna vlada i da se neće ponoviti scenarij iz prethodnog saziva Vlade, raspad koalicije HDZ-a i Mosta dogodio se u petak 28. travnja 2017. (malo više od pola godine) na sjednici Vlade kada je premijer Plenković razriješio dužnosti njihove ministre zato što su glasali protiv ministra Zdravka Marića (htjeli su njegov opoziv) (Vuković, 2017). Naime, u pozadini raspada Špoljar (2017) spominje sukob oko Agrokor, krize koja je tada tresla hrvatsko gospodarstvo. Dok su Petrov i njegovi zastupnici nasrnuli na vlasnika Agrokor, Plenković i njegovi suradnici imali su drukčiji pristup. Vrhunac sukoba izbio je kada je Most zatražio izglasavanje povjerenja ministru financija Zdravku Mariću koji je prije radio u koncernu Agrokor, kojeg je premijer Plenković cijelo vrijeme branio od napada koalicijskih partnera. To su informacije koje su dostupne i javnosti i na temelju koje se moglo stvoriti mišljenje o kraju koalicijske vlade. Kao razlog raspada koalicije može se stoga navesti sukob između koalicijskih partnera. Ipak, Špoljar (2017) kaže da je pravi problem u povjerenju između ove dvije stranke. Početak zajedničkog mandata bio je miran i odnos na razini Plenković-Petrov bio je podnošljiv. Razlog raskida može se pronaći i u nadolazećim lokalnim izborima jer su u mnogim gradovima, općinama i županijama HDZ i Most bili najveći rivali i borili se za isto biračko tijelo (Špoljar, 2017). Naime, u parlamentarnom sustavu vlasti lokalni izbori, koji se odvijaju na polovici redovnog saziva Sabora, bitan su pokazatelj trenutne potpore strankama u vladi, a mogu služiti i kao prognoza budućih trendova biračke potpore pojedinim strankama odnosno koalicijama zato što u gotovo svim strankama može se vidjeti regionalni i lokalni dužnosnici igraju vrlo snažnu ulogu u središnjim stranačkim tijelima, a treba uzeti u obzir i mogućnost istodobnog obnašanja dužnosti saborskog zastupnika i čelnika grada ili županije (Raos, 2017: 30). Kako je prekid koalicijske suradnje utjecao na Most, ukazuje i činjenica da su na sljedećim parlamentarnim izborima osvojili osam (Državno izborno povjerenstvo, 2020) mandata. Za HDZ odmicanje od Mosta bio je dodatan poticaj Andreju Plenkoviću da stranku krene razvijati u jednom novom smjeru, dalje od krajnje desnice, a više prema desnom centru.

5.1.2. Predizborno koaliranje radi sastavljanja većine članova Županijske skupštine Brodsko-posavske županije nakon lokalnih izbora 2017. godine

Kasapović (2004: 63-64 prema Raos 2013, 25) lokalne izbore smatra izborima nižeg ranga jer su manje privlačni biračima, posebno u vrlo centraliziranim zemljama poput Hrvatske. Međutim, njihova funkcija nije manje važna. Oni su *mid-term election* (izbori na pola mandata, op.a.) koji

omogućuju strankama koje čine vladu ispitati svoju popularnost među biračima natječući se u koalicijama s drugim strankama ili primjenjujući nove strategije u izbornoj kampanji (Raos, 2013: 25). “Izraziti 'stranačko-politički' karakter lokalnih izbora djelomice izvire iz činjenice da se lokalni izbori u Hrvatskoj u najvećoj mjeri doživljavaju samo kao 'pripadnik' nacionalnih izbora. Glasajući za članove lokalnog predstavničkog tijela u svojoj županiji, gradu ili općini, birači u pravilu izražavaju svoj stav prema stranačkim politikama na nacionalnoj razini. Na taj njihov stav u pravilu ne utječu konkretni politički događaji i konkretni stranački kadrovi u njihovim lokalnim sredinama” (Omejec, 2012: 150).

Članovi predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne samouprave biraju se razmjernim izbornim sustavom na način da cijelo područje jedinice čini jednu izbornu jedinicu, a broj članova predstavničkih tijela je uređen Zakonom o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN, 2017). Za izbor članova gradskih vijeća i županijske skupštine u Republici Hrvatskoj primjenjuje se D'Hondtova metoda s uvjetom izbornog praga od 5% (Tadić, 2017: 73). Liste koje na izborima dobiju najmanje 5% važećih glasova birača imaju pravo na sudjelovanje u diobi mjesta u predstavničkom tijelu te jedinice. Kao što se na izborima za parlament razmjerno velik nominalni broj stranaka javlja zbog parlamentarizacije nekolicine malih stranaka sklapanjem izbornih saveza s većim strankama, teza Mirjane Kasapović (2005: 185) može se primijeniti i na izbore za tijela lokalne i područne samouprave. Također, trend fragmentacije nekada značajnih parlamentarnih stranaka, kao što su HSLS, HSS i HSP, koje otkidaju manji ili veći broj glasova od matičnih stranaka, “što je bitno pridonijelo njihovom sve slabijem rezultatu na sukcesivnim parlamentarnim izborima” (Podolnjak, 2012: 6), doživio je u Brodsko-posavskoj županiji potpuno obrnutu situaciju – male stranke koje smatraju da ne mogu postići značaj rezultat na lokalnim izborima pridružuju se većim strankama (što je pozitivno i za veće stranke koje će na taj način dobiti više mandata).

Na lokalnim izborima 2017. godine za članove Županijske skupštine u Brodsko-posavskoj županiji borilo se osam kandidacijskih lista (Državno izborno povjerenstvo, 2017). Izbori su održani 21. svibnja iste godine, a rezultati su bili sljedeći: koalicija Hrvatske demokratske zajednice (HDZ) osvojila je 41,76% (24.419 glasova), koalicija Socijaldemokratske partije Hrvatske (SDP)²² 18,91% (11.061 glasova) i treća po redu najveća opcija lista nezavisnog kandidata Mirka Duspare osvojila je 18,51% glasova (10.826 glasova) (Državno izborno povjerenstvo, 2017). Izborni prag

²² Koalicijску listu činile su: Hrvatska seljačka stranka, Socijaldemokratska partija Hrvatske, Hrvatska stranka umirovljenika, Hrvatski laburisti – Stranka rada, Hrvatska socijalno-liberalna stranka i Narodna stranka – Reformisti.

od 5% prešli su još i Most nezavisnih lista osvojivši 8,44% odnosno 4.937 glasova (Državno izborno povjerenstvo, 2017). Za Raosa (2017: 31) su ovi izbori posebno zanimljivi u kontekstu nacionalne politike – održani su niti manje od godinu dana od parlamentarnih izbora i nakon napuštanja Mosta nezavisnih lista iz vlade Andreja Plenkovića (HDZ).

Na zajedničkoj listi našlo se pet stranaka desnog centra: Hrvatska demokratska zajednica (HDZ), Hrvatski demokratski savez Slavonije i Baranje (HDSSB), Hrvatska stranka prava (HSP), Hrvatska konzervativna stranka (HKS) i Stranka umirovljenika (SU). Koalicijski sporazum za zajednički nastup na lokalnim izborima čelnici stranaka HDZ-a, HDSSB-a, HKS-a, HSP-a i SU-a potpisali su 24. travnja 2017. godine. Prema riječima predsjednika županijske organizacije HDZ-a Pere Čosića sve stranke imaju slična politička uvjerenja, a osnovu njihovih političkih programa čine demokršćanstvo i domoljublje (Poslovni portal, 2017). Udruživanje stranaka u strateške saveze puni smisao dobiva upravo na lokalnim izborima. Veliki broj stranaka je okrenut lokalnom djelovanju i na lokalnim izborima nerijetko sklapaju partnerstva sa svjetonazorski bliskim velikim strankama, što u jednu ruku velikim strankama omogućuje potencijalno veći bazen birača i, posljedično, veći broj mandata. Manjim strankama to omogućuje provedbu lokalnih politika iz pozicije vlasti te izlazak “na pozornicu” kako bi biračkom tijelu поближе objasnili svoje programske i svjetonazorske ciljeve te privukli nove simpatizere i glasače, tako jačajući svoj utjecaj te pregovaračku poziciju za sljedeći izborni ciklus.

Hrvatski demokratski savez Slavonije i Baranje demokratska je, domoljubna i europski orijentirana politička stranka koja promiče programe i aktivnosti usmjerene ravnomjernom razvoju Republike Hrvatske (HDSSB, 2017). Osim toga, zalaže se za jačanje hrvatskih regija u procesima međuregionalne prekogranične suradnje, jačanje lokalne i regionalne samouprave, decentralizaciju državnih nadležnosti od lokalnog i regionalnog interesa, stvaranje uvjeta za poduzetničke aktivnosti i smanjivanje nezaposlenosti te provođenje aktivnosti koje će otvoriti perspektivu posebno mladima koji žive na području Slavonije i Baranje (HDSSB, 2017). Hrvatska stranka prava je demokratska i državotvorna politička stranka koja se zalaže za slobodu i boljitak hrvatskog naroda i njezinih državljana (HSP, 2020). Prema Statutu Hrvatske konzervativne stranke poštujući suverenitet, samostalnost i neovisnost RH hrvatski se konzervativci ujedinjuju radi zaštite i očuvanja hrvatskih nacionalnih interesa i temeljnih ustavnih vrednota. Primarni je cilj zaštititi suverenost RH i samoopstojnost hrvatskog naroda, nacionalnog identiteta, kulturnog naslijeđa, socijalnog mira, gospodarskog razvitka, jednakosti i pravde svih hrvatskih građana. Rad HKS-a počiva na demokratskim načelima utemeljenim na civilizacijskom naslijeđu kršćanskih vrednota (HKS, 2019). “Stranka umirovljenika je demokratsko-socijalna, dragovoljna politička stranka

umirovljenika i ostalih građana Hrvatske, koji u okviru i putem ove stranke ostvaruju svoje interese” (SU, 2016). Prema članku 5. Statuta SU-a (SU, 2016) stranka se zalaže za aktivno uključivanje u sve oblike političkog djelovanja s ciljem stvaranja povoljnijeg materijalnog i društvenog položaja građana, umirovljenika, invalida i socijalno ugroženih građana. Iz navedenog može se pronaći sličnost u političkom svjetonazoru stranaka, ali i ciljevima njihovog djelovanja. Dakle, riječ je o predizbornoj koaliciji u kojoj se male stranke nisu priključile nauštrb svojih ideologija, nego s ciljem zastupljenosti interesa svojih birača u tijelima lokalne vlasti.

Još jedan vrlo važan ishod sklapanja sporazuma je i zajednička jednoglasna podrška kandidatu HDZ-a za župana Danijelu Marušiću koji je na predstojećim izborima dobio uvjerljivih 53,46% glasova (Državno izborno povjerenstvo, 2017) u odnosu na protukandidata iz koalicije SDP-a Davora Vlaovića koji je osvojio gotovo tri puta manje glasova. Bez podrške širokog biračkog bazena, ovakav uspjeh ne bi bio moguć te bi se vjerojatno održao i drugi krug lokalnih izbora za župana. Vrlo je važno naglasiti da je za HDZ, kao prvu i najveću stranku na prostoru Brodsko-posavske županije, ovo bio najsigurniji potez iz dva razloga: prvi je dobra, kvalitetna i uspješna suradnja u prošlom mandatu u Županijskoj skupštini (Županijska skupština Brodsko-posavske županije, 2017) pa je nastavak tog trenda bio logičan odabir, drugi je u tome što je većinu u Gradskim vijećima i na mjestima gradonačelnika u dvama gradovima Brodsko-posavske županije, Slavonskom Brodu i Novoj Gradišci, imali najveći rivali – SDP s partnerima, a u tim je gradovima veliki udio glasača.

Naravno, uslijedili su pregovori za mjesta i imena na zajedničkoj listi za izbore, a maksimalan je broj 41 kandidat (Županijsko izborno povjerenstvo Brodsko-posavske županijem 2017). Raspored kandidata na listi određuju stranke odnosno koalicijski partneri, bez ikakve mogućnosti da na njega utječu birači, štoviše imena svih kandidata nisu niti navedena na glasačkom listiću, samo je navedeno ime stranke ili koalicije stranaka i nositelj liste (Omejec, 2002: 121). Za predsjednika Županijske organizacije HDZ-a Peru Ćosića “koalicija nije nikakva podjela fotelja nego koalicija koja želi zajedno raditi za boljitak naše sredine i doprinijeti prosperitetu naše županije” (Poslovni portal, 2017). Prilika je to manjim strankama da u Skupštini imaju svoje članove koji će se moći zalagati za realizaciju odredbi svojih političkih programa koji bi vrlo teško mogli biti izneseni ili podržani u slučaju da ne čine većinu. Međutim, ako se gleda iz perspektive birača, oni ni na koji način ne mogu iskazati svoju preferenciju za jedno od 41 imena na listi jer na lokalnim izborima u Republici Hrvatskoj nije još uvedeno preferencijalno glasovanje. “Sukladno tome, birač nema nikakve mogućnosti utjecaja na personalni sustav predstavničkog tijela” (Omejec, 2002: 121), u ovom slučaju Županijske skupštine. Također, “političke stranke nisu obvezne prilikom prijave

kandidacijskih koalicijskih lista izrijekom navesti stranačku pripadnost svakog pojedinog kandidata na koalicijskoj listi, niti se ona iskazivala u službenim rezultatima izbora” (Omejec, 2002: 126).

Nositelj liste HDZ-a i koalicijskih partnera Pero Ćosić u jednom je intervjuu izjavio kako “predizborna i poslijeizborna koalicija nije politička trgovina, to je normalni demokratski proces gdje se usuglašavaju stavovi i programi” (Brodportal, 2017). U svojem izbornom programu koalicijski partneri poseban su naglasak stavili na “stvaranje novih radnih mjesta kroz poticanje razvoja gospodarstva, poduzetništva i investicija” (Ebrod, 2017a), povećanje konkurentnosti poljoprivrede i ruralnih područja. Tijekom mandata planira se i povećanje ulaganja u infrastrukturu i zaštitu okoliša, razvijanje obrazovnog i znanstvenog sustava te unaprjeđenje zdravstvenog sustava te sportskih i kulturnih sadržaja Brodsko-posavske županije (Ebrod, 2017a). Iz izbornog programa ne mogu se iščitati posebnosti odnosno zahtjevi koalicijskih partnera koji su u njega uvršteni.

Ishod izbora za mjesta u Županijskoj skupštini bio je sljedeći: lista koalicije HDZ-HDSSB-HSP-HKS-SU osvojila je 21 mandat i tako je s dobivenih 41,76% glasova osvojila 50% mjesta u predstavničkom tijelu, od čega je HDZ-u pripalo šesnaest mandata, dva mandata HDSSB-u, jedna mandat HSP-u, SU-u i HKS-u (Brodsko-posavska županija, 2017). U županijsku skupštinu je iz koalicijske liste SDP-a izabrano devet zastupnika, osam mjesta u Skupštini pripalo je kandidatima s Nezavisne liste Mirka Duspare i četiri Mostu nezavisnih lista (Državno izborno povjerenstvo, 2017). Ipak, zbog načina odabira vijećnika Županijske skupštine i strukture predizborne koalicije, nije mogu točno utvrditi koja je stranka iz koalicije i koliko pridonijela ostvarenom rezultatu te kojoj od njih stvarno pripadaju osvojeni mandati.

Za formiranje izvršne vlasti na županijskoj razini nije, dakle, bilo potrebno formirati postizbornu koaliciju. Na konstituirajućoj sjednici Županijske skupštine Brodsko-posavske županije Pero Ćosić (HDZ) izabran je za novog-starog predsjednika, a dužnost zamjenika obnašat će koalicijski partner Dubravko Kolundžić (HDSSB). Njima je povjerenje dalo 23 od 42 županijska vijećnika: 21 iz koalicije okupljene oko HDZ-a, Ružica Vidaković iz HSLS-a i Ivan Perić iz stranke HSU (Balen, 2017). Treba napomenuti da su Vidaković i Perić imena s “protivničke” liste jer su njihove stranke bile u predizbornoj koaliciji lijevog centra zajedno s SDP-om i HSS-om. Konstituirajuća sjednica zanimljiva je i zato što su neki vijećnici, zbog optužbe na nedorečenost poslovnika, predlagali i prekid sjednice spominjući činjenje kaznenog djela, što je odbijeno (Ebrod, 2017b). Ishodom 1. sjednice Županijske skupštine bili su zadovoljni Pero Ćosić (HDZ) i Dubravko Kolundžić (HDSSB). Ćosić je u izjavi za medije zahvalio na povjerenju građanima koji su podržali koalicijsku listu, rekao da će Županijska skupština nastaviti s radom kako bi gospodarstvo nastavilo s

pozitivnim trendovima, ali i druga područja, dok je Kolundžić ponovio da nema razloga da se dobra praksa i komunikacija s već dobrim partnerom HDZ-om ne nastavi i u novom mandatu (Ebrod, 2017b).

Iako Omejec (2012: 149) kaže da “stabilnost izbornih tijela jedinica lokalne samouprave teško se postiže u sustavu u kojem i lokalna izvršna tijela (poglavarstva) i nositelji izvršne funkcije (gradonačelnici, općinski načelnici) ovise o političkoj volji nestabilnih, na koalicijama utemeljenih, lokalnih predstavničkih tijela (gradskih ili općinskih vijeća)”, koalicija HDZ-a u Brodsko-posavskoj županiji za Županijsku skupštinu već se dva mandata pokazala kao stabilnim predstavničkim tijelom.

5.2. Usporedba i zaključci provedene analize studije slučaja

U današnjim je parlamentarnim demokracijama gotovo nemoguća situacija da jedna stranka samostalno oformi vladu, stoga su stranački čelnici suočeni sa strateškim izborom - mogu ili sklopiti predizbornu koaliciju ili nakon izbora sudjelovati u pregovorima o vladinoj koaliciji (Golder, 2006b: 210). “Formiranje koaličijske parlamentarne vlade neosporno je kompleksna, izazovna, teška i vrlo važna zadaća, jer o tome ovisi funkcioniranje izvršne grane vlasti, ali i cijelog političkog sustava” (Rešetar, 2016: 52). Razlog za sve većom potrebom formiranja koaličijskih vlada jednim dijelom leži u definiranom izbornom sustavu, od kojih se posebno ističe D'Hondtova metoda i izborni prag. “U sadašnjim okolnostima u izbornom natjecanju za mjesta u hrvatskom saboru izborni je prag od 5% tako visok da on tendencijski pridonosi bipolarizaciji stranačke podjele, jer se manje stranke, ako žele opstati moraju povezati s jednom ili drugom velikom strankom” (Podolnjak, 2012: 6). Ova je tvrdnja pokazana na primjeru regionalnih stranaka na parlamentarnim izborima, koje teško prelaze izborni prag, osim ako im pogoduje podjela na izborne jedinice pa mogu i s manjim postotkom osvojenih glasova zauzeti fotelje u Hrvatskom saboru. Što se tiče D'Hondtove metode, analizom se pokazalo da pogoduje većim strankama koje ostvaruju više mandata nego što bi im trebalo pripasti uzimajući u obzir broj osvojenih glasova, ali i da ova metoda favorizira veće stranke pripadaju glasova koje su dobile stranke koje nisu prešle izborni prag.

Prethodno analizirana koalicija između HDZ-a i Mosta kreirana je nakon izbora, ali se sve više javljaju i strateški savezi prije izbora s ciljem utjecanja na izborne i političke ishode, kao i stvaranje mogućnostima biračima da biraju vlade po vlastitom izboru (što kod postizbornih koalicija nije slučaj jer birači ne mogu utjecati na odluke o koaliranju), ali je interes u znanosti za njih i dalje nizak (Golder, 2006b: 210). Ipak, neki autori (Podolnjak, 2012: 8) za veću učinkovitost i

pravednost izbornog sustava u Republici Hrvatskoj predlažu zabranu predizbornog koaliranja odnosno nastupanje na izborima više stranaka na istoj listi.

Glavno izborno nadmetanje na izvanrednim izborima za deveti saziv Hrvatskog sabora 2016. godine odvijalo se između lijevo-liberalne Narodne koalicije koju su činili SDP, HSN, HSU i HSS i stranke desnog centra Hrvatske demokratske zajednice, koja je na izbore išla samostalno. Izbori su završili pat-pozicijom te je Most nezavisnih lista, trećeplasirana stranka s 13 mandata “postao nezaobilazan za bilo kakvu vladu koja ne bi bila velika koalicija SDP-a i HDZ-a” (Rešetar, 2016: 50). S obzirom na ishod, formirana je koalicija između HDZ-a i Mosta s ciljem stvaranja nove vlade. Ove su dvije stranke već imale prethodnog koalicijskog iskustva i prirodni su saveznici po programskog i ideološkom određenju, nego HDZ i SDP. Na izbore iz 2016. godine u Republici Hrvatskoj mogu se prelititi i zaključci do koje je Rešetar (2016: 50) došla analizom prethodnih izbora održanih 2015. godine: “razmjerni sustav iznuđuje i istodobno otežava stvaranje koalicija (Oberreuter, 2011: 141 prema Rešetar, 2016: 50), a Most je ponovno stekao koalicijski i ucjenjivački potencijal.

Kao što se na nacionalnoj razini formiraju koalicije, taj se obrazac prelio i na lokalne i regionalne razine vlasti. U primjeru predizborne koalicije za listu za Županijsku skupštinu Brodsko-posavske županije, Hrvatska demokratska zajednica okupila je nekoliko manjih stranaka, ponovno ideološki i programski kompatibilnih, koje su jamčile veću vjerojatnost za osvajanje većine mandata u Skupštini i provođenje planiranih ciljeva i programa (što je jednako važno HDZ-u kao najvećoj stranci u koaliciji, ali i manjim strankama), dok je HDZ malih koalicijskim partnerima omogućio mjesta u Skupštini koje vrlo vjerojatno ne bi dobile u slučaju da su samostalno nastupile na izborima, što nije moguće u potpunosti dokazati.

Pregovori za sastavljanje nove vlade između HDZ-a i Mosta trajali su dugo, a na njih su, osim sadržajnih i institucionalnih dimenzija, utjecali i neki drugi faktori, najviše mediji i neovisni analitičari (Rešetar, 2016: 51). U opisanom slučaju postizborne koalicije ispunjena su neki od koraka i pravila formiranja koalicija koje opisuje Kasapović (2015). Pregovori su se odvijali: kontinuirano (ali s različitim intenzitetom), na dvama pregovaračkim lokacijama (ali više u prostorima HDZ-a, nego Mosta), Mostovim nametanjem svojih zahtjeva koji su s vremenom jenjavali, između čelnika stranaka, ali i između stručnih timova zaduženih za pregovore o koalicijskom sporazumu, a teme pregovora su bile kako o javnim politikama, koje će se naći u programu vlade, tako i o kadrovima. Što se tiče zahtjeva pivot stranke, Most ih je tijekom pregovora dosta izmijenio, a u konačnici i samog sebe opovrgnuo jer je prekršio obećanje da će podršku dati onoj stranci koja prihvati sve njihove zagovarane reforme.

Što se tiče analizirane predizborne koalicije, potvrđena je teza da se za predizborno udruživanje najčešće odlučuju ideološki slične stranke, ali i da na stvaranje predizbornih koalicija veliku ulogu ima politički sustav i političko okruženje. S obzirom na činjenicu da je HDZ, kao najveća stranka koja tvori opisanu koaliciju, oporbena stranka u Gradskom vijeću Slavenskog Broda i Nove Gradiške, radi sigurnosti osvajanja većeg broja glasova i širenja svojeg biračkog bazena odlučila se na koaliranje. Takvim jačanjem svoje pozicije na lokalnom političkom terenu stvara se dobra podloga za nadolazeće parlamentarne izbore.

Kao što i Golder (2006b: 211) tvrdi da su najveće prednosti predizbornih koalicija u tome što jačaju odgovornost, legitimitet i prepoznatljivost koalijske vlasti, ali i daju mandat za vladanje, također poneke koalicije mogu pokazivati i nedostatke koji niti jednom političkom akteru ne idu na čast. U nekim postizbornim suradnjama ili kako mediji popularno nazivaju “trgovačkim koalicijama” nije rijedak primjer kada provedba obećanih politika padne u drugi plan te se mandat svede samo na tehničko funkcioniranje s jedinim ciljem ostanka i opstanaka na vlasti bez potencijalnog zamjeranja koalijskim partnerima kako se ne bi unio razdor u koaliciju koji bi možebitno rezultirao raspuštanjem i novim prijevremenim izborima.

6. ZAKLJUČAK

Uzimajući u obzir ograničenu istraženost primjenjivosti koncepta strateškog savezništva na hrvatsku političku scenu, ovaj rad analizira koncept sklapanja strateških saveza među političkim strankama u Hrvatskoj, na razini države i jedne od županija. Premda je pojam strateških savezništava prvenstveno vezan uz poduzeća odnosno poslovni sektor neke države, u radu se pokazuje da se prema sličnim pravilima ne moraju udruživati isključivo poduzeća, već sporazume mogu sklapati i dvije ili više političkih stranaka neke države radi ostvarivanja zajedničkog cilja. Za analizu su korišteni sekundarni izvori podataka – proučavanje stručne literature i medijskog sadržaja, a metoda je studija slučaja.

Strateški savezi između dvaju poduzeća sklapaju se na temelju jednokratnih ili kratkoročnih ugovora u kojima se definira koja će posebna znanja, resurse, umijeća i vještine poduzeća podijeliti jedna s drugima kako bi zajedničkim nastupanjem na tržištu mogla postići kako zajednički cilj, tako i pojedinačne ciljeve svakog pojedinog aktera tog saveza odnosno jačati svoju konkurentsku prednost na tržištu. Najvažnija odrednica koja strateške saveze razlikuje od preuzimanja ili spajanja poduzeća jest neovisnost poduzeća uključenog u partnerstvo. Savezi se ne sklapaju samo među poduzećima koja su kompatibilna, već se mogu sklapati i među poduzećima koja si međusobno konkuriraju. Formiranje strateških saveza proces je koji sadrži više faza, a u literaturi ne postoji unificirana podjela na iste. Motiv za sklapanjem strateških saveza poduzeća pronalaze u želji za učenjem i razvojem kompetencija, tehnološkim napretkom, sprječavanjem konkurentskih prijetnji, boljim upravljanjem troškova, ulaskom na nova tržišta. Sklapanje strateških saveza ima pozitivne i negativne efekte. Autori spominju različite, ali neke od najvažnijih prednosti odnose se na izgradnju konkurentskih prednosti, ostvarivanju ciljeva, povećanje reputacije, pristupanje većem broju klijenata, ponudu šireg spektra proizvoda, postizanje veće kvalitete, redukciju troškova. S druge strane nedostaci su izostanak kooperacije i povjerenja, pretjerano detaljno planiranje i dogovaranje, strateška neusklađenost, zbog čega je vjerojatnost propadanja strateških saveza veća nego kod nekog drugog oblika udruživanja poduzeća.

Strateške koalicije među političkim strankama mogu se formirati prije izbora i poslije izbora, iako su potonje puno češće i više se analiziraju u literaturi. Cilj stupanja u pregovore za postizborne koaliranje najčešće je formiranje vlasti, dobivanje što više pozicija u vlasti (ministarstva), ali i na nekim visokim funkcijama u državnim poduzećima ili agencijama. S druge strane cilj se može odnositi i na provedbu zacrtanih politika. Što se tiče postizbornog koaliranja, ono, osim programske dimenzije, najviše pogoduje malim strankama koje bez ulaska u koaliciju s velikim strankama vrlo

vjerojatno ne bi imale svojeg predstavnika u izvršnoj vlasti na bilo kojoj razini. Formiranje koalicija izrazito je iscrpan proces koji od uključenih stranaka zahtijeva spremnost na kompromise radi postizanja nekog višeg cilja koji stranka samostalno ne bi mogla. U tom procesu stranke brinu za sebe, za svoju poziciju na političkoj sceni te razmišljaju o budućnosti, ali pritom brinu i za svoje birače koji su ti koji odlučuju o njihovoj sudbini.

S obzirom na to da rezultati izbora u Republici Hrvatskoj vrlo rijetko donose apsolutnog pobjednika, stranke su primorane postizborno koalirati ako žele doći na vlast odnosno formirati vladu. Proces formiranja koalicijske vlade između stranaka Hrvatske demokratske zajednice i Mosta nezavisnih lista nakon izbora za Hrvatski sabor 2016. godine opisan je u studiji slučaja. Kako niti jedna stranka nije imala većinu, uslijedili su iscrpni pregovori između ove dvije stranke. Ova je koalicija posebno zanimljiva zato što su sukobi između iste te dvije stranke u prošlom sazivu vlade dovele do raspada partnerstva i javila se potreba za raspisivanjem izvanrednih parlamentarnih izbora. Bez obzira na neuspješno iskustvo, stranke su ipak odlučile ponovno formirati koaliciju. Hrvatskoj demokratskoj zajednici je Most nezavisnih lista ideološki bio najbliža stranka i prirodan partner i njihov broj mandata bio je dovoljan za formiranje većine. Cilj Mosta nezavisnih lista u ovom je procesu bio ponovno stupanje na vlast, provođenje njihovih zahtjeva koji su bili dio izbornog programa i htjeli su ga uvrstiti i u program vlade, ali i upravljanje određenim ministarstvima. U iscrpnim se pregovorima raspravljalo o zajedničkom programu politika – većinu je činio izborni program Hrvatske demokratske zajednice koji je bio nadopunjen samo dijelom Mostovih zahtjeva. Osim toga, velike su se rasprave vodile oko ministarskih pozicija, ali i pozicije predsjednika Hrvatskog sabora, za što je na kraju doneseno „kompromisno rješenje“. Most je u opisanim pregovorima bio pivot stranka, koja je zbog osvojenih mandata imala moć inzistiranja za uvažavanjem svojih političkih zahtjeva jer je bio svjestan da su njihove „ruke u Saboru“ presudne HDZ-u za ponovno vladanje u Banskim dvorima. Osim postizbornih koalicija, u Republici Hrvatskoj nerijetko se formiraju i predizborne koalicije. U studiji slučaja opisana je predizborna koalicija na lokalnim izborima za županijsku skupštinu Brodsko-posavske županije 2017. godine. Riječ je o redovnim izborima na kojima je na zajedničkoj listi nastupilo pet stranaka okupljeno oko najveće, Hrvatske demokratske zajednice. Predizborni koalicijski sporazum potpisale su stranke desnog centra: Hrvatska demokratska zajednica (HDZ), Hrvatski demokratski savez Slavonije i Baranje (HDSSB), Hrvatska stranka prava (HSP), Hrvatska konzervativna stranka (HKS) i Stranka umirovljenika (SU). Već poznati partneri iz prethodnog izbornog ciklusa, ponovno su se odlučili za ovaj potez kako bi okupili što veći bazen birača i odmah u prvom krugu izbora osvojili dovoljan

broj mandata za većinu u Županijskoj skupštini. Ove su stranke ideološki i programski vrlo bliske i kompatibilne, a i birači su podržali njihovu namjeru, što su pokazali svojim glasovima.

Pozadina za formiranje stranačkih koalicija leži u specifičnostima izbornog sustava u Republici Hrvatskoj. Riječ je o razmjernom izbornom sustava u kojem se poštuje izborni prag od 5%, koristi D`Hondtova metoda pretvaranja glasova u mandate, a zastupnici u Hrvatskom saboru biraju se u 12 izbornih jedinica. Kao takav trebao bi omogućiti razmjerno predstavništvo svakoj političkoj opciji, ali više pogoduje većim strankama, a otežava zastupljenost srednjih i malih stranaka. Zbog navedenog, izborni proces vrlo rijetko odlučuje o tome tko će doista vladati na lokalnoj ili nacionalnoj razini. Iako birači glasuju za određene političke opcije, stranke su te koje u konačnici, neovisno o mišljenju svojih birača, formiraju koalicije s ciljem formiranja vlade što se prije svega odnosi na postizborne koalicije. U koalicijama koje se formiraju prije izbora birači vrlo jasno mogu iskazati svoj stav prema formiranom savezu.

POPIS LITERATURE

1. Andeweg, R. (2011.), From puzzles to prospects for coalition theory, u: Andeweg, R., De Winter, L. i Dumont, P. (eds.), *Puzzles of Government Formation: Coalition theory and deviant cases*, Routledge, Abingdon, 190-203.
2. Arežina, B. i Kristović, I. (2016.), VIDEO Pregovori HDZ-a i Mosta. Plenković: Hrvatska nema vremena predugo čekati. Petrov: Ovo je mali početak i zalog buduće suradnje, *Večernji list*, 13. rujna 2016., <https://www.vecernji.hr/izbori2016p/u-17-sati-pocinju-pregovori-hdz-a-i-mosta-hdz-se-nacelno-slaze-sa-7-zahtjeva-mosta-1113243>, pristupljeno 21. 7. 2020.
3. Axford, B. i sur. (2002.) *Uvod u politologiju*, Politička kultura, Zagreb.
4. Balen, V. (2017.), Pero Ćosić opet na čelu Županijske skupštine, *Lokalni.hr*, 26. lipnja 2017., <https://lokalni.vecernji.hr/zupanije/pero-cosic-opet-na-celu-zupanijske-skupstine-4653>, pristupljeno 19. 9. 2020.
5. Beyme, K. von (2002.), *Transformacija političkih stranaka: Od narodnih do profesionaliziranih biračkih stranaka*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb
6. Blais, A., Indridason, I. H. (2007.), Making Candidates Count: The Logic of Electoral Alliances in Two-Round Legislative Elections, *Journal of Politics*, 69(1): 193-205.
7. Bohutinski, J. (2016.), Ovo su novi zastupnici u Saboru: Pogledajte tko je sve prošao, *Večernji list*, 12. rujna 2016., <https://www.vecernji.hr/izbori2016p/ovo-su-rezultati-po-izbornim-jedinicama-1112896>, pristupljeno 20. 7. 2020.
8. Brodportal (2017.), Ćosić: Stabilna većina u Skupštini je osigurana za projekte u korist svih žitelja, *Brodportal*, 23. lipnja 2017., <http://www.brodportal.hr/clanak/cosic:-stabilna-vecina-u-skupstini-je-osigurana-za-projekte-u-korist-svih-zitelja--16284.>, pristupljeno 17. 9. 2020.
9. Brodsko-posavska županija (2017.), Saziv 2017., Brodsko-posavska županija, http://www.bpz.hr/zupanijska_uprava/zupanijska_skupstina/vijecnici/default.aspx#.X2fhVi12CgR, pristupljeno 15. 9. 2020.
10. Buble, M. (2005.), *Strateški menadžment*, Sinergija, Zagreb
11. Burgers, W.P., Hill, C.W.L. i Kim, W.C. (1933.), A Theory of Global Strategic Alliance: the Case of Global Auto Industry, *Strategic Management Journal*, 14(6): 419-432.
12. Casson, M., Mol, M. (2006.), Strategic Alliances: A Survey of Issues from an Entrepreneurial Perspective. u: Shenkar, O., Reuer, J. (eds.), *Handbook of Strategic Alliances*, Thousand Oaks: SAGE Publications, 17-37.

13. Ceranić, V. (2007.), Izborni sustav Republike Hrvatske: studentski osvrt, *Pravnik*, 41, 2(85): 171-175.
14. Chiru, M. (2015.), Early Marriages Last Longer: Pre-electoral Coalitions and Government Survival in Europe, *Government and Opposition*, 50(2): 165-188.
15. Contractor, F., Lorange, P. (2002.), The Growth of Alliances in the Knowledge-Based Economy, *International Business Review*, 11(4): 485-502.
16. Čular, G. (2005.), Političke stranke i potpora demokraciji, u: Čular, G. (ur.), *Izbori i konsolidacija demokracije u Hrvatskoj*, Politička misao- časopis za politologiju, Zagreb, 123-180.
17. Danas.hr (2016a.), ZAVRŠENA PRVA RUNDA PREGOVORA HDZ-A I MOSTA: ‘Ovo je jedan mali zalog budućoj suradnji’, *Net.hr*, 13. rujna 2016., <https://net.hr/danas/hrvatska/uzivo-pocinju-pregovori-hdz-trazi-pojasnenje-uvjeta-koje-je-postavio-most/>, pristupljeno 21. 7. 2020.
18. Danas.hr (2016b.), PROBLEM U PREGOVORIMA O NOVOJ VLADI: Jedan zahtjev Mosta kojeg prihvaća i HDZ bit će jako teško provesti, *Net.hr*, 22. rujna 2016., <https://net.hr/danas/hrvatska/nevolja-u-pregovorima-jedan-zahtjev-mosta-kojeg-prihvaca-i-hdz-bit-ce-jako-tesko-provesti/>, pristupljeno 21. 7. 2020.
19. Danas.hr (2016c.), ŠTO TOČNO SADRŽI DOGOVOR HDZ-A I MOSTA: Hoće li ovako izgledati nova hrvatska Vlada?, *Net.hr*, 07. listopada 2016., <https://net.hr/danas/hrvatska/sto-tocno-sadrzi-dogovor-mosta-i-hdz-a-hoce-li-ovako-izgledati-nova-hrvatska-vlada/>, pristupljeno 18. 9. 2020.
20. Das, T. K, Teng, B. (1997.), Sustaining Strategic Alliances: Options and Guidelines, *Journal of General Management*, 22(4): 49-64.
21. Das, T. K, Teng, B. (2000.), Instabilities of Strategic Alliances: An Internal Tensions Perspective. *Organization Science*, 11(1): 77-101.
22. Dnevnik.hr (2016a.), PALA VLADA U Saboru izglasano nepovjerenje Tihomiru Oreškoviću! *Dnevnik.hr*, 16. lipnja 2016., <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/hrvatski-sabor-izglasano-nepovjerenje-tihomiru-oreskovicu---440536.html>, pristupljeno 20. 7. 2020.
23. Dnevnik.hr (2016b.), Petrov o poslijeizbornoj suradnji s HDZ-om i SDP-om, *Dnevnik.hr*, 13. kolovoza 2016., <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/bozo-petrov-o-koaliranju-s-hdz-om-i-sdp-om---446512.html>, pristupljeno 19. 7. 2020.
24. Državno izborno povjerenstvo (2016a.), *Izbori za zastupnike u Hrvatski sabor (11.09.2016)*, <https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/index.html#/app/parlament-2016>, pristupljeno: 19.9. 2020.

25. Državno izborno povjerenstvo (2016b.), Izvješće o provedenim izborima za zastupnike u Hrvatski sabor 2016., https://www.izbori.hr/site/UserDocsImages/Izbori_izvjesca/Izvjesce_o_provedenim_izborima_Sabor_2016.pdf., pristupljeno 19.9.2020.
26. Državno izborno povjerenstvo (2017.), Informacija o izborima članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i općinskih načelnika, gradonačelnika i župana te njihovih zamjenika - 2017., https://www.izbori.hr/site/UserDocsImages/Izbori_izvjesca/2017_lokalni/Z12_BRODSKO_P_OSAVSKA_ZUPANIJA.pdf, pristupljeno 18. 9. 2020.
27. Državno izborno povjerenstvo (2020.), Izvješće o provedenim izborima za zastupnike u Hrvatski sabor 2020., https://www.izbori.hr/site/UserDocsImages/2020/Izbori_za_zastupnike_u_HS/Izvješće%20o%20provedenim%20izborima%20za%20zastupnike%20u%20Hrvatski%20sabor%202020.pdf., pristupljeno 19.9.2020.
28. Ebrod (2017a.), Hrvoje Špicar i Danijel Marušić predstavili svoje programe, ebrod, 10. svibnja 2017., <http://www.ebrod.net/slavonski-brod/clanak/hrvoje-spicer-i-danijel-marusic-predstavili-svoje-programe--19263.html>, pristupljeno 17. 9. 2020.
29. Ebrod (2017b.), Konstituirana je Županijska skupština, Pero Ćosić stari je i novi predsjednik, ebrod, 26. lipnja 2017., <http://www.ebrod.net/slavonski-brod/clanak/konstituirana-je-zupanijska-skupstina-pero-cosic-stari-je-i-novi-predsjednik-19775.html>., pristupljeno 20. 9. 2020.
30. Ezadar (2016.), Druga runda pregovora: HDZ i Most postigli kompromis oko nekih zahtjeva, *ezadar*, 20. rujna 2016., <https://ezadar.net.hr/politika/1990949/druga-runda-pregovora-hdz-i-most-postigli-kompromis-ok-nekih-zahtjeva/>, pristupljeno 21. 7. 2020.
31. Golder, S. N. (2006a.), *The Logic of Pre-Electoral Coalition Formation*, Ohio State University Press, Columbus
32. Golder, S. N. (2006b.), Pre-election Coalition Formation in Parliamentary Democracies, *British Journal of Political Science*, 36(2): 193-212.
33. Gomes-Casseres, B. (2006.), How Alliance Reshape Competition, u: Shenkar, O., Reuer, J. (eds.), *Handbook of Strategic Alliances*. Thousand Oaks: SAGE Publications, 39-53.
34. Hague, R., Harrop, M. (2009.), *Komparativna vladavina i politika: uvod*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb
35. Hamel, G., Doz, Y., Prahalad, C. (1986.), Collaborate With Your Competitors – and Win, *Harvard Business Review*, siječanj-veljača, 133-140.

36. HDSSB (2017.), Status Hrvatskog demokratskog saveza Slavonije i Baranje, http://hdssb.hr/files/Statut_HDSSB.pdf, pristupljeno 17. 9. 2020.
37. HDZ (2016.), Hrvatska demokratska zajednica Izborni program 2016., https://moj.hdz.hr/sites/default/files/sazetak_hdz_program_gospodarski_rast_nova_radna_mje_sta_i_drustvena_pravednost.pdf.pdf, pristupljeno 20. 8. 2020.
38. HDZ (2018.), Statut Hrvatske demokratske zajednice, https://www.hdz.hr/userfiles/pdf/hdz_statut_2018.pdf, pristupljeno 20. 8. 2020.
39. Herceg Zeba, J. (2016.), Izmjene hrvatskoga izbornog zakonodavstva iz 2014. godine- put prema većoj kvaliteti izbornog sustava? *Poslovna izvrsnost Zagreb*, 10(1): 121-150.
40. Hina (2016a.), Predsjednica odlučila: Prijevremeni parlamentarni izbori 11. rujna, *Novi list*, 16. srpnja 2016., <https://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/Predsjednica-odlucila-Prijevremeni-parlamentarni-izbori-11.-rujna/>, pristupljeno 20. srpnja 2020.
41. Hina (2016b.), ZAVRŠILA TREĆA RUNDA PREGOVORA Plenković otkrio o čemu su sve razgovarali: 'Mislim da smo blizu dogovora, ali u Mostu se trebaju još konzultirati', *Jutarnji list*, 26. rujna 2020., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/zavrсила-treća-runda-pregovora-plenkovic-otkrio-o-cemu-su-sve-razgovarali-mislim-da-smo-blizu-dogovora-ali-u-mostu-se-trebaju-jos-konzultirati-4727465>, pristupljeno 21. 7. 2020.
42. HKS (2019.), Status Hrvatske konzervativne stranke, <https://konzervativci.hr/statut-hks-a/>, pristupljeno 17. 9. 2020.
43. HRT Vijesti (2016.), Plenković: U pregovore ulazimo s pozicije pobjedničke stranke - Most je za nas potencijalni partner, HRT Vijesti, 12. rujna 2016., <https://vijesti.hrt.hr/351783/plenkovic-u-pregovore-ulazimo-s-pozicije-pobjednicke-stranke>, pristupljeno 18. 9. 2020.
44. HSP (2020.), Status Hrvatske stranke prava (pročišćeni tekst), <http://www.hsp.hr/wp-content/uploads/2012/11/Statut-HSP-2020.pdf>, pristupljeno 17. 9. 2020.
45. Kale, P., Singh, H. (2009.), Managing Strategic Alliances: What do We Know, and Where Do We Go from Here? *Academy of Management Perspectives*, 23(3): 45-63.
46. Kale, P., Zollo, M. (2006.), Understanding Partnering Processes and Outcomes. The Contribution of Evolutionary Theory. U: Shenkar, O., Reuer, J. (ed.), *Handbook of Strategic Alliances*, Thousand Oaks: SAGE Publications, 81-100.
47. Kasapović, M. (1996.), *Demokratska tranzicija i političke stranke*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb
48. Kasapović, M. (2005.), Koalicijske vlade u Hrvatskoj: prva iskustva u komparativnoj perspektivi, u: Čular, G. (ur.), *Izbori i konsolidacija demokracije u Hrvatskoj*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 181-212.

49. Kasapović, M. (2017.), Jesu li izborni sustavi sredstva dramatična utjecaja na sudbine zemalja? *Političke analize*, 8(32): 17-21.
50. Klarić, D. (2016.), Pristanak na uvjete Mosta ili velika koalicija HDZ-a i SDP-a, *Večernji list*, 12. rujna 2016., <https://www.vecernji.hr/izbori2016p/pristanak-na-uvjete-mosta-ili-velika-koalicija-hdz-a-i-sdp-a-1112898>, pristupljeno 20.7.2020.
51. Lalić, D. (2015.), Izborna kampanja 2015. godine: ni predstavljanje ni proizvodnja politike – dugotrajna komunikacijska i politička zbrka, *Političke analize*, 6(24): 12-18.
52. Maor, M. (1997.), *Political Parties and Party Systems: Comparative approaches and the British Experience*, Routledge, London i New York
53. Marić, J. (2016.), Petrov: Zastupnici Mosta neće dati potpise Plenkoviću dok god se ne dogovori cijeli paket suradnje, *Novi list*, 26. rujna 2016., <https://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/Petrov-Zastupnici-Mosta-needati-potpise-Plenkovicu-dok-god-se-ne-dogovori-cijeli-paket-suradnje/>, pristupljeno 21. 7. 2020.
54. Michels, R. (1962.), *Political Parties: A Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracy*, Free Press, New York
55. Mohr, J., Spekman, R. (1994.), Characteristics of Partnership Success: Partnership Attributes, Communication Behavior and Conflict Resolution Techniques, *Strategic Management Journal*, 15(2): 135-152.
56. Morić Milanović, B. (2013.), Strateški pristup umrežavanju malih i srednjih poduzeća, *Ekonomski misao i praksa*, 237-258.
57. Most nezavisnih lista (2017.), Statut Mosta nezavisnih lista, <https://most-nl.com/statut/>, pristupljeno 20. 8. 2020.
58. Mowery, D., Oxley, J., Silverman, B. (1996.), Strategic Alliances and Interfirm Knowledge Transfer, *Strategic Management Journal*, 17(posebno zimsko izdanje): 77-91.
59. NN (2010.), *Izješće o nejednakoj težini biračkog glasa u izbornim jedinicama određenima člancima 2. do 11. Zakona o izbornim jedinicama za izbor zastupnika u Zastupnički dom Hrvatskog sabora (NN 116/99)*, 142/10, Narodne novine, Zagreb
60. NN (2014a.), *Zakon o Vladi Republike Hrvatske*, 119/2014, Narodne novine, Zagreb
61. NN (2014b.), *Ustav Republike Hrvatske*, 05/2014, Narodne novine, Zagreb
62. NN (2015.), *Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor*, 19/2015, Narodne novine, Zagreb
63. NN (2017.), *Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi*, 123/2017, Narodne novine, Zagreb
64. Nohlen, D. (2013.), Izborni sustav za Njemački Bundestag- kvadratura kruga, *Političke analize*, 4(16): 31-34.

65. Ohmae, K. (1989.), *Managing in the Borderless World*, <https://hbr.org/1989/05/managing-in-a-borderless-world>, pristupljeno: 31.7.2020.
66. Omejec, J. (2002.), *Izborni sustav i rezultati lokalnih izbora održanih 20. svibnja 2001.*, *Hrvatska javna uprava*, 4(1): 115-156.
67. Orlović, S. (2010.), *Teorija koalicija i formiranje vlade*, *Godišnjak FPN*, 9(1): 97-125.
68. Palić, M. (2012.), *Učinci primjene razmjernog izbornog sustava u Republici Hrvatskoj*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 49(1): 49-58.
69. Picula, B. (2014.), *Izbori u Hrvatskoj i iskustva iz regije, prva dva desetljeća*
70. Podolnjak, R. (2012.), *Što treba mijenjati u hrvatskom izbornom sustavu?*, *Informator: instruktivno-informativni list za ekonomska i pravna pitanja*, Zagreb, 60(6053): 1-8.
71. Podolnjak, R. (2013.), *Suvremeni hrvatski izborni inženjering kao sofisticirani oblik izborne manipulacije*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63(1): 155-187.
72. Podolnjak, R. (2018.), *Formiranje vlade u Republici Hrvatskoj u komparativnoj perspektivi-jedan prijedlog ustavne promjene*, *Pravni vjesnik*, 34(3-4): 55-84.
73. Poslovni portal (2017.), *HDZ i partneri zajednički na lokalne izbore u Brodsko posavskoj županiji*, *Poslovni portal*, 24. travnja 2017., <https://poslovniportal.hr/hdz-i-partneri-zajednicki-na-lokalne-izbore-u-brodsko-posavskoj-zupaniji/>, pristupljeno: 17. 9. 2020.
74. Poslovni.hr (2016a.), *MOST objavio 7 jamstava koja traži od HDZ-a i SDP-a*, *Poslovni.hr*, 03. rujna 2016., <https://www.poslovni.hr/hrvatska/ovo-je-7-jamstva-koje-trazi-most-trazi-od-hdz-a-i-sdp-a-317310>, pristupljeno 19. 9. 2020.
75. Poslovni.hr (2016b.), *HDZ i MOST dogovorili ustroj nove Vlade: Plenković na konzultacije donosi preko 90 potpisa?*, *Poslovni.hr*, 07. listopada 2016., <https://www.poslovni.hr/hrvatska/hdz-i-most-dogovorili-ustroj-vlade-plenkovic-na-konzultacije-donosi-preko-90-potpisa-318936>, pristupljeno 19. 9. 2020.
76. Pucik, V. (1988.), *Strategic alliances, organizational learning, and competitive advantage: The HRM agenda*, *Human Resource Management*, 27(1): 77-93
77. Puljić-Šego, I. (2016a.), *Prvo razgovori s Mostom, a bude li pretvrd, možda i s HNS-om*, *Večernji list*, 13. rujna 2016., <https://www.vecernji.hr/izbori2016p/prvo-razgovori-s-mostom-a-bude-li-pretvrd-mozda-i-s-hns-om-1113117>, pristupljeno 21. 7. 2020.
78. Puljić-Šego, I. (2016b.), *Plenković: Ako Most bude relativni pobjednik, neka Petrov bude premijer*, *Večernji list*, 22. kolovoza 2016., <https://www.vecernji.hr/izbori2016p/ako-most-bude-relativni-pobjednik-neka-petrov-bude-premijer-1107972>, pristupljeno 22. 7. 2020.
79. Puljić-Šego, I. (2016c.), *Novi prijedlog: Za poziciju predsjednika Sabora Most spreman odreći se jednog ministarstva*, *Večernji list*, 5. listopada 2016., <https://www.vecernji.hr/vijesti/za>

- poziciju-predsjednika-sabora-most-spreman-odreci-se-jednog-ministarstva-1118746, pristupljeno 21. 7. 2020.
80. Raos, V. (2013.), Svibanjski lokalni izbori: mnogo staroga, malo novog, *Političke analize*, 4(15): 25-32.
 81. Raos, V. (2017.), Lokalni izbori kao međuizbor?, *Političke analize*, 8(30): 29-35.
 82. Raspudić, N. (2016.), NINO RASPUDIĆ: Krhka premosnica na vlasti u Hrvatskoj, Portaloko.hr, 01. siječnja 2016. http://www.portaloko.hr/clanak/nino-raspudic-krhka-premosnica-na-vlasti-u-hrvatskoj/0/82627/?fb_comment_id=823865804389583_823973354378828, pristupljeno 21.7.2020.
 83. Rešetar, V. (2016.), Analiza procesa pregovaranja za sastavljanje hrvatske vlade nakon izbora 2015. godine, *Političke analize*, 7(26): 50-58
 84. Riker, W. (1962.), *The Theory of Political Coalitions*, Yale University Press, New Haven and London
 85. Sartori, G. (1976.), *Parties and Party Systems*, Cambridge University Press, Cambridge
 86. Scarrow, S. (2015.), *Beyond Party Members: Changing Approaches to Partisan Mobilization*, Oxford University Press, Oxford
 87. Shenkar, O., Reuer, J., (2006.), The Alliance Puzzle: Known Terrain, Black Boxes, and the Road Ahead, u: Shenkar, O., Reuer, J. (eds.), *Handbook of Strategic Alliances*. Thousand Oaks: SAGE Publications, 3-14.
 88. Slobodna Dalmacija (2016.), HDZ 61, Narodna koalicija 54, Most 12; Plenković proglasio pobjedu, Milanović priziva veliku koaliciju, Petrov ponudio ultimatum: Imate rok od 5 dana!, *Slobodna Dalmacija*, 12. rujna 2016., <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/hrvatska/hdz-61-narodna-koalicija-54-most-12-plenkovic-proglasio-pobjedu-milanovic-priziva-veliku-koaliciju-petrov-ponudio-ultimatum-imate-rok-od-5-dana-423866>, pristupljeno 20. 8. 2020.
 89. Strøm, K. i Müller, W. (2009.), Parliamentary democracy, agency problems and party politics, u: Giannetti, D. i Benoit, K. (eds.) *Intra-Party Politics and Coalition Governments*, Routledge, London i New York, 25-49.
 90. SU (2016.), Status Stranke umirovljenika, <https://www.stranka-umirovljenika.hr/media/dokumenti/f14002d5-8ee9-46f6-87a1-edd12eb60c2d.pdf>, pristupljeno 17. 9. 2020.
 91. Špoljar, M. (2017.), Što je u pozadini raspada dvaju mučnih brakova HDZ-a i Mosta?, *Tportal.hr*, 29. travnja 2017., <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/sto-je-u-pozadini-raspada-dvaju-mucnih-brakova-hdz-a-i-mosta-20170428>, pristupljeno 18. 9. 2020.

92. Šunjerga, M. (2016.), Koliko se poklapaju Mostovi zahtjevi i HDZ-ovi stavovi, *Večernji list*, 12. rujna 2016., <https://www.vecernji.hr/izbori2016p/koliko-se-poklapaju-mostovi-zahtjevi-i-hdz-ovi-stavovi-1113026>, pristupljeno 21. 9. 2020.
93. Tadić, T. (2015.) Proporcionalnost D'Hondtove metode i izborni sustav u Hrvatskoj, *Poučak: časopis za metodiku i nastavu matematike*, 16(63): 64-79.
94. Tipurić D., Markulin G. (2007.), *Strateški savezi: suradnjom poduzeća do konkurentne prednosti*, Sinergija, Zagreb
95. Tipurić, D. (2005.), Alternativne strategije, u: Buble, M. (ur.) *Strateški management*, Sinergija, Zagreb, 109-152.
96. Todeva, E., Knoke, D. (2005.), Strategic Alliances and Models of Collaboration, *Management Decision*, 43(1): 123-148.
97. Toma, I. (2016.) MOST RETERIRAO, TOPE SE ZAHTJEVI BOŽE PETROVA! Od sedam jamstava ostalo je samo jedno, *Jutarnji list*, 16. listopada 2016., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/most-reterirao-tope-se-zahtjevi-boze-petrova-od-sedam-jamstava-ostalo-je-samo-jedno-5141100>, pristupljeno 21. 7. 2020.
98. Večernji list (2016.), Plenković: Do petka bismo mogli imati cjeloviti dogovor. Petrov: Bit će zanimljivo na Nacionalnom vijeću, *Večernji list*, 5. listopada 2016., <https://www.vecernji.hr/izbori2016p/plenkovic-spomenuo-mogucnost-76-potpisa-bez-mosta-1118929>, pristupljeno 21. 7. 2020.
99. Večernji list i Hina (2016.), Počeli ključni pregovori o sastavu Vlade. Plenković otišao iz središnjice: 'Most nas je zvao da vidimo njihove prostorije. Tamo još nisam bio pa se veselim', *Večernji list*, 3. listopada 2016., <https://www.vecernji.hr/vijesti/andrej-penkovic-danas-nije-dan-d-a-s-mostom-cemo-razgovarati-i-o-resorima-1118194>, pristupljeno 21. 7. 2020.
100. Vijesti.hr (2016.), Optimizam nakon druge runde pregovora HDZ-a i Mosta: Petrov spreman na kompromise, *RTL.hr*, 19. rujna 2016., <https://www.rtl.hr/vijesti-hr/parlamentarni-izbori-2016/1966931/optimizam-nakon-druge-runde-pregovora-hdz-a-i-mosta-petrov-spreman-na-kompromise/>, pristupljeno 20. 8. 2020.
101. Vlada RH (2016a.), Izglasano povjerenje novoj Vladi. Predsjednik Vlade Plenković: Svjestan odgovornosti i izazova, vjerujem u Hrvatsku!, <https://vlada.gov.hr/vijesti/izglasano-povjerenje-novoj-vladi-predsjednik-vlade-penkovic-svjestan-odgovornosti-i-izazova-vjerujem-u-hrvatsku/19496>, pristupljeno 19. 9. 2020.
102. Vlada RH (2016b.), 13. Vlada RH, <https://vlada.gov.hr/o-vladi/clanovi-vlade/sazivi-vlada-93/13-vlada-rh/19500>, pristupljeno 19. 9. 2020.

103. Vlada RH (2016c.), Program Vlade Republike Hrvatske za mandat 2016. – 2020., https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Dokumenti%20Vlada/Program_Vlada_RH_2016_2020.pdf, pristupljeno 18. 9. 2020.
104. Vujović, Z. (2018.), *Učinci personalizacije izbornih sustava na političke stranke: sustavi stranačkih lista s preferencijskim glasovanjem*, doktorska disertacija, Fakultet političkih znanosti, Zagreb.
105. Vuković, R. (2016.), Most traži ostanak svojih ministara i Petrova u Vladi, *Jutarnji list*, 14. rujna 2016., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/most-trazi-ostanak-svojih-ministara-i-petrova-u-vladi-4690913>, pristupljeno 18. 7. 2020.
106. Vuković, R. (2017.), VLADI PRIJETI DOSAD NAJVEĆI POTRES Glasa li Most za opoziv ministra Marića, pada koalicija!, *Jutarnji list*, 20. travnja 2017., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/vladi-prijeti-dosad-najveci-potres-glasa-li-most-za-opoziv-ministra-marica-pada-koalicija-5930734>, pristupljeno 19.9. 2020.
107. Yoshino, M., Rangan, S. (1995.), *Strategic Alliances: An Entrepreneurial Approach to Globalization*, Harvard Business School Press, Boston
108. Zagrebinfo (2016.), PREKINUTI PREGOVORI HDZ-a i MOSTA: Petrov ima nove zahtjeve, želi mjesto šefa Sabora, *Zagrebinfo*, 30. rujna 2016., <https://www.zagreb.info/hrvatska/prekinuti-pregovori-hdz-a-i-mosta-petrov-ima-nove-zahtjeve-zeli-mjesto-sefa-sabora/86214/>, pristupljeno 21. 7. 2020.
109. Žugaj, M., Šterc, S. (2016.), Hrvatske izborne jedinice, postojeći nesklad i buduće promjene, *PILAR-Časopis za društvene i humanističke studije*, 11(22): 9-33.
110. Županijska skupština Brodsko-posavske županije (2017.), Zapisnik, http://www.bpz.hr/_Data/Files/140610115357576.pdf, pristupljeno 18. 9. 2020.
111. Županijsko izborno povjerenstvo Brodsko-posavske županije (2017.), Pravovaljana kandidacijska lista za izbor članova Županijske skupštine Brodsko-posavske županije, <https://vas-portal.com/wp-content/uploads/2017/05/KANDIDACIJSKE-LISTE-ZA-IZBOR-CLANOVA-ZUPANIJSKE-SKUPSTINE.pdf>, pristupljeno 18. 9. 2020.

POPIS TABLICA

Tablica I. HRVATSKE VLADE OD 1990. DO DANAS	39
Tablica II. USTAVNI POSTUPAK FORMIRANJA HRVATSKE VLADE.....	41
Tablica III. REZULTATI IZBORA ZA HRVATSKI SABOR 2016. GODINE - DESET IZBORNIH JEDINICA + XI. IZBORNA JEDINICA	43
Tablica IV. BROJ GLASOVA I MANDATA “MALIH NACIONALNIH” I REGIONALNIH STRANAKA NA IZBORIMA ZA HRVATSKI SABOR 2016. GODINE (REZULTATI I. - X. IZBORNE JEDINICE).....	44
Tablica V. USPOREDBA PREDIZBORNIH PROGRAMA I IDEOLOŠKIH KARAKTERISTIKA HRVATSKE DEMOKRATSKE ZAJEDNICE I MOSTA.....	49
Tablica VI. RASPODJELA MINISTARSKIH MJESTA TIJEKOM MANDATA VLADE 2015.- 2016. I 2016.-2020. GODINE.....	55

ŽIVOTOPIS

OSOBNNE INFORMACIJE

Ime i prezime: Barbara Galović

Datum i mjesto rođenja: 06.12.1994., Slavonski Brod

e-mail adresa: barbara.galovic6@gmail.com

OBRAZOVANJE

2017. – danas Sveučilište u Zagrebu – Ekonomski fakultet

Diplomski sveučilišni studij – smjer Menadžment

2016. – danas Edward Bernays Visoka škola za komunikacijski menadžment

Diplomski studij Odnosi s javnošću u politici i neprofitnom sektoru

listopad 2017. – prosinac 2017. STYRIA: Scool Akademija

Trendovi u medijima, community management, prodaja u medijima, digitalni marketing

svibanj 2015. – lipanj 2016. Politička akademija Zaklade hrvatskog državnog zavjeta

Lobiranje, protokol, liderstvo, vanjska politika, poslovni engleski, odnosi s javnošću i medijima

2013. – 2017. Sveučilište u Zagrebu – Ekonomski fakultet

Sveučilišna prvostupnica ekonomije – univ. bacc. oec.

2013. – 2016. Edward Bernays Visoka škola za komunikacijski menadžment

Stručna prvostupnica odnosa s javnošću

2009. – 2013. Klasična gimnazija fra Marijana Lanosovića s pravom javnosti, Slavonski Brod

Klasična gimnazija

RADNO ISKUSTVO

prosina 2019. – danas Ured predsjednika Vlade Republike Hrvatske

Služba za odnose s javnošću

Rad u digitalnom odjelu Službe za odnose s javnošću odnosi se na upravljanje društvenim mrežama Vlade RH i kreiranje sadržaja za njih, rad u CMS-u, odgovaranje na upite građana.

rujan 2017. – studeni 2019. DRAP agency d.o.o., Zagreb

Social media manager

Rad u timu od desetak članova sastoji se od copywritinga za klijente, održavanja društvenih mreža, kreiranja kampanja na društvenim mrežama, kreiranja vizuala, izrada izvještaja, pisanje PR članaka i sadržaja za web stranice

lipanj 2016. – prosinac 2017. Udruga Modni inkubator, Osijek

Ured za odnose s javnošću

Pisanje priopćenja za medije, poslovi ažuriranja postojećih baza podataka (adrema), izrada medija planova, praćenje medijskih objava, provedba i praćenje plasiranja medijskih oglasa i nagradnih igara, asistiranje na snimanju kampanje, kreiranje sadržaja i komunikacija na društvenim mrežama

listopad 2017. – listopad 2017. Stažiranje u uredu Ruže Tomašić, zastupnice Europskog parlamenta, Bruxelles (Belgija)

Pisanje izvještaja, prijevod dokumenata, praćenje sjednica Europskog parlamenta i odbora

rujan 2015. – rujan 2015. NovaTV

Novinar u redakciji INmagazina

Praksu je činila izrada televizijskih priloga na terenu, intervjui, rad u montaži

listopad 2014. – rujan 2014. Večernji listopad

Novinar gradske rubrike

Praksa se sastojala od pisanja novinarskih članaka, odlazaka na teren, najava i izvještavanja s kulturnih i zabavnih događaja

PROJEKTI I NAGRADE

2019. EPP Kongres

Twitter tim

2016. i 2017. Portanova Fashion Incubator

Upravljanje odnosima s javnošću

2016. Finalist INA d.d. casestudyja

Case study competition

VOLONTERSKO ISKUSTVO

2015. – danas Mladež hrvatske demokratske zajednice

Potpredsjednica Odbora za komunikacije na nacionalnoj razini i predsjednica Odbora za politike Mladeži Brodsko-posavske županije

OSOBNJE VJEŠTINE

Materinski jezik: hrvatski

Engleski jezik: B2

Njemački jezik: A2

